

keramiske noter 29/2009

15. årgang

Inger Rokkjær

**** 1934 † 2008***

Kunstnerisk stod Inger Rokkjær i zenit, da hun døde i december 2008, 74 år gammel. En minderune må indledes med at konstatere, at hendes stille raku-keramik hører til noget af det bedste, der er lavet her i landet. Det er et levende pulsslag i keramikken, der kommer til at mangle fremover. Det er dog karakteristisk, at hun næsten var mere værdsat uden for landets grænser – og måske især i Japan, raku-teknikkens moderland. Her havde hun adskillige arbejds- og undervisningsperioder. Det var med til at skaffe hende mange udenlandske venner og en fin reputation, der blev grundlagt af udstillinger og salg til offentlige og private samlinger i bl.a. England, USA, Holland, Frankrig, Sverige og Tyskland.

Hun blev uddannet på Det Jyske Kunstakademi i årene 1965-1970, hvor hun i perioden 1982-1986 som lærer også selv øste af sine erfaringer og sin viden til senere generationer af keramikere. Og gjorde det grundigt og gavmildt.

Inger Rokkjær arbejdede med enkle, klassiske beholderformer, og med cylinderen som udgangspunkt lod hun arbejder vokse skiftevis i højde og bredde, men altid med en fornemmelse for netop den form og styrke, der gav et tilfredsstillende resultat. Det faste og reliefklare kunne fint forbindes med noget underspillet i dekoration og glasurvalg. Åbne cylindre og lågkrukker var de foretrukne former, men hun har også lavet oplagte skåle, teskåle og fade.

Lige så præcist definerede, hendes keramiske arbejder var, lige så markant var hun som person: klar og stærk, nærværende og rummelig, men også med skarpt blik for det uægte og opstyltede. Og så heller ikke uden en afvæbnende humoristisk sans, der kunne sætte tingene i relief med bare en kort, fyndig bemærkning. Da hun f.eks. til en fernisering på en fællesudstilling i Edinburgh med en koreansk keramikker længe havde hørt på, hvordan den koreanske kunstner kunne fortælle om, hvor stærkt hun følte før og under frembringelsen af hvert enkelt

værk, overtog Inger Rokkjær blot med disse ord om sit eget værk: "I don't feel so much - I just make it"!

Hendes virke og værk bar i lige mål præg af kvalitet som af hverdagens gentagne rytmer og det medmenneskelige. Med øje og hænder fornemmer man den kærlighed og håndværksmæssige dygtighed, der er lagt ned i arbejderne. De er stoffligt bevidste og imødekommende og altså lavet med den japanske raku-teknik, der giver krakeleringer og farvede røgmærker i glasuren. Alligevel er alt oversat til dansk: ved faste arkitektoniske former og troværdig økonomi i hendes brug af dekorationer og glasurer. De sidste kan være ganske dristigt sat sammen, f.eks. hendes elskede gule og røde farver, eller de kan have en smuk lysende sneblå, en ømskindet rosa eller en sartgrøn toning.

Hun brugte raku-teknikken med stor erfaring og forstand. Hun ville reducere usikkerhederne, der ligger i den dramatiske smeltning af glasuren, som er med til at give de røgfårvede overflader, og det skete ved ikke straks at smide brændte ting, hun tog ud af ovnen, ned i halm, blade eller aviser. Hun lod tingene køle lidt af, så der under temperaturfaldet kom mindre reduktion og færre ukontrollerede gennembrydninger af overfladen. Og de behøvede ikke vandbad. Dermed opnåede hun at kunne give sine arbejder en mere varieret og levende karakter, end det ellers ville være tilfældet, og hun kunne sikre sig, at der ikke kom for kraftig krakelering. Arbejderne mangler ikke sorte sprækker eller punkter, men disse får ikke lov til at dominere billedet. Hun reducerede dramaet i brændingen og i sin keramik - og satte i stedet et poetisk, harmoniserende udtryk, båret af en glasurmæssig rig farvekultur, en enkel dekoration og lige, faste former med velproportioneret skærv.

Keramikere ved, at der ikke er nok med rå talent; der må træning og atter træning til. Gennem den rolige arbejdsomhed kommer disciplin, blik for mådehold og respekt for materialerne. Inger Rokkjær havde det fint med den reduktion af ego, som er vejen til holdbare resultater for en håndværker. Hos hende var vi langt

fra selvspejling og selypromovering, men tæt på kunstens kilder. Selv i krukke, kander, krus og skåle, der var helt udekorerede, kunne hun blæse ånd ind i værkerne. Der kom også kontraster mellem glasurer og dekorationsmønstre i form af ridsede stregforløb, enkle tegn eller irregulære skæringer. Det glatte eller perfekte var forvist fra hendes univers – og det var meget bevidst. Hun elskede Paul la Cours poetik i ”Fragmenter af en Dagbog” fra 1948. Ved den store mønstring af dansk keramik i Århus Kunstbygning i 1991 blev de deltagende 22 keramikere bedt om at redegøre for deres egen arbejdsmetode og intentioner. Inger Rokkjær nøjedes karakteristisk nok med at gengive la Cour-citatet: ”Hvad jeg elsker i kunstværket er ikke dets fuldkommenhed, som er et bedrag, men dets levende pulsslag”.

Det er pudsigt at tænke på, at Inger Rokkjær keramik i dag nok er mere kendt i hovedstæder verden over end i Hadsten, hvor hun havde sit vidunderlige

værksted i Den Gamle Planteskole. Men det globale er kun det lokale uden grænser. Hun forsøgte sig frem med at bruge lokalt ler fra haven, der så blev blandet med andre lertyper. Hun var altid eksperimenterende og åben for at lære noget nyt i alle faser og om alle elementer i det keramiske håndværk. Fra Hadsten er kommet en lang række lysende keramiske arbejder, der har naturlighed i sig som væsen med en universel appel, og som vedblivende vil være indskrevet i den danske tradition som et selvstændigt og betydeligt bidrag. Hun gav os musik for øjet, konkrete ting for hænderne og bevægelse for sindet.

Inger Rokkjær var generøs både som menneske og som kunstner. Den menneskelige og musikalske lydhørhed, hun besad, ekkoes smukt i oversættelsen af raku ved ”lys glæde”.

Henning Jørgensen

Keramik i lange baner

En udstilling på Vejen Kunstmuseum med dansk keramik fra 1880'erne til i dag af Teresa Nielsen

Vejen Kunstmuseum fejrer 85 års fødselsdag med over 850 stykker keramik. Ved museets 75 års fødselsdag i 1999 indviedes et særligt udstillingsareal til keramiksamlingen - primært med fokus på museets hovedperson, billedhuggeren og keramikeren Niels Hansen Jacobsen (1861-1941). Som perspektiv på hans keramikopstart i 1890'ernes Paris vistes dengang også en særudstilling af fransk art nouveau keramik i danske samlinger med tilhørende bogudgivelse.

I år, hvor museet fylder 85, gøres der i forårets store udstilling status over keramiksamlingens eksplosive vækst. Den ledsagende bog over keramiksamlingens kunstnere er en markering af den danske keramiktradition, som Niels Hansen Jacobsen også er en del af.

Her bliver en enestående chance for at gå på opdagelse i kendte og ukendte sider af nyere dansk keramikhistorie. Der vil med sikkerhed være masser af gæster, der vil få nostalgiske minder om stykker de har set på udstillinger, i ældre slægtninges hjem – eller måske selv en gang har kørt på genbrugspladsen! På udstillingen vil man også opdage, hvor meget kunstnerne over årene har været med til at præge den danske keramik.

Udstillingen og den tilhørende bog handler om Vejen Kunstmuseums keramiksamling, som den i de sidste 14-15 år er vokset op omkring kernen af stentøj udført af Niels Hansen Jacobsen. For 15 år siden var den eneste anden keramik end hans henholdsvis to krukke af Bindsbøll og en vase fra Møller & Bøgelys værksted. De to første krukke kom i 1960'erne til

som gave fra Asger Jorn, og Møller & Bøgelys vaser indkøbte museets daværende konsulent, grafiker og Jørgen Rømer, under råd om, at den skulle være af Mogens Ballin - hvilket siden er modbevist. Med gaven fra Jorn fulgte hans råd om at købe ind i samme retning og gøre stedet til museum for nordisk symbolisme. Desværre fattedes dengang midler og muligheder, men målet er siden - om end kun i et dansk perspektiv - fulgt op efter bedste evne, og med god hjælp fra flere sider!

Omkring museets keramiksamling bød der sig i 2007-2008 en ganske særlig situation. Museet var indsat i Per Andersens testamente, som gav adgang til at vælge ud af hans bo. Han havde i årevis drevet Kiwi Antik i Nordre Frihavnsgade i København, og der var store mængder af keramik at tage stilling til. Som han ønskede det, udstilles de udvalgte værker nu. Arven efter Per Andersen giver anledning til at få gjort status over museets keramiksamling og museet kan nu for alvor belyse dansk stentøjs historie – fra Niels Hansen Jacobsen og Hans Hjorth på Bornholm over Carl Halier, Patrick Nordström, Jais Nielsen og Bode Willumsen til nyere tid med Arne Bang, Saxbo, Palshus og Chr. Poulsen (også en del af Knud W. Jensens indkøb er deponeret fra Louisiana). Dertil har det været muligt at opbygge små perspektiverende samlinger omkring værksteder som Hjorth og Michael Andersen på Bornholm, Kähler i Næstved samt hovedstadens porcelænsfabrikker, P. Ipsens Enke og Alumina. En tråd fortæller særligt om skulpturens plads med værker af f.eks. Kai Nielsen, J.J. Bregne, Georg Thylstrup, Knud Kyhn og Hugo Liisberg.

De nye værker supplerer den samling, der over de senere år er bygget op, så den tidlige pottemager-tilknyttede kunstnerkeramik også er repræsenteret med værker af f.eks. Elise Konstantin-Hansen, Niels Skovgaard, Elisabeth Feveile, Karl Schrøder, Carl Petersen og stort set ukendte fabrikationer af Martin Mortensen og Møller & Bøgely. Undervejs er der masser af krydsforbindelser, som eksempelvis giver mulighed for at følge en slægt gennem tre generationer, der hver har skilt sig ud med sine klare talenter: Fra Hans Hjorths fabelagtige stentøj til døtrene Lisbeth Munch-Petersen og Gertrud Vasegaard til deres døtre Ursula Munch-Petersen og Myre Vasegaard (museet modtog efter dennes død en fin studie-samling). Blandt nyere tids kunstnerkeramikere kan nævnes meget forskelligartede kunstnere, der alle har det til fælles, at de i keramikken har afsøgt den farvelagte skulpturs muligheder: Erik Nyholm, Sigrid Lütken, Niels Guttormsen, Lene Adler-Petersen, Bjørn Nørgaard, Eric Erlandsen, Berit Jensen, Peter Bonde, Tine Hecht-Pedersen og blandt de yngste Sophus Ejler Jepsen og Mette Vangsgaard.

Udstillingen præsenteres samtidig med en ca. 500 siders gennemillustreret bog, hvor museets leder, kunsthistoriker Teresa Nielsen, gør status over samlingens værker og kunstnere. Gennem de hen ved 100 artikler gives der indblik i aspekter af dansk keramikhistorie, og for mange kunstneres vedkommende er dette første gang, at deres keramiske virke beskrives.

Om Per Andersen og den testamentariske gave

I posten på Vejen Kunstmuseum lå der en dag i efteråret 2007 et brev fra en sagfører. Det drejer sig om, at museet var indsat i Per Andersens testamente. Sit jødiske gods, lejlighed, bil og pengene på bankkontoen havde han bestemt skulle gå til SOS-Børnebyerne. Dertil havde han testamenteret udvalgte værker til en række museer såsom et par Siegfried Wagner værker til Det jødiske Museum i København, en Anne-Marie Carl Nielsen skulptur til Odense Bys Museer og 30 stykker keramik efter 1940 til Vendsyssel Kunstmuseum i Hjørring, hvor de i øjeblikket vises på en særudstilling. Slutteligt stod der, at Vejen Kunstmuseum måtte tage, hvad der var relevant blandt de mange stykker keramik, som han efterlod sig – resten skulle sælges til fordel for SOS-Børnebyerne.

Over årene havde jeg lejlighedsvis talt med Per Andersen om forskellige kunstnere. Som oftest havde han svaret noget i stil med ”Ja, også den kunstner har jeg nogle stykker af, men de er svære at komme til...” En dag lykkedes det med Martin Mortensen – en ellers for den brede offentlighed stort set ukendt kunstner. I butikken havde Per på gulvet opstillet 10-20 stykker keramik. Vi talte det meste af en dag om dem og meget andet af interesse for keramikentusi-

aster. Lejlighedsvis kom han også på Vejen Kunstmuseum. Adspurgt om han eventuelt ville deponere nogle af sine keramiske skatte i museets faste udstilling, fik jeg nølende svar. Posthumt blev det så til et meget konkret ja til at få den frem for publikum på Vejen Kunstmuseum, men nu som permanente dele af samlingen – Tak for den gode tanke!

Hvorfor det kunne være svært at komme til tingene, fik jeg siden forklaret. Flyttefolkene, der skulle tømme Per Andersens lejlighed, kunne ganske enkelt ikke komme ind ad hoveddøren. De måtte ind fra bagtrappen, for da han lukkede sin butik, flyttede han de mange varer hjem, og pakkede lejligheden fra en ende af – kasse på kasse i alle værelserne. Så er det til at forstå, at han tøvede med at love, at han kunne vise udvalgte værker frem.

Gertrud Vasegaard *efterlysning*

Gertrud Vasegaard (1913-2007) vil blive hædret med bogproduktion og udstilling i 2010/2011 på Kunstindustrimuseet i København og Holstebro Kunstmuseum, og med henblik herpå efterlyses væsentlige værker af kunstneren i privateje.

Henvendelse - gerne med foto og oplysninger om år, mål og eventuelt titel for værker - til Henning Jørgensen, Kongshøjvej 119, 9210 Aalborg, e-mail: henningj@epa.aau.dk, telefon 98 31 44 97.

Anne Kjærsgaard *efterlysning*

Efteråret 2009 vil der være en udstilling med Anne Kjærsgaard (1933-1990) på Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus i Middelfart.

Har du keramik af Anne Kjærsgaard eller gode erindringer om hende, bedes du enten ringe til Hans-Henrik Dyhr på tlf 75 81 40 80 eller emaile til Brian Erhardttsen på brian@danskkeramik.dk.

**Annie og Otto Detlefs' keramikpris 2009 til
Lone Skov Madsen**

Annie og Otto Johs. Detlefs' Keramikpris tildeles hvert år en talentfuld, yngre keramiker, som har markeret sig særligt i kraft af et eksperimenterende og fornyende kunstnerisk udtryk. Prisen blev indstiftet i 2004 af Annie & Otto Johs. Detlefs' Almennyttige Fond og er på 100.000 kr. Prisen blev for første gang uddelt i 2005 og derefter hvert år i januar. De hidtidige modtagere af prisen er Bente Skjøttgaard, Anders Ruhwald, Louise Hindsgavl, Per Ahlmann og Michael Geertsen. Prismodtageren for 2009 er keramikeren Lone Skov Madsen.

Keramikeren Lone Skov Madsen tildeles Annie og Otto Johs. Detlefs' Keramikpris 2009 for sit vedholdende engagement i den fornyelse af dansk keramik, som begyndte i 1990'erne, og som hun selv er en vigtig eksponent for.

Lone Skov Madsens arbejde er båret af en eksperimenterende og forskende tilgang til det keramiske materiale, der er resulteret i et fornemt og personligt værk manifesteret i serier af skulpturelle objekter og store fader med rige overfladebearbejdnings. Med værkernes mange associationsmuligheder til den omgivende natur, til kulturelle foreteelser og til historien er de åbne for beskuerens egen fantasi og fortolkning og bidrager dermed til den vigtige relation mellem mennesket og en æstetisk dimension i tilværelsen.

Lone Skov Madsen er uddannet på Skolen for Brugs-kunst 1984-88 efterfulgt af skulpturstudier i Faenza og studieophold i midten af 1990'erne i Tyskland. Lone Skov Madsen er en aktiv deltager i det danske og internationale udstillingsliv og var medstifter af Udstillingsstedet for Ny keramik.

**Annie & Otto Johs. Detlefs' Almennyttige Fonds
rejseselegat 2009 til
Signe Schjøth**

Annie & Otto Johs. Detlefs' Almennyttige Fonds rejseselegat på 50.000 kr gives til en ung keramiker som en direkte støtte til at rejse ud og orientere sig internationalt og bearbejde nye markeder, som i år var keramikeren Signe Schjøth.

Signe Schjøths skulpturelle keramik leger med modsætninger. Formerne ser bløde og føjelige ud, men materialet de er lavet af er hårdt og stift. De matte farver virker ofte syntetiske og markerer en afstand til glasurtraditionen, som er så stærk i dansk keramik. At det er ler, som skjuler sig under de 'ukeramiske' overflader, kan derfor være vanskeligt at forestille sig. Formerne refererer hverken til krukker eller figurer, men præsenterer sig som absurde og abstrakte objekter, som giver indtryk af at bøje og strække sig ud mod omverdenen. Det er, som om de stiller spørgsmål: Hvor er jeg på vej hen og hvor hører jeg hjemme? Entydige svar findes næppe. Spørgsmålene er vigtigere end svarene, samtidig med at de delikate og tilsyneladende bløde former inviterer til berøring og nærkontakt.

Signe Schjøth er født i København i 1974. Siden hun gik ud af Glas & Keramikskolen på Bornholm i 2002, har hun været særdeles aktiv. Hun har deltaget i mange udstillinger internationalt, og hun har haft artist-in-residence ophold i Japan, Østrig og Estland foruden i Danmark. Siden 2007 har hun studeret ved Royal College of Art i London. Hjemmeside: www.signes.nu.

Hvornår blev ordet "keramik" brugt først?

Af en artikel i af Ludvig Schrøder i tidsskriftet "Danskeren · Tidsskrift for Land og By" i 1889 under overskriften *Keramik* om "Lerets benyttelse i kunst og industri" fremgår det, at

For en halv snes år siden var keramik et ord, der næsten aldrig blev hørt i Danmark. Det kan ses af vore konversations-leksikoner, som jo har den opgave at give svar på alle de spørgsmål, der kan tænkes at dukke op i et menneskes hjærne ved det, han ser eller hører. I 1874 er det hefte udkommen af anden udgave af nordisk konversations-leksikon i 5 bind, hvori bogstavet K findes; men der søger man forgæves en artikel om keramik. I forlagsbureauets kortfattede konversations-leksikon i to bind fra 1880 findes derimod en lille forklaring af navnets betydning. Sidst i halvfjerdserne har man hertilands lige begyndt at tale om keramik. Herefter vil ordet blive mere gængse, i alt fald i det tekniske sprog

Udstillinger hvor og hvornår ved Gunnar Jakobsen

Udstillingsoversigten er udarbejdet på grundlag af tilbagemeldinger på forespørgsler udsendt ultimo 2008 til museer og udstillingssteder i ind- og udland samt til en række danske keramikere; men ikke mindst på grundlag af en afsøgning af Internettet.

Oversigten er ikke udtømmende og publiceres med forbehold for eventuelle aflysninger/ændringer. Inden et eventuelt besøg bør man derfor undersøge, om udstillingen nu er blevet til noget samt udstillingens åbningstider.

Der henvises tillige til tillægget til *keramiske noter 29/2009*, der indeholder en oversigt over museer og gallerier fortrinsvis i Europa. Oversigten er ikke udtømmende, men vil være en god hjælp, hvis man skal rundt i Europa og gerne vil se keramik på sin vej.

Dagbladenes fredagstillæg kan være nyttige med deres aktuelle oversigter over begivenheder i den kommende uge, ligeledes den landsdækkende oversigt i *Kunstavisen*, som udkommer månedligt, samt den gratis kvartalsvise *Art Guide*, der dækker København og omegn samt lidt af henholdsvis Sjælland og det sydlige Sverige.

København og omegn

Det danske Kunstindustrimuseum, Bredgade 68, 1260 København K. Tlf 33 18 56 56. Website: www.kunstindustrimuseet.dk.

Davids Samling, Kronprinsessegade 30, 1306 København K. Website: www.davidmus.dk. Tlf 33 73 49 49. Lukket indtil 15. maj 2009.

Ann Linnemann studie galleri, Kronprinsessegade 51, 1306 København K. Tlf 33 93 35 03. Website: www.annlinnemann.blogspot.com.

Den kongelige Porcelainsfabriks Museum, Royal Copenhagen, Amagertorv 6, 1160 København K. Website: www.royalcopenhagen.dk. Museet lukket og etagen indrettet til salg af 2. sortering.

Køppe Gallery, Bredgade 66, 1260 København K. Website: www.drud-koppe.com. Ophørt 27.01.09.

Marts 2009 *Tepotter*. Udstilling med bl.a. Sten Børsting. Designer Zoo, Vesterbrogade 137, 1620 København V. Website: www.dzoo.dk.

07.03.09-02.04.09 *Anne Fløche*. Ann Linnemann studie galleri. Anne Fløche forener en fjern fortid med

En afsøgning af Internettet kan stærkt anbefales, inden man begiver sig af sted. Websites med gode museums- og udstillingsoversigter:

www.kultunaut.dk [Kulturkalender]
www.museums.dk [Museer i Danmark med links til bl.a. museer i Storbritannien, Sverige og Norge]
<http://icom.museum/vlmp/world.html> [Museums around the world]
www.konstkalendern.se [Sverige]
www.studiopottery.co.uk [Storbritannien]
www.ceramique.com [Frankrig]
www.e-yakimono.net [Japan]
www.clayzee.com/Collections/Museums/Japan/

Indgangsnøglen til den efterfølgende oversigt er landenavnet, dernæst byen, hvor udstillingsstedet findes. Oversigten omfatter udstillinger i Danmark, Sverige, Storbritannien, Tyskland, Schweiz, Østrig, Nederlandene, Belgien, Frankrig, Canada, USA, Australien samt Japan og Korea.

vibrerende nutid. I rektanglet og ellipsen mødes støvede farver i okker, gråt, italiensk rødt og sartblå med sort og hvidt. Genstandene, skrin, fade, kar, søjler, fliser og kantede flasker er blevet brugt igennem årtusinder, men den kunstneriske brug af disse grundformer er dybt personlige. Egensindigt, skævt og gribende fortæller de keramiske værker historie om møder mellem kendt og ukendt.

27.03.09-31.05.09 *Time Out*. Udstilling med Lone Skov Madsen og Turi Heisselberg Petersen. Kunstindustrimuseet. Udstillingen *Time Out* tager afsæt i Kunstindustrimuseets samlinger, hvor de to keramikere Turi Heisselberg Pedersen og Lone Skov Madsen er gået på opdagelse. De har herefter udvalgt en række objekter, der danner særligt dialogiske forhold til deres egne værker og som har været katalysatorer for realiseringen af de nye arbejder til udstillingen. *Time Out* sætter tiden i stå og retter blikket mod de kvaliteter, værkerne indeholder uden for tid og kontekst.

Udstillingens installatoriske opbygning sammenstiller, på lige fod, de ny keramiske værker med værkerne fra museets samling og fokuserer på objekternes indbyrdes konstellationer.

20.06.09-02.08.09 *Forms in Progression*. Rundetårn, Købmagergade 52 A, 1150 København K. Website: www.rundetarn.dk. En udstilling om rum, form og mellemrum. Udstillingen omfatter en guldsmed, keramikere Jane Reumert og Jannik Seidelin, tre vævere, en formgiver og en komponist.

11.07.09-02.08.09 *Gukki Møller – keramik og lærred.* Nordatlantens Brygge, Strandgade 91, Christianshavn, 1401 København K. Website: www.bryggen.dk. Tlf 32 83 37 00. Gukki Willsen Møller er født i 1965 i Nyborg, men voksede op i Grønland. Som det er tilfælde med mange fra hans generation, har hans tilværelse været præget af en kulturel tvedeling mellem det grønlandske og det danske. Denne tvedeling har Gukki håndteret kreativt og fremmanet en skabende kunstnerisk kraft, der driver hans værk. En kreativitet der giver ham en dyb indsigt såvel som et bredt udsyn.

Gukki Møllers keramik er udformet med en fantastisk dygtighed, fingerspidsfornemmelse og perfektionisme. Det formmæssige udgangspunkt er ofte hentet fra den grønlandske kultur og strækker sig fra fabuleringer over knive og både til f.eks. detaljer fra den kvindelige nationaldragt. Lertøjets udtryk er rent, delikat og sprødt og læner sig op ad en klassisk skandinaviske designstil.

13.08.09-15.08.09 *Kunsthåndværker Marked 2009.* Frue Plads, København K. Tlf 33 15 29 40. Website: www.kunsthandaerkermarkedet.dk.

02.09.09-19.09.09 *Sten Lykke Madsen.* Albrechtsens Galleri [ved Kongens Have], Kronprinsessegade 3, 1306 København K.

02.10.09-24.10.09 *Keramiker Kim Holm og Billedvæver Ann Sloth.* Katalog. Galleri Secher & Scott, Bredgade 18, 1260 København K. Website: www.secher-scott.dk.

okt-nov 2009 *Kasper Holten.* The Booktrader Skindergade 23 1159 København K. Website: www.booktrader.dk.

03.10.09-29.10.09 *Kulturlandskaber.* Ann Linnemann studie galleri.

10.10.09-13.12.09 *Keramiske Veje.* Katalog. Sophienholm, Nybrovej 401, 2800 Kgs. Lyngby. Website: www.sophienholm.dk. "Keramiske Veje" med Beate Andersen, Bente Hansen, Sten Lykke Madsen, Bodil Manz, Malene Müllertz, Jane Reumert og Gunhild Aaberg suppleret med værker af yngre keramiske kunstnere.

Øvrige Danmark

Asnæs

07.03.09-27.03.09 *Torbjørn Olsen og Amariel Nordoy, Færøerne – Maleri og Bente Brosbøl Hansen, Sverige – Keramik.* Huset i Asnæs, Storegade 31, 4550 Asnæs. Website: www.husetiasnaes.dk.

Birkerød

→15.03.09 *Nina Hole og Sten Lykke Madsen.* Birkerød Gl. Præstegård, Stationsvej 32, 3460 Birkerød. Website: www.birkerod-kunstforening.dk.

Børglum

28.06.09-30.08.09 *Udstilling med bl.a. Eva Brandt.* Børglum kloster, Klostervej 255 B, Børglum, 9760 Vrå. Website: www.boerglumkeramik.dk.

Esbjerg

maj 2009. *Sten Børsting.* Café og Galleri Patricia, Stormgade 5, 6700 Esbjerg. Tlf 76 16 49 89.

06.11.09-01.01.10 *Heidi Guthmann Birck.* Galleri Slugen, Grundvigs Alle 42, 6700 Esbjerg. Website: www.slugen.dk.

Fredericia

Galleri Jytte Møller, Jyllandsgade 45, 7000 Fredericia. Website: www.gallerijyttemoeller.dk. Tlf 26 15 22 94.

14.03.09-11.04.09 *Kim Holm.* Galleri Jytte Møller.

16.05.09-13.06.09 *Jytte Møller.* Galleri Jytte Møller.

08.08.09-12.09.09 *Hans Vangso – Tea Bowls.* Galleri Jytte Møller.

16.01.10-20.02.10 *Morten Løbner Espersen.* Galleri Jytte Møller.

06.03.10-10.04.10 *Barbro Åberg.* Galleri Jytte Møller.

08.05.10-12.06.10 *Jane Reumert.* Galleri Jytte Møller.

Frederiksværk

08.08.09-23.08.09 *Lone Teglskov foto og keramik samt Lena Søborg skulpturer.* Ågalleriet, Hans Futtrups Sti 3, Krudtværksområdet, 3300 Frederiksværk. Website: www.kunstforening.dk.

Fussingø

29.08.09-06.09.09 *Kunsthåndværk på Fussingø slot.* Med deltagelse af bl.a. Sandra Davolio. Fussingø slot, Vasevej 9, Fussingø, 8920 Randers NV.

Grenaa

Baunhøj Mølle, Bavnehøjvej 31, 8500 Grenaa. Tlf 86 32 72 45. Website: www.baunhoej-moelle.dk.

10.07.09-30.07.09 *Kirsten Klein og Torsten Mosumgaard.* Fotos og keramik. Baunhøj Mølle. Kirsten Klein har siden 1976 boet på Mors, og det er her - samt på de mange rejser - hun har fundet sit karakteristiske billedsprog med naturens stærke udtryk. Torsten Mosumgaard arbejder med stentøj og porcelæn - både i enkle former og fantasifulde værker.

06.10.09-24.11.09 *Kirsten Holm.* Baunhøj Mølle.

Gudhjem

Gudhjem Museum, Stationsvej 1, 3760 Gudhjem. Website: www.bornholmsmuseer.dk/gudhjem. Tlf 56 48 54 62.

09.04.09-13.04.09 og 18.04.09-19.04.09 *Buller Hermansen og Jørgen Tang Holbek*. Gudhjem Museum. Keramikeren Buller Hermansen og maleren og grafiker Jørgen Tang Holbek udstiller nyere arbejder. Buller Hermansen boede på Bornholm fra 1976 til 1982 og frekventerede Bornholms Frie Værksteder for Kunst og Håndværk i Gudhjem. Jørgen Tang Holbek (f. 1942) har ikke tidligere udstillet på Bornholm, men hans udgangspunkt er naturen, som han anvender som grundlag for at udtrykke egne samfundsholdninger.

30.05.09-12.07.09 *Stifternes kunst*. Gudhjem Museum. I 2009 er det 40 år siden den første udstilling blev vist på Gudhjem Museum. Bag oprettelsen af Gudhjem Museum stod først og fremmest en række kunstnere, nemlig malerne Axel Munch og Paul Høm der var de bærende kræfter i processen, men også keramikeren Lisbeth Munch-Petersen og maleren Mogens Hertz ydede en stor indsats i forbindelse med etableringen af museet. Udstillingen viser værker af disse 4 kunstnere. Det er tillige 100-året for Lisbeth Munch-Petersens fødsel.

18.07.09-06.09.09 *Holkahesten 2009*. Gudhjem Museum. Det er 8. år i træk, Holkahesten udstiller på Gudhjem Museum. Holkahesten består bl.a. af keramikere Gerd Hiort Petersen, Marie Hjorth, Karin Høj Christensen, Julie Høm og Hans Munck Andersen.

17.10.09-25.10.09 *Gudhjem Museums egen samling*. Gudhjem Museum. I forbindelse med 40-året for Gudhjem Museums åbning vises et bredt udsnit af museets egen samling af såvel malerier og grafik som kunsthåndværk med vægten lagt på de senere års indkøb og gaver.

Haslev

02.05.09-03.05.09 samt første lørdag i hver måned fra maj til oktober kl 12.00-17.00 *Karen Bennicke og Peder Rasmussen*. Store Lade, Bregentved Gods, Bregentved, 4690 Haslev.

Hillerød

12.03.09-22.03.09 *Billedkunstneren Stina Starfeldt og keramikeren Vibeke Fischer*. Kulturhuset Kedelhuset, Fredensvej 12 B, 3400 Hillerød.

19.08.09-28.09.09 *Tue Poulsen*. Den lokale billedkunstner, designer og keramik udstiller keramik, skulpturer og relieffer. Hillerød Bibliotek, Christiansgade 1, 3400 Hillerød. Website: www.hilbib.dk.

Hjørring

Vendsyssel Kunstmuseum, Bechs Klædefabrik, P. Nørkjær Plads 15, 9800 Hjørring. Tlf 98 92 41 33. Website: www.vkm.dk.

→15.03.09 Udstilling af testamentarisk gave med keramik fra Per Andersen. Vendsyssel Kunstmuseum. En keramiksamling blev i 2007 testamenteret til Vendsyssel Kunstmuseum af afdøde antikvitethandler Per Andersen, som i mange år drev forretningen Kiwi Antik & Kunst i København.

Arven inkluderer bl.a. keramikens 'moder' Gutte Eriksen (1918-2008), Lisbeth Munch-Petersen (1909-1997), Jais Nielsen (1885-1961), Ulla Hjorth (f 1945), Jacob Bang (1899-1965) og Patrick Nordström (1870-1929) samt et fint udvalg af af Saxbo-keramik, grundlagt af civilingeniør Nathalie Krebs (1895-1978). Hun udviklede glasurer stærkt inspireret af naturen, hvilket navne som f.eks. 'harepels', 'markmus' og 'æggeskal' vidner om. Keramikeren Eva Stæhr-Nielsen (1911-1976) var formgiver hos saxbo i 36 år og koblingen Nathalie Krebs' glasurer og Eva Stæhr-Nielsens formgivning gjorde Saxbo førende ikke blot i Danmark, men i hele Europa med produktionen af seriefremstillet stentøj af høj kunstnerisk kvalitet.

Per Andersens testamentariske gave åbner nye muligheder for at perspektivere kunstmuseets hidtidige keramiksamling, som udover en meget omfattende samling af Tove Anderberg også rummer keramiske værker af Jais Nielsen.

27.03.09-01.06.09 *Niels Helledie – med et glimt i øjet*. Vendsyssel Kunstmuseum. I 2009 er det 40 år siden Niels Helledie debuterede på Kunstnernes Påskeudstilling. Kunstneren betegnes oftest som religiøs kunstner, og det med rette for kristendommens budskab har altid optaget ham, og det ligger bag de fleste af hans værker. Det, der især interesserer kunstneren, er symbolkraften i kristendommen repræsenteret ved krucifikset, som da også er hans kendteste motiv. I det hele taget rummer det kristne evangelium en god historie, der kan viderebringes i et moderne kunstsprog, og Helledie fortæller historien med et glimt i øjet. Men det religiøse aspekt er dog kun et af mange. For Helledie er form og indhold væsentlige begreber for, som han udtrykker det: Det er formen der gør, at du bliver grebet af indholdet. Hvis udtrykket, formen, er stærk nok, så er det døren til indholdet.

Hobro

13.06.09-05.09.09 *Dansk keramik*. Katalog. Mariagerfjord Kunstforening, Store Torv, 9500 Hobro. Website: www.kunstatagerne.dk.

Danmark har en lang og rig tradition for at skabe keramik. 18 af landets bedste keramikere deltager i denne udstilling. Alle med unika repræsenterende en klassisk tradition i nutidige former såvel som eksperimenterende skulpturelle udtryk. Udstillingen viser keramikere, hvis arbejder man kan finde på museer i det meste af verden, men også en yngre generation af anerkendte, kreative kunstnere. Fælles for alle er keramik af usædvanlig høj kvalitet. Det bliver en stor udstilling, som fylder det meste af Kunsttagerne.

Horsens

Stengalleriet, Asgårdsvej 11, 8700 Horsens. Website: www.stengalleriet.dk.

→21.03.09 *Eva Hermann og Jens Gregersen*. Keramik og akvarel. Stengalleriet.

20.06.09-22.08.09 *Kirsten Holm og Poul Kidmose*. Keramik og stensulpturer. Stengalleriet.

12.09.09-31.10.09 *Gerd Baarstrøm*. Stengalleriet.

Ikast

→15.03.09 *Ingrid Duch og Ginette Wien*. Maleri og Keramik. Galleri Artefactum, Kildevej 25, 7430 Ikast. Website: www.galleriartefactum.dk.

Jægerspris

07.03.09-25.03.09 *Inger Tribler og Bjarne Leth Nielsen*. Skåle, vaser og skulpturer. Kulturhuset Rejsestalden, Hovedgaden 29 A, 3630 Jægerspris.

Kerteminde

04.04.09-01.06.09 Udstilling med bl.a. Kirsten Holm. Galleri Ulriksholm, Ulriksholmvej 96, Kølstrup, 5300 Kerteminde. Website: www.ulriksholmslot.dk.

Kolding

Trapholt, Æblehaven 23, 6000 Kolding. Website: www.trapholt.dk. Tlf 76 30 05 30.

Galleri Pagter, Adelgade 3, 6000 Kolding. Website: www.galleripagter.dk. Tlf 75 54 09 30.

27.03.09-16.05.09 *Helen Dahl Hansen og Jens Bohr*. Keramik og Grafik. Galleri Pagter.

→31.05.09 *Trapholts nyeste*. Trapholt. Britta Tøndborg, der tiltrådte som direktør på Trapholt den 1. maj 2008, har været en tur i museets magasiner og fundet et udvalg af de nyeste og vildeste skulpturer, malerier og installationer i samlingen. Her er blandt andet værker af Peter Carlsen, Annette Harboe Flensburg, Hein Heinsen og Bjørn Nørgaard.

07.05.09-06.09.09 *Biennalen for Design og Kunst-håndværk 2009*. Trapholt. Udstillingen er Danmarks største og eneste tilbagevendende med fokus specifikt på kunsthåndværk og design. Der er her mulighed for at se de allernyeste, mest kreative og innovative værker af de bedste danske navne. Det gennemgående tema for Biennalen 2009 er "Bæredygtighed". Udstillingen arrangeres af Koldinghus, Designskolen Kolding, Grimmerhus og Trapholt i samarbejde med organisationen Danske Kunsthåndværkere. Se også www.biennalen2009.dk.

21.08.09-03.10.09 *Ane Davidsen*. Keramiske sko i stentøj og porcelæn – en fantasiverden. Galleri Pagter.

26.09.09-03.01.10 *Keramik af Peder Rasmussen*. Museet på Koldinghus, Markdannergade 11, 6000 Kolding. Website: www.koldinghus.dk. Peder Rasmussen hører til blandt de originale danske keramikere. På en solid baggrund tilbage til Thorvald Bindesbølls nyskabende keramik har Peder Rasmussen udviklet sin egen form, hvor krukken har mistet sin oprindelige funktion som beholder, men har antaget en form som grundlag for billedfortællinger. Krukkerne er derfor ofte af helt samme form, det er billederne på ydersiderne, der betyder noget, ikke krukkenes form. Hvad lærredet er for en maler, er lertøjet for Peder Rasmussen.

Lønstrup

21.11.09-20.12.09 *Sten Børsting og Adam Gabriel*. Galleri Jakobsen, Rubjergvej 40, Lønstrup, 9800 Hjørring. Website: www.galleri-jakobsen.dk.

Middelfart

Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus, Kongebrovej 42, 5500 Middelfart. Tlf 64 41 47 98. Website: www.grimmerhus.dk.

→26.04.09 *Lotte Glob – Retrospektiv*. Katalog. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. Lotte Glob udstiller for første gang i mange år i Danmark sine spændende skulpturelle værker, skabt med intens inspiration fra den skotske natur.

→05.04.09 *Network 2008/09*. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. De deltagende kunstnere fra to vinterhold på Ceramic Center Guldagergård udstiller. Fra Danmark deltager Camilla Hvidberg, Maria Rubinke og Birgitte Mørk Winther.

03.04.09-09.05.09 *Stukke og Staver*. Keramikeren Lis Ehrenreich, Århus udstiller sammen med billed- og konceptkunstner Poul Pedersen, Paris. Galleri 5, Smedegade 5 & 7, 5500 Middelfart. Website: www.galleri5middelfart.dk.

07.04.09-07.06.09 *Per Ahlmann*. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

03.05.09-30.08.09 *Arabia Art Department - Helsinki*. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. En gruppe af de kunstnere som er tilknyttet denne virksomhed udstiller deres keramiske værker. Udstillingen er et led i samarbejdet omkring Kunsthåndværker Biennalen 2009 for Trekantområdet.

04.08.09-06.09.09 *Danmarks Designskole*. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. Afgangsholdet 2009 viser dets bedste keramiske resultater.

06.09.09-22.11.09 *Anne Kjærsgaard – Retrospektiv*. Katalog. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

29.11.09-14.03.10 *Tepotter af tiden*. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. En række af tidens dygtige og spændende skabere af keramiske tepotter, inviteres til at give deres bud på vor tids tepotter og krus.

29.11.09-14.03.09 *Leret i Kunsten – Kunsten i Leret*. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. Museets kunstfaglige udvalg inviterer 6-8 danske billedkunstnere til at præsentere deres keramiske kunst i samspil med kunstværker skabt i øvrige materialer

Næstved

→26.04.09 *Arne L. Hansen – maler, grafiker og keramikker*. Næstved Museum, Boderne, Sct Peders Kirkeplads 8, 4700 Næstved. Tlf 55 72 02 91. Website: www.naestved-museum.dk.

Arne Lundsteen Hansen (født 1921) uddannede sig som maler og grafiker, bl.a. ved Kunstakademiet i årene fra 1936 til 1945. Fra 1960 etablerede han eget værksted for farvesætning og arkitekturudsmykninger.

I 1958 skulle han udføre en udsmykningsopgave til Rørdal Cementfabrik i Aalborg, men hvordan? I sin kvide gik han på værtshuset Tokanten i København for at få en øl, hvor han tilfældigvis mødte Herman J. Kähler, og dermed var kontakten skabt. Udsmykningen blev udført i stentøj hos Kähler, og dermed var maleren og grafikerne Arne L. Hansen også blevet keramikere.

Op gennem 1960'erne skabte Arne L. Hansen en lang række keramiske udsmykningsopgaver, udført i glaseret stentøj hos Kähler, til fx Landsarkivet i Viborg, Herlevbadet og Roskilde Katedralskole. Desuden har han udført totaludsmykninger til kirker, bl.a. i Vendsyssel. Hans er repræsenteret på en række kunstmuseer, bl.a. i Hjørring, Aalborg, Skive og Randers. Udstillingen omfatter 10 værker, der er opsat i Storsalen i Boderne.

Udstillingsleder Dina Vester Feilberg fra Rønnebæksholm Kunst- og Kulturcenter tager udgangspunkt i Arne L. Hansens udstillede værker, når hun den 12. marts 2009 holder foredrag i Boderne om netop Arne L. Hansen som eksempel på de kunstnere, der ved midten af det 20. århundrede tog udgangspunkt i foretagender som skibsværfter og jernstøberier og transformerede disse motiver fra dagligdagen til abstrakt kunst.

Herman A. Kähler · Keramisk Værksted, Käblersbakken 5, 4700 Næstved. *Ophørt.*

Odense

Keramik-Galleriet, Lotte Blom, Læssøegade 168, 5230 Odense M. Website: www.lotteblom.dk.

→14.04.09 *Randi Platz*. Keramik-Galleriet.

15.03.09-14.05.09 *Lisbeth Berens Bang*. Keramik-Galleriet.

15.04.09-14.06.09 *Inger Krebs*. Keramik-Galleriet.

15.05.09-14.06.09 *Elly Pedersen*. Keramik-Galleriet.

Randers

07.03.09-04.04.09 Udstilling med bl.a. Per Ahlmann. Galleri Ægidius, Østergade 2, 8900 Randers. Website: www.galleri-aegidius.dk.

Roskilde

27.06.09-26.07.09 *Merethe Bloch og Peter Tybjerg*. Keramikannuale 2009. Sjællands Keramikmuseum, Palæfløjen, Stændertorvet 3C, 4000 Roskilde. Website: www.roskildekunst.dk.

Silkeborg

Silkeborg Kunstnerhus, Nygade 24, 8600 Silkeborg. Website: www.silkeborgkunstnerhus.dk.

30.05.09-24.06.09 *Keramik*. Silkeborg Kunstnerhus.

04.06.09-16.08.09 *Lars Ravn – Retrospektiv*. Silkeborg Kunstmuseum, Gudenåvej 7-9, 8600 Silkeborg. Website: www.silkeborgkunstmuseum.dk. I anledning af Lars Ravns 50 års fødselsdag vises en stor retrospektiv udstilling, der inkluderer alle de mange genrer, som Lars Ravn har arbejdet med.

29.08.09-30.09.09 *Johanna K. Øskarsdøttir*. Silkeborg Kunstnerhus.

Skælskør

→08.04.09 *Forunderlige figurer og skulpturelle mærkværdigheder*. Internationalt Keramisk Center Guldagergaards nyerhvervelser 2008. Skælskør Bibliotek, Vestergade 4, 4230 Skælskør.

Sorø

05.04.09-06.04.09 og 09.04.09-13.04.09 *Kunstnergruppen 12 Soraneres Forårsudstilling 2009*. Ankerhus Seminarium, Slagelsevej 70-74, Sorø. 20 billedkunstnere vil sammen med keramikgruppen Keramina udstille mere end 100 af deres nyeste billeder samt keramik.

Struer

Gimsinghoved Kunst- og kulturcenter, Gimsinghoved 1, 7600 Struer. Website: www.gimsinghoved.dk.

Galleri Humlum, Oddesundvej 19, 7600 Struer. Website: www.gallerihumlum.dk.

04.04.09-03.05.09 *Sandra Davolio*. Galleri Humlum.

01.05.09-07.06.09 *Lotte Glob og Anders Glob*. Keramik og Maleri. Gimsinghoved Kunst- og kulturcenter.

12.06.09-09.08.09 *Kander?* Nordvestkunst. Gimsinghoved Kunst- og kulturcenter.

13.06.09-12.07.09 *Vibeke Krog*. Galleri Humlum.

29.08.09-27.09.09 Udstilling med Kirsten Holm samt Henrik Scheel Andersen og Nurith Lumer-Klabbers. Keramik samt maleri. Galleri Humlum.

Sønderho

30.05.09-12.07.09 Udstilling med bl.a. Per Ahlmann. Galleri Kant, Landevejen 60, Sønderho, 6720 Fanø. Website: www.gallerikant.dk.

Tønder

September 2010-december 2010 *Jais Nielsen*. Retrospektiv. Kunstmuseet i Tønder, Kongevej 51, 6270 Tønder. Website: www.museum-sonderjylland.dk.

Varde

Museet for Varde By og Omegn, Kirkepladsen 1, 6800 Varde. Tlf 75 22 15 18 og 75 22 08 77. Website:

www.vardemuseum.dk. Udstillingen med P.Ipsens Enke er nedtaget og Jugendhuset solgt, men en ny keramikudstilling skulle efter det foreliggende åbne 2010. Om denne vil inkludere samlingen med P. Ipsens Enke er usikkert, men nok jydepotter.

Vejen

Vejen Kunstmuseum, Østergade 4, 6600 Vejen. Website: www.vejenkunstmuseum.dk. Tlf 75 36 04 82.

14.03.09-01.06.09 *Keramik i lange baner*. Katalog. Vejen Kunstmuseum. Se omtalen andetsteds i *keramiske noter*.

Sommeren 2011 [planlagt]. *Møller & Bøgely's keramiske Kunstbrænderi*. Vejen Kunstmuseum.

Vadum

03.10.09-08.11.09 *Dialogue*. Galerie Provence, Charles Lindberghsvej 5, 9430 Vadum [ved Aalborg]. Website: www.galerie-provence.dk. Tlf 98 27 28 33. "Dialogue" med 3 spændende internationale kunstnere. Pia Andersen, Alev Ebüzziya Siesbye og Osman Dinç.

Vordingborg

November 2009. *Karen Bennicke*. KulturArkaden, Vordingborg Bibliotek, Sydhavnsvej 6, 4760 Vordingborg. Website: www.vordingborgbibliotek.dk.

Aabenraa

10.10.09-08.11.09 *Krukke – kande – krus*. BaneGården, Kunst & Kultur, Jernbanegade 2, 6200 Aabenraa. Website: www.banegaarden.dk.

Aalborg

Galerie Wolfsen, Tiendeladen 6, 9000 Aalborg. Website: www.galeriewolfesen.dk.

04.04.09-25.04.09 *Gitte Jungersen*. Galerie Wolfsen.

03.10.09-24.10.09 *Better Lübbert*. Galerie Wolfsen.

Århus mv

03.10.09-04.10.09 11.00-17.00 *Midt i kunsten*. Åbne værksteder hos midtjyske kunstnere. Website: www.midtikunsten.dk. Heriblandt Aase Haugaard, Højagervej 1, 8240 Risskov.

Udlandet

Sverige

10.04.09-13.04.09 *Konstrundan* Mittskåne. Website: www.konstrundan.com. Då har våra konstnärer öppet och ställer ut i sina ateljeér eller gemensamt på olika platser i Mellanskåne. Alla finns markerade i kartfoldern "Konstrundan Mittskåne", som utkommer i mars. På Frostavallen vid Höör finns samlingsutställningen där man kan se verk av alla de konstnärer som deltar i Konstrundan Mittskåne påsken 2009.

Gustavsberg

Gustavsberg Porslinsmuseum, Odelbergs väg 5, S-134 40 Gustavsberg. Website: www.porslinsmuseum.varmdo.se.

28.03.09-31.05.09 *Riv!* Isæusrummet. Gustavsberg Porslinsmuseum.

13.06.09-04.10.09 *Wilhelm Kåge - formgivare i folkhemmet*. Gustavsberg Porslinsmuseum.

Att det är 120 år sedan Wilhelm Kåge föddes, må ihågkommas, men är i sammanhanget av marginell betydelse. Den viktigaste anledningen är att Kåge på senare år har fått förnyad aktualitet. I internationella översikter är det alltid Kåge som nämns. Wilhelm Kåge är helt enkelt en av de mest inflytelserika formgivarna inom det keramiska området som Sverige har frambringat.

Wilhelm Kåge var konstnärlig ledare på Gustavsbergs Porslinsfabrik från 1917 till 1949, de sista tio åren fram till sin död 1960 ägnade han sig åt fritt skapande i sin egen ateljé på fabriken.

Han var på samma gång folkkär och exklusiv, han gjorde både massvara och mer exklusiva saker, Kåges konstnärliga gärning präglas av en bredd och mångsidighet som rymmer många, ibland kanske oväntade, aspekter, som det är vår ambition att försöka spegla i utställningen. Ett exempel är hur hans utpräglade känsla för den dekorativa linjen och den slagkraftiga formen, som så starkt ger sig tillkänna i hans affischer, följer med och utvecklas på porslinsfabriken – i själva verket en förutsättning för hans fortsatta karriär på Gustavsberg.

17.10.09→ *Sven Wejsfelt*. Kakelugnsrummet. Gustavsberg Porslinsmuseum. Sven Wejsfelt (f. 1930) växte upp i Lidköping där han i Rörstrandsfabriken, från 1946, fick en grundlig keramisk utbildning och praktik och hade bl.a. Gunnar Nylund och Carl-Harry Stålhane som läromästare.

Sven Wejsfelt fick 1953 anställning på Gustavsberg som drejare och medarbetare till Stig Lindberg. 1970 blev Wejsfelt chef för konstavdelningens verkstäder på Gustavsberg och började snart signera i eget namn. 1977 öppnade han sin egen studioateljé för unikt konstgods på Gustavsbergsfabriken, samtidigt som han fortsatte att arbeta med serieproduktion för fabriken. Sven Wejsfelt tillhörde också de sista kvarvarande konstnärerna på Gustavsberg, när Hackmankoncernen 1993 beslutade lägga ner fabriken. Från mitten av 1990-talet till hösten 2007 drev han en egen studioateljé i de gamla fabrikslokalerna.

Tillsammans med Gustavsbergskollegan Berndt Friberg måste Sven Wejsfelt betraktas som den klassiska stengodskeramikens mästare i Sverige.

Göteborg

Röhsska Museet, Vasagatan 37-39, S-400 15 Göteborg. Website: www.designmuseum.se. *Sveriges största museum för konsthantverk och design*.

Lerverk, Västra Hamngatan 24-26, S-411 17
Göteborg. Website: www.lerverk.se.

Sintra, Landvägsgatan 5, S-413 04 Göteborg.
Website: www.sintra.o.se.

07.03.09-31.03.09 *Eva Zethraeus*. Sintra.

14.03.09-13.04.09 *Steen Kepp*. Lerverk. [Dansk
keramiker med bopæl i Frankrig og Sverige].

09.05.09-02.06.09 *Kerstin Sarvimäki*. Sintra.

05.06.09-30.06.09 *Skål! 25 år – Jubileumsutställning*.
Sintra.

25.06.09-23.08.09 *Yongman Jang - Korea*. Lerverk.

26.09.09-18.10.09 *Lis Ehrenreich*. Lerverk.

24.10.09-15.11.09 *Ulrika Henström*. Lerverk.

Helsingborg

27.04.09-30.08.09 *Hands on!* Format i lera. Dunkers
Kulturhus, Kungsgatan 11, S-252 21 Helsingborg.
Website: www.dunkerskulturhus.se. Lär känna en
5000-årig favorit, bidra med dina egna skapelser, upptäck
den samtida keramikkonsten och frossa i nostalgiska
återblickar. Här finner du föremål från den legendariska
nordvästskånska keramikbygden, en historisk exposé över
Höganäsbolagen samt mästerverk av Hertha Bengtsson,
Åke Holm, makarna Kraitz och Signe Persson-Melin. Läg
därtill presentationer av samtida svenska konstnärer som
Zandra Ahl, experimentlystne Christian-Pontus Andersson,
leranimatörsskaparen Nathalie Djurberg, mångsidige Sirous
Namazi samt konstnären och tillika professorn Per B.
Sundberg. Alla tar de keramiken till nya höjder.

Hands on! ingår också i 2009 års upplaga av Konstrundan i
Nordvästra Skåne med utmärkta keramiker, nämligen:
Yayoi Kiyota Malm, Brita Mellander-Jungermann, Bissa
G. Segerson, Gunnar Stenström och Kerstin Åberg.

Höganäs

Höganäs Museum, Polhemsgatan 1, S-263 37
Höganäs. Website: www.hoganasmuseum.se.

12.02.09→22.03.09 *Stig Carlsson*. Keramik &
Skulptur. Höganäs Museum.

16.05.09-19.07.09 *Höganäs Keramik – 100-års
jubileum*. Höganäs Museum.

01.08.09-13.09.09 *Tina Reuterberg*. Höganäs Museum.

20.09.09-20.12.09 *Uppsala-Ekeby*. Höganäs Museum.

Lidköping

→30.04.09 *Dukade bord - porslin från fyra sekler*.
Rörstrand Museum Galleri, Rörstrand Museum,
Fabriksgatan 4, S-531 30 Lidköping. Website:

www.rorstrand-museum.se. Under vårvintern 2009 lyfter
vi fram bordets porslin. Kom och inspireras av det dukade
bordets mångfald under fyra sekler, från 1700-tal till 2000-
tal. Museet visar fajanser från Rörstrands allra tidigaste
historia, 1800-talets praktserviser, nostalgiporslin från
1900-talet och bordets nykomlingar från 2000-talet.

Lund

22.02.09-16.08.09 Signe Persson-Melin. Bogudgivel-
se. Kulturen (Kulturhistoriska Museet), Tegnersplat-
sen, S-22104 Lund. Website: www.kulturen.com.
Signe Persson-Melin har under mer än fem decennier
varit verksam som keramiker och formgivare. Hon har
egen verkstad i Malmö och har under årens lopp formgivit
produkter till bl.a. metall-, porslins- och glasindustrin. En
retrospektiv utställning som visar prov på industridesign
och unikat ur hela Signe Persson-Melins produktion.

Stockholm

blås&knåda, Hornsgatan 26, S-118 20 Stockholm.
Website: www.blasknada.com.

Kaolin, Hornsgatan 50, S-118 21 Stockholm.
Website: www.kaolin.se. Tlf +46 8 644 46 00.

Galleri Inger Molin, Kommendörsgatan 24, S-114
48 Stockholm. Website: www.galleriingermolin.se.

→11.03.09 *Sander Luske*. Kaolin.

→11.03.09 *Jane Perryman – UK*. blås&knåda.

14.03.09-01.04.09 *Cramer & Tillitz – Danmark*.
blås&knåda.

14.03.09-01.04.09 *Bernt Törner*. Skulptur. Kaolin.

04.04.09-03.05.09 *Neil Brownsword – UK*. blås&knåda.

04.04.09-03.05.09 *Spira Vårutställning*. Kaolins
medlemmar. Kaolin.

12.09.09-30.09.09 *Helen Felcey & Carina Ciscato*
– UK. blås&knåda.

03.10.09-21.10.09 *Anna Kåks*. blås&knåda.

24.10.09-15.11.09 *Lena Andersson*. blås&knåda.

Ulricehamn

Ulricehamns Östasiatiska Museum, Järnvägstorget,
Ulricehamn. *Samlingen er solgt og museet nedlagt!*

Åstorp

10.04.09-29.04.09 *Catarina Hultman & Conny
Nyström*. Keramik, skulptur och måleri. Galleri
Hultman, Tranarpsvägen 81, S-265 90 Åstorp.
Website: www.catarina-hultman.nu.

Storbritannien

Aberystwyth

03.07.09-05.07.09 *International Ceramics Festival*. Aberystwyth Arts Centre, Penglais, Aberystwyth, Ceredigion, Wales SY23 3DE. Med deltagelse af bl.a. Nina Hole.

Aylesbury

Buckinghamshire County Museum, Church Street, Aylesbury HP20 2QP.

Bath

07.03.09-11.04.09 *Ashraf Hanna*. Beaux Arts, 12/13 York Street, Bath, Somerset, UK, BA1 1NG

Bournemouth

→07.06.09 *Jonathan Garratt and Kate Mellors*. Garden Pots and Slipware. Russell-Cotes Art Gallery & Museum, Russell-Cotes Road, East Cliff, Bournemouth, Dorset BH1 3AA.

Bowness-on-Windermere

Blackwell, The Arts and Crafts House, Bowness-on-Windermere, Cumbria, UK, LA23 3JR.
Website: www.blackwell.org.uk.

→19.04.09 *On the Surface*. Contemporary Ceramics. Blackwell. Helen Beard, Lowri Davies, Sarah Dunstan, Annabel Faraday, Adam Frew & Sara Moorhouse.

01.05.09-05.07.09 David Roberts. New Ceramic Works. Blackwell.

Chichester

→19.04.09 *Form and Nature*. The work of Merete Rasmussen, Peter M Hicks and Peter Sarginson. Ceramics and paintings. Sussex Barn Gallery, West Dean College, West Dean, Chichester, West Sussex PO18 0QZ. Website: www.westdean.org.uk. Ceramicist, Merete Rasmussen, draws her inspiration from traditional Scandinavian design: its clean curves, sparse decoration and simplicity informing all her pieces.

“My works are abstract in form, but I often find my inspiration in the environment around me. I have lived in the countryside most of my life, and even though I now live and work in London I still feel a lot of my ideas comes from shapes in nature, such as the secretive space of a seed pod or flower bud or the twisted continued surface of a sea shell – and of course its symmetry.”

Merete moved to London from Denmark in 2005 and has built a strong reputation as a ceramicist. The exhibition features her single and double wall objects and sculptural forms.

Edinburgh

The Scottish Gallery, 16, Dundas Street, Edinburgh EH3 6HZ. Website: www.scottish-gallery.co.uk.

09.03.09-04.04.09 *Jill Fanshawe-Cato*. The Scottish Gallery.

06.05.09-30.05.09 *Frances Priest*. The Scottish Gallery.

03.06.09-27.06.09 *Crown Derby & Ken Eastman*. The Scottish Gallery.

07.08.09.05.09.09 *Philip Eglin*. The Scottish Gallery.

Ely

Angela Mellor Gallery, 38a St Mary's Street. Ely, Cambridgeshire CB7 4ES. Website: www.angelamellorgallery.com.

01.04.09-02.05.09 *Earth and Sky*. Sculptural ceramics by Jane Perryman and contemporary oil paintings by Julia Ball. Angela Mellor Gallery. Jane Perryman who now lives and works in Suffolk investigates abstract form through the vessel, taking inspiration from the traditional handbuilding, burnishing and smoke firing pottery techniques of Africa and India. This has developed into sculptural ideas which allude to the timeless vessel form as well as referencing contemporary urban structures such as buildings, walls and bridges. The sculptural work explores tension and balance where two forms are placed together as well as the ambiguity of weight through internal space (all work is double walled and hollow). The composite pieces are not static and invite interaction through repositioning their elements into new arrangements and compositions.

Juni 2009 *Tony Birks-Hay – Oil Paintings & Chris Lewis – Ceramics and garden seating*. Angela Mellor Gallery.

Juli 2009 *Angela Mellor Bone China Ceramics*. Open Studio. Angela Mellor Gallery.

Farnham

Craft Study Centre, Farnham Campus, Falkner Road, Farnham, Surrey, GU9 7DS.

→23.05.09 *Dreams Made Manifest*. Halima Cassell at Farnham. Craft Study Centre.

→19.12.09 *Three by one*. Craft Study Centre. Drawn from the collections of the British Council, Crafts Council and Crafts Study Centre, the exhibition offers the opportunity to see a vital and colourful insight into the UK's rich craft heritage through three important collections. Selected by potter Alison Britton, Three by One presents a snapshot of the history of collecting in the UK.

Glasgow

07.03.09-10.04.09 *Contemporary Ceramics in Context*. Mackintosh Gallery, Glasgow School of Art, 167 Renfrew Street, Glasgow G3 6AQ. Udstilling med deltagelse af bl.a. Anders Ruhwald.

Langport

04.04.09 *Kiln opening*. Muchelney Pottery.
Langport, Somerset TA10 0DW. Website:
www.johnleachpottery.co.uk.

Liverpool

03.10.09-28.11.09 *Magdalene Odundo - Solo*.
Bluecoat Display Centre, College Lane, Liverpool
L1 3BX. Website: www.bluecoatdisplaycentre.com.

London

Victoria & Albert Museum, Cromwell Road,
South Kensington, London SW7 2RL. Website:
www.vam.ac.uk. [Ceramics Department er lukket
frem til september 2009].

A substantial lead gift from the Headley Trust is generously supporting the redevelopment of the Ceramics galleries. This refurbishment project will create the most important national and international centre for the enjoyment, understanding and study of ceramics and a collection that is unrivalled anywhere in the world.

The new galleries will include a major new introductory gallery, presenting a 'world history' of ceramics, highlighting connections between ceramics of different cultures and periods. Another major gallery will be devoted to ceramic materials and techniques, and there will be smaller rooms for temporary exhibitions, changing displays of international contemporary ceramics, and the study collections of 20th century pottery and architectural ceramics. This phase will open in September 2009.

The V&A's collections encompass the entire history of ceramic production from the 3rd millennium BC to the present day. They are encyclopaedic and global in scope, with collections from: China, Japan, Korea and South-East Asia; the Middle East and North Africa; Continental Europe and Britain; as well as smaller groups from Africa and North and South America.

The second phase of the Ceramics Galleries project has been fully funded by generous gifts from Sir Harry Djanogly CBE and an anonymous donor. Phase II is planned to open spring 2010.

This phase of the new ceramics galleries will capitalise on the vast collection of ceramics at the V&A. These galleries will evoke a 'behind-the-scenes' experience with at least 26,500 objects presented in beautiful new displays. It will celebrate the unrivalled wealth of the V&A ceramics collections: an encyclopaedia of the entire history of ceramic production.

The Percival David Collection of Chinese Ceramics. Website: www.britishmuseum.org. Percival David Collection of Chinese Ceramics er lukket og vil først kunne ses igen i løbet af 2009 i et nyt galleri ved British Museum.

Contemporary Ceramics, Potters Association Shop, William Blake House, 7 Marshall Street, Soho, London W1V 1LP. Website: www.cpaceramics.com.

The Craft Potters Association Shop is closed, but will reopen at Somerset House until further. Ceramic book sales are temporarily unavailable.

Crafts Council Gallery, 44a Pentonville Road, Islington, London N1 9BY. Website: www.craftscouncil.org.uk.

Galerie Besson, 15 Royal Arcade, 28 Old Bond Street, London W1S 4SP. Website: www.galeriebesson.co.uk.

Cecilia Colman Gallery, 67 St Johns Wood High Street, London NW8 7NL. Website: www.ceciliacolmangallery.com.

Barrett Marsden Gallery, 17-18 Great Sutton Street, Clerkenwell, London EC1V 0DN. Website: www.bmgallery.co.uk.

Harlequin Gallery, 68 Greenwich High Road, London, SE10 8LF. Website: www.studio-pots.com.

→14.03.09 *Recent Acquisitions*. Paul Rice Gallery, Ealing Common, London W5 3QA. A more general exhibition with a wide range of potters is shown. Including Ian Auld, Paul Barron, Ian Box, Briglin Pottery, Michael Casson, Waistel Cooper, Andrew Crouch, Derek Davis, Mike Dodd, Jack Doherty, David Frith, Mary Gibson-Horrocks, Alan Spencer Green, Shoji Hamada, Lisa Hammond, Gwyn Hanssen, David Lloyd Jones, Colin Kellam, Peter Lane, Philip Leach, Eric Mellon, Odney Pottery, Katharine Pleydell-Bouverie, Mary Rich, Mary Rogers, Phil Rogers, Geoffrey Swindell, K. Taniguchi, Alan Ward. This is a prelude to quite a number of solo retrospectives in the next few years.

→21.04.09 *The Collection with a View*. Selected by Anthony Shaw. The Anthony Shaw Collection, 11 Billing Place, West Brompton, London SW10 9UW. Website: www.anthonysshawcollection.org. Tlf. +44 20 7352 3964. The Anthony Shaw Collection is open to the public by appointment.

Rather than the normal guest curated selection this display, chosen by Anthony Shaw, aims to give a view across the whole Collection as it looked in the early days based in one small room. It will include more than 30 makers and contrast the functional and sculptural with textiles, wood and ironwork, shells and stones and pictures, as it was originally lived with.

Importantly the aim is to catch the feeling of a Collection in the making, when new works were fitted in until there was no free space left and the excess would be stored. It will include some of the earliest purchases and some recent acquisitions. Looking back, Anthony Shaw feels that much of the work is really another form of painting. Instinctively made, instinctively bought - emotionally felt and finally very little to do with how it looks.

29.04.09-27.05.09 *Pots for Light*. New International Porcelain. Galerie Besson.

14.05.09-17.05.09 *Collect at the Saatchi Gallery*. Saatchi Gallery, Duke of York's HQ, King's Road, London SW3 4SQ. Website: www.saatchi-gallery.co.uk. Cultural Connections med bl.a. Lis Ehrenreich og Kim Holm.

14.05.09-18.07.09 *Eva Brandt, Anne Stougaard & Charlotte Thorup*. Flow Gallery, 1-5 Needham Road, London W11 2RP. Website: www.flowgallery.co.uk.

15.05.09-20.06.09 *Chun Liao*. Barrett Marsden Gallery.

08.07.09-05.08.09 *Shozo Michikawa*. Galerie Besson.

September 2009-marts 2010 *Objects of Luxury*. French porcelain of the eighteenth century. Victoria & Albert Museum. France, during the eighteenth century, dazzled Europe through the brilliance of its court. The rich and fashionable lived in a world of unparalleled refinement, fuelling an insatiable market for luxury goods. However, the eighteenth century was also a time of intense scientific enquiry and innovative research which witnessed, throughout Europe, marvellous achievements in this sphere. One of the most exciting discoveries, after centuries of wonder and captivation, was the successful production of porcelain. Known as 'white gold', porcelain was produced for use in all aspects of fashionable public and private life; from banquets to boudoirs, from tea drinking to the toilette.

In the absence of known deposits of kaolin (the key ingredient in making true, or 'hard-paste, porcelain), a glassy-bodied, artificial, or 'soft-paste', porcelain had been produced in France since the end of the 17th century. It was more costly to make than the 'hard paste' but its sensuous charm soon earned it universal admiration. Its soft, easily fusible, wax-like glaze allowed colours to fuse deep within it, and its lower firing temperature allowed the use of a much broader range of colours.

Of all the factories in France, the most renowned was the Royal Porcelain Manufacture at Sèvres. The protection of Louis XV and the patronage of his mistress, Madame de Pompadour, drew to Sèvres the best alchemists, designers and artists in Europe. The porcelain they produced was unequalled in quality, design and decoration.

This display introduces the visitor to the major French factories and demonstrates the wide variety of objects they could provide for their fashionable clientele.

09.09.09-30.09.09 *Finish Ceramics*. Galerie Besson.

18.09.09-31.10.09 *Alison Britton & Marit Tingleff*. Barrett Marsden Gallery.

07.10.09-30.10.09 *Claudi Casanovas*. New Works. Galerie Besson.

06.11.09-10.01.10 *Ken Eastman*. Barrett Marsden Gallery.

Newark

The Sainsbury Centre for Visual Arts, University of East Anglia, Norwich, Norfolk NR4 7TJ. Website: www.scva.org.uk.

Thoresby Park, Perlethorpe, Newark, Nottinghamshire NG22 9EH. www.oakwoodceramics.co.uk.

Rufford Craft Centre, Near Ollerton, Newark, Nottinghamshire NG22 9DF.

07.04.09-04.05.09 *John Maltby*. Rufford Craft Centre. John Maltby is one of the most respected artists working in clay today in Britain. His reputation has been established over many years and is marked by his singular drive, unrepentant integrity and the unsurpassed quality of his work.

26.06.09-28.06.09 *Earth and Fire*. Rufford Craft Centre.

Norwich

01.04.09-30.04.09 *Ruthanne Tudball*. Grapevine Gallery, 109, Unthank Road, Norwich, Norfolk NR2 2PE. Website: www.grapevinegallery.co.uk.

Oldham

→30.05.09 *The Art of Japan*. Gallery Oldham, Cultural Quarter, Greaves Street, Oldham, OL1 1AL. www.galleryoldham.org.uk. An outstanding collection of Japanese prints from Blackburn Art Gallery, featuring Hokusai and Hiroshige, is showcased alongside items from Oldham's historic collections donated by Charles Edward Lees. Work by the great Japanese potter Shoji Hamada and British makers inspired by Japanese ceramics are also displayed.

Preston

Harris Museum and Art Gallery, Market Square, Preston, Lancashire PR1 2PP. Website: www.harrismuseum.org.uk.

Ruthin

→29.03.09 *Age of Experience*. 16 senior makers – 7 disciplines – 3 gallery spaces – 1 exhibition. Katalog. Ruthin Craft Centre, The Centre of the Applied Arts, Park Road, Ruthin, Denbighshire LL15 1BB. Website: www.ruthincraftcentre.org.uk. This exhibition shows work by fifteen leading makers from the generation that established that reputation. It offers a glimpse of the imagination and breadth of possibilities in the field of 'making' and show the variety and vitality of the applied arts across seven disciplines in an exhibition that celebrates their impact on the development of the field of craft. Each maker – whether using wood, clay, glass, metal, thread, or willow has a standing gained through years of working at their craft with dedication and uncompromising purpose; all share a passion. It is an eclectic choice that stems from the visual impact of the work and particularly from its ability to surprise and challenge. Ceramists included in the exhibition: Svend Bayer, Gordon Baldwin, David Drew, Elizabeth Fritsch, Walter Keeler and Richard Slee.

St. Ives

St Ives Ceramics, 1 Fish Street, St. Ives, Cornwall, TR26 1LT. Website: www.st-ives-ceramics.co.uk.

→25.04.09 *Hamada Tomoo*. Leach Pottery, Studio & Museum, Higher Stennack, St Ives, Cornwall, TR26 2HE. Website: www.leachpottery.com.

To mark the anniversary of its reopening we have invited Tomoo, grandson of co-founder Shoji Hamada and a renowned potter in his own right, to work and exhibit at the Leach Pottery. During the early part of March, Tomoo will be resident at the Leach Pottery, working alongside our resident production potters and Lead Potter, Jack Doherty. His two week residency will include a workshop and demonstration day on Saturday 14th March, followed by the opening of his first solo UK show which will include pieces made at the Leach Pottery plus work produced at his own pottery in Japan. All work exhibited will be available for purchase.

Sherbourne

→21.03.09 *Gabriele Koch*. Alpha House Gallery, South Street, Sherbourne, Dorset, DT9 3LU. Tlf + 44 1 935 814944. Website: www.alpha-house.co.uk. Mixed show, Ceramics by Gabriele Koch, paintings by Robert Woolner. Last show before this Gallery closes.

Southampton

→15.03.09 *Unpopular Culture*. Southampton City Art Gallery, Civic Centre, Commercial Road, Southampton, Hampshire SO14 7LP.

Grayson Perry selects from the Arts Council Collection. Grayson Perry was catapulted into the public consciousness in 2003 when he won the Turner prize, accepting his award dressed as a transvestite alter ego, Clare. A unique figure in the international art scene, Perry is best known for his ceramic pots which he adorns with subject matter ranging from his childhood in rural Essex, his transvestism, and his reflections on British art and society.

Swansea

→28.03.08 *Nancy and Gordon Baldwin*. Mission Gallery, Gloucester Place, Maritime Quarter, Swansea, Wales, SA1 1TY. A new creative partnership between Nancy and Gordon Baldwin - painter and potter respectively - resulting in a body of work that combines the creative strength of both of them.

Wimborne

→29.04.09 *Just Swedish*. Walford Mill Crafts, Stone Lane, Wimborne, Dorset BH21 1NL. Website: www.walfordmillcrafts.co.uk. A touring exhibition from a new generation of Swedish makers exploring the boundaries of art, design and craft. Together these seven artists working in different materials including ceramics to show the diversity of contemporary Swedish crafts.

Winchcombe

Winchcombe Pottery, Broadway Road, Winchcombe, Cheltenham, Glos GL54 5NU. Tlf +44 1242 602462. Website: www.winchcombepottery.co.uk.

Woking

→15.03.09 *Out of China - Monumental Porcelain* by Felicity Aylieff. The Lightbox, Chobham Road, Woking, Surrey, GU21 4AA. Website: www.thelightbox.org.uk.

Woodbury

Woodbury Studio/Gallery, Greenway, Woodbury, Exeter, Devon EX5 1LW. Website: www.timandrewsceramics.co.uk.

Worcester

Gallery at Bevere, Bevere Lane, Worcester WR3 7RQ. Website: www.beverevivis.com.

→07.03.09 *Deviants*. Worcester City Art Gallery and Museum, Foregate Street, Worcester WR1 1DT, Worcestershire. *Deviants* is an exhibition of 16 curious pieces from the Crafts Council's Collection that deviate wildly from what we think of as traditional craft. These pieces are by ten of the UK's leading craft makers, including Jill Crowley, Carol McNicoll, Richard Slee and Hans Stofer.

07.03.09-29.03.09 *Humour and the Surreal*. Gallery at Bevere. Each of these makers has a special way of looking at and representing the world. Words such as surreal, humour and whimsy come to mind - anything but dull. To be taken seriously but certainly not without a smile and maybe a few questions.

04.04.09-26.04.09 *Together*. Gallery at Bevere. This exhibition brings together pairs of artists who have individual voices and yet have shared their lives and studios over many years.

03.10.09-01.11.09 *Out of the Fire*. Gallery at Bevere. Potters for whom the firing process is more than the final stage of the making process.

Worthing

→14.03.09 *Contemporary Ceramics*. Worthing Museum and Art Gallery, Chapel Road, Worthing, West Sussex BN11 1HP.

York

York Art Gallery, Exhibition Square, York YO1 7EW. Website: www.yorkmuseumtrust.org.uk.

York Castle Museum, Eye of York, York YO1 9RY. Website: www.yorkmuseumtrust.org.uk.

Tyskland

14.03.09-15.03.09 10.00-18.00 *Tag der offenen Töpferei*. Website: www.tag-der-offenen-toepferei.de. Besucher haben die Möglichkeit, den Töpfern bei der Arbeit über die Schulter zu schauen. Gezeigt werden dort u.a. das Drehen auf der Scheibe und viele andere Techniken zum Formen, Dekorieren und Glasieren von Keramik. Es entstehen dort ausschließlich handwerkliche und künstlerische Unikate. Angeboten werden u.a. auch Werkstattführungen, Kindertöpferei, Raku-Vorführungen, Ausstellungen, Kaffee und Kuchen.

Berlin

Keramik-Museum Berlin, Schustehrusstraße 13, D-10585 Berlin-Charlottenburg. Website: www.keramik-museum-berlin.de.

→01.06.09 *Kunsttöpferei Friedrich Festersen*. Berlin 1902-1922. Kabinettausstellung. Keramik-Museum Berlin.

→17.08.09 *Zeitgenössische Keramik nach 1989 aus der Sammlung des KMB*. Keramik-Museum Berlin.

13.03.09-31.05.09 *Tanzende Figuren aus den Sammlungen Alain Bernard und Vladimir Malakhov*. Kabinettausstellung. Bröhan-Museum, Landesmuseum für Jugendstil, Art Deco und Funktionalismus (1889-1939), Schlossstrasse 1a, D-14059 Berlin-Charlottenburg. Website: www.broehan-museum.de.

Deidesheim

Lotte Reimers · Archiv · Atelier · Ausstellung, Stadtmauergasse 17, D-67146 Deidesheim. Website: www.lottereimers.de. Besichtigung und Führung nach Vereinbarung.

Düsseldorf

Hetjens-Museum, Deutsches Keramikmuseum, Palais Nesselrode, Schulstrasse 4, D-40213 Düsseldorf. Tlf +49 211 89 94 210. Website: www.duesseldorf.de/hetjens.

→10.05.09 *Keramische Visionen Designstudien aus Krefeld*. Hetjens-Museum.

17.09.09-03.01.10 *Von Asshoff bis Zauli*. 100 Jahre Keramik im Hetjens-Museum. Studioausstellung. Hetjens-Museum.

31.10.09-24.01.10 *Faszination des Fremden Ostasien - Europa*. Hetjens-Museum.

01.11.09-24.01.10 *Faszination des Fremden Ostasien - Europa*. Hetjens-Museum.

Edenkoben

Sammlung Hinder|Reimers, Schloss Villa Ludwigshöhe, Villastraße, D-67480 Edenkoben. Website: www.keramik-sammlung.de. Besichtigung und Führung nach Vereinbarung.

Frechen

Stiftung Keramion - Zentrum für moderne + historische Keramik, Bonnstrasse 12, D-50226 Frechen. Website: www.keramion.de. Tlf +49 22 34 69 76 90.

→26.04.09 *Eins und Eins macht Eins – Keramische Paardarstellungen*. Keramion. Zwei zusammengehörige Dinge bilden ein Paar. In einer kleineren Auswahl aus dem eigenen Bestand werden figürliche Keramiken ebenso wie Gefäße und plastische Objekte präsentiert, deren Thema die Zweisamkeit ist. Besonders bei den figürlichen Plastiken ist die Auffassung von Nähe und Innigkeit bestimmend. Zum Teil wachsen die Paare zu einer Figur zusammen, deren formale Stabilität dadurch nicht nur verstärkt wird, sondern auch die innige Beziehung umso stärker spürbar werden lässt.

→22.11.09 *Arbeiten der „London-Gruppe“*. Katalog Keramion. Margarethe Schott (1911-2004), Beate Kuhn (*1927), Karl (*1929) und Ursula (1932-2008) Scheid sowie Gerald (*1925) und Gotlind (*1932) Weigel gehören zu den ersten deutschen Keramikern, die nach dem Zweiten Weltkrieg in England ausstellten. Die Bezeichnung London-Gruppe steht für ihre gemeinsame Präsentation 1968 in der Londoner „Primavera Gallery“ des Sammlers und Galeristen Henry Rothschild. Keramiken aus der Sammlung Cremer veranschaulichen das handwerkliche Können auf hohem Niveau, die Vorstellung einer klaren Formgebung und die produktive Weiterentwicklung des jeweils individuell gefundenen Formbegriffs, die die sechs sehr unterschiedlichen künstlerischen Positionen bestimmen

16.05.09-17.05.09 *34. Töpfermarkt auf dem Frechener Rathausplatz*. D-50226 Frechen.

17.05.09-26.07.09 *Gilbert Portanier*. Katalog. Keramion.

Fürstenberg

Das Museum im Schloss, [Porzellanmanufaktur Fürstenberg], Meinbrexener Straße 2, D-37699 Fürstenberg/ Weser. Website: www.fuerstenberg-porzellan.com.

→08.03.09 *Kristall auf Porzellan*. Das Museum im Schloss, Porzellanmanufaktur Fürstenberg. Wundervolle Wirkungen auf Porzellan und Steingut erzielen spezielle Kristallglasuren. Hierzu wird die Glasurmasse mit geeigneten Oxiden angereichert, die sich beim Einschmelzen der Glasur zu neuen Mineralien verändern und beim Abkühlen in mannigfacher Form, Größe und Farbe ausscheiden. Keramiker spielen gern mit diesen Glasurversätzen, die in Flamme, Temperatur und Chemismus ästhetisch faszinierende, nicht reproduzierbare und nur schwer vorherzubestimmende Ergeb-

nisse hervorbringen. Die Ausstellung präsentiert herausragende Werke dieser Technik von internationalen Künstlern.

01.04.09-20.09.09 *Weißes Gold für „König Lustik“*. Das Museum im Schloss, Porzellanmanufaktur Fürstenberg. Die Porzellanmanufaktur Fürstenberg als Manufacture Royale im Zeitalter des Empire (1807-1813). Nach 1800 erlebte die Manufaktur einen großen Aufschwung. Es gelang, Fürstenberg mit neuen Produkten im modernen Empire-Stil als Manufacture Royale zum Hoflieferanten für König Jérôme Bonaparte in Kassel zu befördern (1807-1813). Die duftende Ausstellung präsentiert diese königliche Zeit der Manufaktur.

Gera

Museum für Angewandte Kunst Gera, Ferbersches Haus, Greizer Strasse 37, D-07545 Gera. Website: www.gera.de.

Hameln

→22.03.09 pinch pots - Imke Splittgerber. Keramik Galerie Faita, Alte Marktstrasse 45, D-31785 Hameln. Website: www.keramik-galerie-faita.de.

Heidelberg

Galerie Marianne Heller, Friedrich-Ebert-Anlage 2, Im Stadtgarten, D-69117 Heidelberg. Website: www.galerie-heller.de.

→19.04.09 *Bert Walter*. Umschlossene Räume - Gefäßskulpturen Galerie Marianne Heller.

→19.04.09 *John Maltby*. Pots and Art 1985-1995. Galerie Marianne Heller.

24.05.09-28.06.09 *Gerald und Gotlind Weigel*. Wegbereiter Deutscher Keramik. Galerie Marianne Heller.

12.07.09-16.08.09 *Yasuo Hayashi, Sandor Kecskeméti & Enric Mestre*. Sculptures. Galerie Marianne Heller.

20.09.09-01.11.09 *Jindra Vicova*. Profiles. Galerie Marianne Heller.

20.09.09-01.11.09 *Tjök Dessauvage*. Two movements in space. Galerie Marianne Heller.

22.11.09-10.01.10 *Jane Hamlyn*. For use and ornament. Galerie Marianne Heller.

22.11.09-10.01.10 *Claire Curneen*. Expressive sculptures - Otherwordly messages. Galerie Marianne Heller.

Hohenberg an der Eger

Porzellanikon Hohenberg, Deutsches Porzellanmuseum, Freundschaft 2, D-95691 Hohenberg/Eger. Website: www.porzellanikon.org. Tlf +49 9233 7722 01.

→13.04.09 *Tassen erzählen Geschichte(n)*. Von Revolutionären und Reaktionären. 1776-1830. Porzellanikon Hohenberg, Deutsches Porzellanmuseum.

Verehren Sie Lady Di, schwärm(t)en Sie für Elvis, lieben Sie die Micky Mouse oder Homer Simpson oder feierten Ihre Eltern unlängst Silberne Hochzeit? – dann könnte es sein, dass Sie die eine oder andere Tasse in Ihrem Schrank haben, die deren Konterfei trägt. Früher nannte man so etwas „Porträttasse“ und insbesondere im 18. und 19. Jahrhundert erfreute sich diese großer Beliebtheit. Nun gut: Heutige Exemplare mögen mittels Siebdruckverfahren bzw. keramischer Abziehbilder verziert sein und nicht durch exquisite Handmalerei. Und sie stammen vermutlich auch aus einer Andenkenbude oder aus dem Copy Shop Ihres Vertrauens und weder von der Porzellanmanufaktur Meissen noch aus Sèvres, noch sind sie von der KPM gefertigt wie die Beispiele in der aktuellen Ausstellung in Hohenberg: „Tassen erzählen Geschichte(n)“. Doch der Grund für deren Herstellung ist ähnlich: Die hier dargestellten Personen und Figuren sind überwiegend Berühmtheiten des öffentlichen Lebens und die Tassen waren und sind als Huldigung oder Ehrung derselben gedacht.

→11.10.09 *Die Farbe Blau - Variationen einer Porzellan-Tradition*. Porzellanikon Hohenberg, Deutsches Porzellanmuseum.

Blau – das ist die Farbe des Himmels und des Wassers, es steht für den Kosmos, das Göttliche, das weibliche Prinzip, für Treue und Reinheit. Blau ist der Mantel der Gottesmutter, den Pharao zierte ein blaues, golddurchwirktes Kopftuch und noch bevor die Erdteile entstanden, war da die Farbe Blau, im Himmel, in den Ozeanen, immer noch ist die Erde „der blaue Planet“. Blau macht träumerisch und sehnsüchtig, es beruhigt und wirkt positiv.

Das Porzellanikon Hohenberg – Deutsches Porzellanmuseum kann mit dem Ausstellungsprojekt „Blau“ auf ein Thema zurückgreifen, das sich seit der Yuan-Dynastie, also seit mehr als 1000 Jahren, überall auf der Welt größter Beliebtheit erfreut: Das so genannte Blau-Weiß Porzellan, traditionell in Unterglasurmalerei gefertigt. Das Geheimnis seiner ungebrochenen Faszination liegt in diesem Verfahren: Das Blau, aus Kobaltoxidpulver gewonnen, wird auf den gesprühten Scherben aufgetragen, dringt also tief in die noch poröse Oberfläche ein, danach wird es mit Transparenzglasur überzogen und im Glattbrand auf 1450° C gefeuert. Einzig das Kobaltblau und Chromgrün halten diesem dem Hochtemperaturverfahren stand. Das damit entstehende strahlende Tiefenlicht ist ohne Konkurrenz.

Erst 1717 gelangen in Meißen erste Versuche, das chinesische Verfahren zu beherrschen, 1720 konnte man in die Produktion gehen und seit 1739 wird dort der berühmte „Zwiebelmuster“-Dekor hergestellt, dessen Namen auf einem Irrtum beruht: Motivisch vermutlich ebenfalls an chinesischen Vorlagen orientiert, malte man so exotische Früchte und Pflanzen ab, wie etwa Granatpfel, Chrysanthemen, Päonien, Bambus etc. Diese waren jedoch stark stilisiert, dass man das Ganze hierzulande schlicht als „Zwiebel“-Muster interpretierte, ein Ausdruck, der sich gegen 1850 durchsetzte. Kein Dekor wurde – übrigens bis heute – öfter kopiert, ob in Stahl Druck oder später als Gelatine-Schiebebild, jedoch auch immer noch und immer

wieder auch als Handbemalung. Die jüngste Variation dürfte der Dekor „Zwiebelle“ von Kahla Thüringen Porzellan darstellen.

Als noch beliebter jedoch galt damals der „Strohblumen-Dekor“, der nach 1740 als „Stroh-Modell“ erstmals auftauchte und ebenfalls in der Meissener Manufaktur entstand. Meist auf gerippten Geschirrformen gemalt, fand auch dieses Muster im späten 18. und 19. Jahrhundert unzählige Nachahmer.

Doch auch andere berühmte Vertreter des Blau-Weiß Porzellans zeigt die Ausstellung. Berlin, Fürstenberg, Kopenhagen etwa zeichneten sich durch Dekore in Unterglasurblau aus. Der Franzose J. Hellot führte das „Bleu de Roi“ in der 2. Hälfte des 18. Jh. als Fond-Malerei ein. Und ob Jugendstil oder Art Déco, bizarr geformte Service oder ausdrucksstarke Figurinen: Blau blieb ein Verkaufsschlager in Porzellan.

Unvergessen ist auch das Service „China Blau“ und manche(r) wird sich an die Fernsehserie „Die Unverbesserlichen“ erinnern, wo die Filmmutter von Käthe Scholz (alias Inge Meisel) in vielen Sequenzen Hand an die mit Kaffee gefüllte China Blau-Tasse legt.

Zu den jüngsten Exponaten gehören die massiven blau-weißen Vasen des in Deutschland lebenden Koreaners Kap Sun Hwang, der das Kobaltpulver direkt der Porzellanmasse beimischt und daraus eindrucksvolle, monochrome Porzellansolitäre formt.

Höhr-Grenzhausen

Keramikmuseum Westerwald, Lindenstrasse 13, D-56203 Höhr-Grenzhausen. Website: www.keramikmuseum.de.

Karlsruhe

18.04.09-09.08.09 *Jugendstil am Oberrhein*. Kunst & Leben ohne Grenzen. Schloss, Schlossbezirk 10, D-76131 Karlsruhe. Website: www.landesmuseum.de. Die große Reformbewegung der Moderne steht im Mittelpunkt der Ausstellung. Sie wird die Kunst um 1900 in ihrem vielschichtigen Erscheinungsbild und ihren regionalen Ausprägungen im Dreiländereck Deutschland-Frankreich-Schweiz vorstellen und das Porträt einer Kulturlandschaft zeichnen, in der Kunst, Politik, Geschichte und Wirtschaft eng miteinander verflochten sind.

Die kulturhistorische Ausstellung präsentiert rund 750 Objekte vielfältiger künstlerischer Techniken: Möbel, Malerei, Grafik, Metallkunst, Schmuck, Textil, Mode, Keramik, Farbglasfenster, zeitgenössische Fotos und Dokumente.

Eine inszenierte Jugendstilwohnung mit Salon, Speisezimmer, Veranda, Herren- und Schlafzimmer veranschaulicht mit ihren Ensembles nicht nur die typische Möblierung der Jahrhundertwende, sondern gibt einen Eindruck von der Atmosphäre und dem Leben der damaligen Bewohner. Auch Themen wie Frauenemanzipation, Ess- und Trinkkultur, technische Errungenschaften, Unterhaltung, Konsum und Mode finden ihren Platz in der Ausstellung.

Die besonderen lokalen Ausprägungen des Jugendstils in Leben, Kultur und Kunst am Oberrhein demonstrieren Objekte der drei wichtigsten Jugendstilzentren Straßburg, Karlsruhe und Basel. Der Bogen reicht von einem Basler Aktienschein mit Elementen des floralen Jugendstils über die bekannten Darstellungen der Elsässerinnen von Jean-Jacques Waltz, besser bekannt als „Hansi“, bis hin zu Keramiken, kunstvoll gearbeiteten Glasfenstern, dekorativer Werbegrafik und erlesenem Schmuck aus Pforzheim.

→29.03.09 *Emil Wächter*. Staatliche Majolika Manufaktur, Ahaweg 6-8, D-76185 Karlsruhe.

Kellinghusen

→19.04.09 *Fritz Vehring - Sam-Chill Park*. Keramische Plastik. Museum Kellinghusen, Hauptstrasse 18, D-25548 Kellinghusen.

08.08.09-09.08.09 kl 10.00-18.00 *Töpfermarkt*. D-25548 Kellinghusen. Website: www.kellinghusen.de. Ein bedeutendes Ereignis für die ganze Region ist der jährlich am zweiten Wochenende im August stattfindende Kellinghusener Töpfermarkt. Seit 1987 präsentieren jedes Jahr 60 Keramiker aus ganz Deutschland ihre Arbeiten auf dem Oberen Marktplatz und in der Fußgängerzone. Damit eine gleich bleibende Qualität gewährleistet ist, sichtet eine Fachjury die Bewerbungen der Keramiker und lädt nur die Besten nach Kellinghusen ein. Mit dabei sind auch immer Keramiker eines Gastlandes.

Für zahlreiche Sammler ist der Kellinghusener Töpfermarkt ein absolutes Muss, denn hier finden sie dekorative Plastiken, Gebrauchsgeschirr, Pflanzgefäße und originelle irdene Mitbringsel. Gleichzeitig ist stets im Museum eine Sonderausstellung zu sehen, die Keramik Kunst zum Inhalt hat.

Köln

→26.04.09 *Feuer und Erde*. Chinesische Keramik von 3000 v. Chr. bis 1400 n. Chr. Katalog. Museum für Ostasiatische Kunst, Universitätsstraße 100, D-50674 Köln. Website: www.museenkoeln.de.

In der daoistischen Philosophie gehören Feuer und Erde zu den „Fünf Wirkkräften“ oder „Wandlungsenergien“ (wu xing), durch die der Kosmos und alle Naturphänomene erzeugt, kontinuierlich verwandelt und in der Balance gehalten werden. Feuer und Erde lassen aber auch Keramik entstehen. Dies war eine der genialen Entdeckungen der frühen Menschheit, die in China sehr früh zur Perfektion gelangte.

Die Kreativität der frühen chinesischen Töpfer lässt sich zum Beispiel daran ablesen, dass sie bereits in der späten Jungsteinzeit die schnell rotierende Töpferscheibe kannten und schon in der Bronzezeit in der Lage waren, aus gemahlenem Berggestein das für die Porzellanherstellung erforderliche Kaolin (gaoling) zu gewinnen. Inzwischen zählt dieser Begriff zu den wenigen chinesischen Fremdwörtern im Wortschatz der europäischen Sprachen. Wegen ihrer Dauerhaftigkeit war Keramik auch ideal zur Fertigung von Grabbeigaben geeignet, die den Verstorbenen als Symbole diesseitigen Wohlstands „Glück ohne Ende“ im Jenseits bescherten sollten.

Schon ab Mitte des 8. Jahrhunderts galten keramische Gefäße nicht mehr ausschließlich als praktische Gebrauchsgegenstände. Erlesene Stücke bewunderte man wegen ihrer ästhetischen Qualität und ihres Charakters, der sich in Form, Glasur und Dekor ausdrückt. Als Sammelobjekt nachgefragt und vom Kaiserhof als Tributgabe weitergereicht, hielt die Keramik Einzug in die Kunst.

Die chinesische Frühkeramik zählt zu den Sammlungsschwerpunkten des Kölner Museums für Ostasiatische Kunst, das im Jahr 2009 sein 100-jähriges Gründungsjubiläum feiert. Größtenteils haben Pioniere wie der Museumsgründer Adolf Fischer (1857-1914) oder der Gründer der Orientstiftung zur Förderung der Ostasiatischen Kunst, Hans Wilhelm Siegel (1903-1997), die Objekte zu einer Zeit in China zusammengetragen, als auch dort das Wissen über die Geschichte der Keramik noch sehr begrenzt war. Jiena Huo, Absolventin der Beijing Universität und Spezialistin auf dem Gebiet der Keramik, hat die rund 1200 Stücke umfassende Kollektion über einen Zeitraum von drei Jahren gesichtet, selektiert und systematisch bearbeitet. Das Ergebnis ist eine Auswahl von 214 Objekten, die eine Zeitspanne von rund fünftausend Jahren von der Jungsteinzeit bis zur Yuan-Dynastie (circa 3500 v. Chr. – 1400) umfasst. Das Museum für Ostasiatische Kunst zeigt sie in der Ausstellung „Feuer und Erde“ vom 18. Oktober 2008 bis 26. April 2009. Zahlreiche Stücke, deren Zuordnung bisher unklar oder fehlerhaft war, konnte Jiena Huo neu bestimmen. Einige in ihrer Bedeutung unterschätzte Objekte hat sie regelrecht neu entdeckt und hinzu gewonnen. Die Stadt Köln dankt dem Fördererkreis des Museums für Ostasiatische Kunst, der das Projekt durch sein Stipendium zur Förderung des wissenschaftlichen Nachwuchses ermöglicht hat. Dem Museum ist es auch ein besonderes Anliegen, Irene Ludwig zu danken. Die von ihr und Peter Ludwig zusammengetragene Sammlung chinesischer Keramik ist auf Grund ihrer herausragenden Qualität und Bedeutung ein unverzichtbarer Bestandteil des Kölner Hauses geworden. Ausstellung und Katalog lieferten den Anlass, mit Irene Ludwig einen Dauerleihvertrag abzuschließen. Eine Sensation stellen weiterhin die kalt bemalten Figuren von Grabwächtern, berittenen Kamelen und Pferden des 6. und 7. Jahrhunderts dar, die ein Privatsammler aus Köln dem Museum zur Verfügung gestellt hat. Sie sind in dieser Ausstellung erstmals in der Öffentlichkeit zu sehen. Das Bankhaus Sal. Oppenheim trug großzügig zur Druckfinanzierung des Katalogs bei und setzt damit eine bald 100-jährige Tradition fort. Der umfangreiche und reich bebilderte Band über die chinesische Frühkeramik im Museum für Ostasiatische Kunst ist zum Preis von 32,80 Euro an der Museumskasse erhältlich (Versand: zuzüglich Mehrwertsteuer und Versandkosten).

24.01.10-25.04.10 *Meissen 2010 - zum 300. Gründungsjubiläum der Meissener Porzellanmanufaktur.* Museum für Angewandte Kunst. An der Rechtschule, D-50667 Köln. Website: www.museenkoeln.de.

Landshut

→01.03.08 *Richard Batterham · Töpfer.* Bogudgivelse. Museum im Kreuzgang, Alter Franziskanerplatz, D-84028 Landshut. Website: www.landshut.de/museen.

Eine Ausstellung, die es der Sache zufolge nicht geben dürfte, über einen Töpfer, dem an Publizität nichts gelegen ist – die Rede ist von Richard Batterham (geb. 1936), an outstanding potter by any criteria (Oliver Watson, V&A), der seit annähernd fünf Jahrzehnten eine Werkstatt in Durweston in der Grafschaft Dorset im Südwesten Englands betreibt.

Die Ausstellung verdankt sich dem Enthusiasmus des Münchner Sammlers Rudolf Strasser, dessen Sammlung 2003 in die Museen der Stadt Landshut Eingang gefunden hat. Aufmerksam gemacht durch eine Empfehlung des alten Bernard Leach hat Rudolf Strasser in den vergangenen Jahrzehnten mit – man möchte sagen – derselben Beharrlichkeit, die auch Richard Batterhams Tun auszeichnet, weit mehr als 100 Gefäße erworben, die das Werk des Töpfers in vielleicht einmaliger Breite dokumentieren.

Leipzig

→01.03.09 *Gefäß und Skulptur. Deutsche und internationale Keramik seit 1946.* Bogudgivelse. Museum für Angewandte Kunst, Johannisplatz 5-11, D-04103 Leipzig. Website: www.grassimuseum.de.

Oldenburg

01.08.09-02.08.09 kl 10.00/11.00-18.00 27. *Oldenburger Töpfermarkt.* Schlossplatz, Oldenburg. Website: www.oldenburger-toepfermarkt.de.

Ratingen-Hösel

→08.03.09 *Beste Qualität zu civilen Preisen - Schlesisches Porzellan seit 1820.* Oberschlesisches Landesmuseum, Haus Oberschlesien, Bahnhofstrasse 71, Ratingen-Hösel. Website: www.oberschlesisches-landesmuseum.de. „Beste Qualität zu civilen Preisen“ – mit diesem Slogan warb eine schlesische Porzellanfabrik Ende des 19. Jahrhunderts für ihre Produkte. Tatsächlich brauchten sich die etwa 50 Firmen, die zwischen 1820 und 1945 in Schlesien produzierten, vor ihren Mitbewerbern in den traditionellen deutschen Porzellanlandschaften in Sachsen, Thüringen und in der Oberpfalz nicht zu verstecken. In Schlesien entstanden die größten und modernsten Fabrikanlagen Deutschlands. Die schlesische Porzellanindustrie stellte preisgünstige Produkte in großer Stückzahl her. Sie trug wesentlich dazu bei, dass breite Bevölkerungsschichten Porzellan als Gebrauchsgut nutzten. Zusätzlich entstanden Luxusartikel mit aufwändigen Formen und prächtigem Dekor für einen vermögenden Kundenkreis höheren Stands. Fabriken in Waldenburg, Altwasser, Tiefenfurt, Tillowitz, Freiwaldau und anderen Orten produzierten hauptsächlich für den Export in Europa und Übersee. Nach dem Zusammenbruch der schlesischen Porzellanindustrie im Zweiten Weltkrieg stellen heute mehrere Fabriken in Schlesien Porzellan in Anlehnung an die Tradition ihrer deutschen Vorgängerfirmen her. Die Ausstellung bietet einen umfassenden Überblick über die Produktion der schlesischen Porzellanfabriken von 1820 bis in die Gegenwart. Zu sehen sind prunkvolle Exponate aus bedeutenden Privatsammlungen, aus dem Besitz der Nachfahren von Fabrikanten sowie Leihgaben aus Polen im jeweiligen historischen und gesellschaftlichen Kontext.

Selb-Plössberg

Porzellanikon Selb [Europäisches Industriemuseum für Porzellan, Europäisches Museum für Technische Keramik og Rosenthal Museum], Werner-Schürer-Platz 1, D-91800 Selb. Tlf +49 9287 91800 0.
Website: www.porzellanikon.org.

Staufen

05.07.09-30.11.09. *Max Laeuger – Jugendstilkeramik*. Keramikmuseum Staufen, Zweigmuseum des Badischen Landesmuseum Karlsruhe, Wettelbrunner Strasse 3, D-79219 Staufen. Website: www.landesmuseum.de.

Weiden

→Efteråret 2009. *Porzellan aus China*. Die Sammlung Seltmann. Internationales Keramik-Museum Weiden, Zweigmuseum der Neuen Sammlung München, Waldsassenener Kasten, Luitpoldstrasse 25, D-92637 Weiden/ Oberfalz. Website: www.keramikmuseum.die-neue-sammlung.de.

Schweiz

Genève

→09.03.09 *Porcelaine de Herend - l'or blanc de Hongrie*. Katalog. Musée Ariana, Musée suisse de la céramique et du verre, Avenue de la Paix 10, CH-1202 Genève. Website: www.afma.ch. Tlf +41 79 297 52 60.

Solothurn

→29.03.09 *Enric Mestre*. Kunstforum, Hanspeter Dähler Schaalgasse 9, CH-4500Solothurn.

Østrig

Sankt Pölten

→30.12.10 *Jugendstil in Sankt Pölten*. Stadtmuseum Sankt Pölten, Prandtauerstrasse 2, A-3100 Sankt Pölten. Website: www.stadtmuseum-stpoelten.at.

Nederlandene

Amsterdam

European Makers Gallery, Spiegelgracht 2a, 1017 JR Amsterdam. Website: www.europeanmakers.nl.

Galerie Carla Koch, Veemkade 500 (6th floor), NL-1019 HE Amsterdam. Website: www.carlakoch.nl.

→07.03.09 *Wouter Dam*. Galerie Carla Koch.

14.03.09-04.04.09 *Alexandra Engelfriet*. Galerie Carla Koch.

25.04.09-16.05.09 *Wietske van Leeuwen*. Galerie Carla Koch.

23.05.09-20.06.09 *Akaji Ken*. Galerie Carla Koch.

12.09.09-10.10.09 *Barbara Nanning*. Galerie Carla Koch.

17.10.09-14.11.09 *Bodil Manz*. Galerie Carla Koch.

Delft

Gallerie Terra, Nieuuvstraat 7, NL-2611 Delft. Website: www.terra-delft.nl.

19.03.09-03.06.09 *Tulip vases from 12 designers*. Gallerie Terra.

25.04.09-23.05.09 *Wim Borst*. Gallerie Terra.

30.05.09-27.06.09 *Duncan Ross · terra-sigillata smoke fired ceramics*. Gallerie Terra..

Deventer

Loes and Reinier Gallery, Korte Assenstraat 15, NL-7411 JP Deventer. Website: www.loes-reinier.com.

01.03.09-28.03.09 *Vincent Potier*. Stoneware with glaze decoration. Loes and Reinier Gallery.

19.04.09-16.05.09 *Yuk Kan Yeung*. Porcelain vessels. Loes and Reinier Gallery.

25.05.09-27.06.09 *Christine Fabre*. Ceramics and bronze. Loes and Reinier Gallery.

06.09.09-03.10.09 *François Debien & Catherine Salmon*. Decorated stoneware and porcelain. Loes and Reinier Gallery.

11.10.09-07.11.09 *Gustavo Pérez*. Stoneware. Loes and Reinier Gallery.

Groningen

→01.03.09 *Asian Ceramics*. Groninger Museum, Museumeiland 1, 9711 ME Groningen. Website: www.groningermuseum.nl. Groninger Museum houses a marvellous collection of Asian ceramics.

Haag

→01.03.09 *Earthenware in Stijl*. The history of Potterie Kennemerland (1920-1942). Gemeentemuseum, Stadhouderslaan 41, 2517 HV Den Haag. Website: www.gemeentemuseum.nl.

Leeuwarden

Keramikmuseum Prinsessehof, Grote Kerkstraat 11, NL-8911 DZ Leeuwarden. Website: www.prinsessehof.nl.

→15.03.09 *A Divine Gift*. Asian highlights in the Netherlands. Keramikmuseum Princessehof.

11.04.09→??? *Scherven & Geluk*. Huwelijkserviezen in Nederland. Keramikmuseum Princessehof.

Milsbeek

19.09.09-20.09.09 *Keramisto*. [Keramikmarked]. Mookerplas, Milsbeek, North-Limburg. 100 leading ceramists from Europe show new work.

Otterlo

Nederlands Tegelmuseum, Eikenzoom 12, NL-6731 BH Otterlo. Website: www.nederlandstegelmuseum.nl.

→22.03.09 *Nederlandse cloisonné-tegels 1910-1970*. Nederlands Tegelmuseum.

→22.03.09 *Angela de Jong · recent werk*. Nederlands Tegelmuseum.

06.06.09-13.09.06 *Spreuken op aardewerk*. Nederlands Tegelmuseum.

Tegelen

Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen, Pottenbakkersmuseum, Kastelaan 8, NL-5932 AG Tegelen. Website: www.tiendschuur.net.

→07.06.09 *With love ... from Belgium*. Hedendaagse Belgische Keramiek. Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen, Pottenbakkersmuseum.

14.06.09-06.09.09 *Ode aan het pottenbakken*. 25 jaar cursussen Joop Cromptvoets. Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen, Pottenbakkersmuseum.

13.09.09-06.12.09 *Schilderen op Klei*. Keramisten schilderen. Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen, Pottenbakkersmuseum.

Belgien

Bruxelles

07.03.09-18.04.09 *Halima Cassell & Anne-Marie Laureys*. Puls Contemporary Ceramics, v/Annette Sloth, Place du Châtelain 4, B-1050 Bruxelles. - Website: www.pulsceramics.com.

Gent

04.07.09-11.10.09 *Ceramics by Raoul Dufy*. Museum voor Sierkunst & Vormgeving, Jan Breydel Straat 5, B-9000 Gent. Website: www.design.museum.gent.be. Raoul Dufy began working as an accountant with a coffee importer at the age of 14. At night however he attended courses at the Ecole de Beaux-Arts in Le Havre. As of 1895 he painted academic watercolour paintings of landscapes as well as portraits and self-portraits. In 1900 he was granted a scholarship which allowed him to move to Paris and study

at the Ecole des Beaux-Arts. He studied along with George Braque. In 1901 he was able to hold an exhibition for the first time.

In 1923 he experimented for the first time with ceramic art. He designed a great many sets for the vases of Catalan ceramic artist José Lloréns Artigas. Dufy had his first exposition in Brussels in the gallery Le Centaure. Dufy's contribution to the applied arts was significant. He completely abstained from making a hierarchical distinction between the "higher" (or visual) arts and the "lower" (the applied arts). He practised both with equal enthusiasm.

Naturally, the Design museum Gent exhibition focuses on his work as a decorative painter, and will display a ceramics collection which has never before been seen in Belgium. The objects are brought in from various French private collections and from museums.

Frankrig

Henrichemont

Centre De Creation Ceramique, La Borne, 18250 Henrichemont. Website: www.ceramiclaborne.org.

21.03.09-27.04.09 *Ruthanne Tudball*. Centre De Creation Ceramique.

01.05.09-09.06.09 *Isabelle Coeur*. Centre De Creation Ceramique.

13.06.09-21.07.09 *Christoph Möller*. Centre De Creation Ceramique.

25.07.09-31.08.09 *Brigitte Labb*. Centre De Creation Ceramique.

Paris

→25.05.09 *La magie de la porcelaine*. Musée National de Céramique Sèvres, Place de la Manufacture, F-92310 Sèvres. Website: www.musee-ceramique-sevres.fr.

11.06.09-04.10.09 *Sculpter le bois et la terre · Julian Schwarz et Nicholas Rena*. Musée des Arts Décoratifs, Palais du Louvre, 107 Rue de Rivoli, F-75001 Paris. Website: www.lesartsdecoratifs.fr. These two English artists are being shown together for the first time. One working in wood, the other in ceramics, They have pursued the same formal rigour and developed an acute sense of drawing and a shared interest in power and silence.

Vallauris

04.07.09→ *Small Art Objects 2009*. Med bl.a. Karen Bennicke. A.I.R Vallauris, Place Lisnard, 1 Boulevard des Deux Vallons, F-06220 Vallauris. Website: www.air-vallauris.org.

USA

Concord

→07.03.09 *Don Reitz*. Standing alone. Lacoste Gallery, 25 Main Street, Concord, Massachusetts 01742. Website: www.lacostegallery.com.

New York

Bard Graduate Center for Studies in the Decorative Arts, Design, and Culture, 18 West 86th Street, New York, NY 10024. Website: www.bgc.bard.edu.

The Schein-Joseph International Museum of Ceramic Art, Alfred University, New York. Website: <http://ceramicsmuseum.alfred.edu>

Smithsonian Cooper-Hewitt, National Design Museum, 2 East 91st Street, New York NY 10128. Website: www.cooperhewitt.org.

The Everson Museum of Art, 401 Harrison Street, Syracuse, New York 13202. Website: www.everson.org.

Garth Clark Gallery, 24 West 57th Street # 305, New York NY New York, NY 10019. Website: www.garthclark.com. Tlf +1 212 246 2205.
... BUT... by appointment only, dealing exclusively in masterworks of 20th Century ceramic art. We offer a discrete, private environment for acquiring and selling ceramic works.

Nancy Margolis Gallery, 523 West 25th Street, New York NY 1001. Website: www.nancymargolisgallery.com.

→09.08.09 *Royal Porcelain from the Twinnight Collection 1800–1850*. Katalog. Wrightsman Exhibition Gallery, The Metropolitan Museum of Art, 1000 Fifth Avenue at 82nd Street, New York. Website: www.metmuseum.org.

Phoenix

→16.05.09 *Eden Revisited*. The Ceramic Art of Kurt Weiser. ASU Art Museum, Nelson Fine Arts Center, Ceramics Research Center, Arizona State University, Mill Ave and Tenth St., Tempe, Phoenix, Arizona.

Pomona

American Museum of Ceramic Art, AMOCA, 340 S. Garey Avenue, Pomona CA 91766. Website: www.ceramicmuseum.org.

→09.05.09 *Cerámica de la Tierra*. The Pre-Columbian Tradition. American Museum of Ceramic Art.

16.05.09-25.07.09 *The Artist is in the Details*. Works by David Furman. American Museum of Ceramic Art.

12.09.09-28.11.09 *Harrison McIntosh*. Pottery in the California Decorative Style. American Museum of Ceramic Art.

November 2011 – April 2012 *Searching for Peace*. Post WWII Innovations in Clay. Katalog. American Museum of Ceramic Art.

The Getty Foundation has announced a series of 15 grants totaling nearly \$2.8 million that will launch an unprecedented series of concurrent exhibitions at museums throughout Southern California highlighting the post-World War II Los Angeles art scene.

The decades following WWII in particular saw tremendous growth and experimentation in ceramic craft and studio pottery, as well as the establishment of the American Crafts Council, which aimed to identify the philosophical and sociological role of craft in contemporary society. Southern California's contribution to this shift was perhaps best embodied by artist Millard Sheets (1907-1989) and the legacy he inspired as a teacher and leader among the studio potters of Los Angeles. The AMOCA will examine Sheets and his milieu in *Searching for Peace*, Post WWII Innovations in Clay, to better understand the changing attitudes towards ceramics and craft in the postwar era and the connection between craft and the social reform instigated by 1960s counter culture.

Red Lodge

→21.03.09 *Warren Mckenzie*. Red Lodge Clay center, 123 South Broadway, Red Lodge, Montana, 59068. Website: www.redlodgeclaycenter.com.

Canada

Toronto

Gardiner Museum, 111 Queen's Park, Toronto, Ontario, Canada M5S 2C7. Website: www.gardinermuseum.on.ca.

→03.05.09 *Léopold L.Foulem*. Récupération. Gardiner Museum.

→09.08.09 *Clay Canvases*. The Fine Art of Painted Ceramics. Gardiner Museum.

15.03.09-23.08.09 *George Ohr Rising*. The Emergence of an American Master. Gardiner Museum.

25.08.09-04.01.10 *Postmodern Ceramics*. Gardiner Museum. The term "postmodern" refers to art made mostly in the 1980s and 90s that is not governed by a dominating ideology, but instead takes elements from different artistic traditions and recombines them in often playful and ironic ways. Although some postmodern art can be facile and pretentious, the best examples draw attention to aspects of or connections between artistic traditions that may not have been carefully scrutinized before.

Because of its long history and associations with elite culture and domestic life, porcelain has provided a rich

field for manipulation, reinterpretation, unexpected juxtapositions and humorous inversions. At the same time, the production of porcelain requires considerable technical skill and carries a higher than average chance of failure. Therefore, far from being an easy postmodernist target, porcelain is a challenging medium that seems to encourage more creative work from the artists.

Japan

Fujisawa

Oktober 2009. *Kirsten Sloth*. Galleri Azusa, 5-10-3 Honkugenuma, T 251-0028. Website: www.azusa-kougei.jp.

Korea

25.04.09-21.06.09 *5th Annual World Ceramic Biennale 2009 Korea*. Med deltagelse af bl.a. Nina Hole. Icheon World Ceramic Center, Yeosu World Ceramic Livingware Gallery and Gyeonggi Ceramic Museum. In five Biennales since 1999, the World Ceramic Exposition Foundation has evolved together with the rest of the world's contemporary ceramic arts and earned its reputation in the ceramic art platform. While we had examined the trends of the contemporary ceramic art in the previous biennales, in the World Ceramic Biennale 2009 Korea (CEBIKO 2009) we will highlight the intrinsic value of ceramic art and present a new way of 'seeing' the contemporary ceramics. In the exhibitions of CEBIKO 2009, we will generate new discourses surrounding the ceramic art through investigating the fire and displaying experimental and venturous works.

At the **Icheon World Ceramic Center**, an insightful investigation will be made on the current trends of the contemporary ceramic art in the 5th International Competition and in the World Contemporary Ceramics, the highlight of the CEBIKO. The passion and challenge of ceramic artists and their adventures of the fire await to be discovered.

At the **Yeosu Ceramic Livingware Gallery**, a grand exhibition Ceramic In & Out combines architecture and Korean contemporary ceramic art in the surroundings of the gallery to create a new inspiration. In addition, selected and winning ceramic works from the 3rd Beautiful Korean Ceramic Competition will be displayed to shed a light on the interpretation of Korean traditional ceramics in contemporary vocabulary.

At the **Gyeonggi Ceramic Museum**, the Bunwon Royal Porcelain exhibition presents the master pieces of the Joseon white porcelain, the pinnacle of Korean traditional ceramics, along with the ceramic works of active Korean contemporary ceramists who uphold the tradition. The display reveals the timeless beauty of the Joseon porcelain and the past and present of Korean traditional ceramics.

Australien

Sydney

→15.3.09 *Ann Linnemann · thrown and altered porcelain*. All Hand Made Gallery, 252 Bronte Road, Waverley, 2024, Sydney, New South Wales.

Keramikrelæet

Alt for tit opleves det, at arrangementet på den keramiske scene ikke har nær så stor opbakning, som de burde have. Forklaringerne kan være flere, men centralt er, at budskabet ikke når ud. De interesserede finder simpelthen ikke ud af, at f.eks. en udstilling løber af stablen. Det er ærgerligt for dig som keramikinteresseret og/eller som udstiller/arrangør. Det vil Keramikrelæet gøre noget ved.

Keramikrelæet er, som det ligger i ordet, dén aktør, som på den keramiske scene forstærker og videre-sender en andens program. Ideen er, at beskeden om f.eks. en udstilling sendes til Keramikrelæet, som så videresender den til de interesserede. Det betyder,

- at du som keramikinteresseret nemt og direkte får besked om flere arrangementer
- at du som udstiller/arrangør nemt får din besked ud til flere interesserede.

Det er *gratis* for både afsender og modtager at deltage i Keramikrelæet. Som afsender skal du, for at få din besked videresendt, maile invitationen til relæet. Som modtager er det blot nødvendigt at maile dit navn og din email til Keramikrelæet, der naturligvis behandler de modtagne data fortroligt og sikrer din anonymitet. For at jungletrommen skal blive effektiv, er det vigtigt, at så mange som muligt melder sig. Ingen kan modtage besked fra Keramikrelæet, før de har tilmeldt sig.

Tilmelding til Keramikrelæet sker ved at sende en mail til keramik@holtschmidt.dk. Planen er, at Keramikrelæet begynder at udsende i oktober 2009.

Keramikrelæet v/Ane Maria & Annimi Holst-Schmidt

Hvorfor navnet Keramikrelæet? Navnet er inspireret af ordet relæ, som kommer af det franske ord relais, der betyder friske heste til et forspand eller friske hunde til afløsning under jagt. Ordet kendes bl.a. fra relæstation, som er en radiofonistation, der forstærker og videre-sender en anden stations program. Aktiviteterne i Keramikrelæet gennemføres sideløbende med udarbejdelsen af bogværkerne Spor i Keramikken & Keramiske Profiler.

Bøger, kataloger og artikler om dansk keramik udkommet 2008

ved Gunnar Jakobsen

Kampen Med Leret. [Afsnit]. I: Indtryk - Udtryk - 24 billedkunstnere i Nordjylland. Af Evanthore Vestergaard. Lindtofte Forlag, Aalborg 2008, s 12-19. ill. litt. [Tove Anderberg].

Imaginary Myths. Aage Birck. By Lisbeth Tolstrup. Ceramics: Art and Perception 74. 2008, s 37-40. ill.

Peter Brandes. Mellem Hellas og Himlen. Keramik, tegning, glasmosaik og maleri. Red. af Iben Overgaard og Marianne Reng. Skovgaard Museet, Viborg 2008. 128 s. ill. noter. (s 5 Forord. Af Iben Overgaard og Marianne Reng; s 7-33 En kunstner mellem Hellas og Himlen. Af Peter Michael Hornung, heraf s 26-29 Når leret og papiret fortæller; s 57-65 At se Herrens herlighed. Af Karsten Nissen og s 125-126 Efterskrift. Et valgslægtsskab. Af Peter Brandes).

Talking Pots. Af Eva Brandt. [Artikel]. Af Lise Seisbøll. Nyhedsbrev. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 3/2008, s 8-9. ill.

Eva Brandt · Talking Pots. Af/by Eva Brandt. Eva Brandt, Rønne 2008. 28 s. ill. (s 3 og 7 Keramikeren Eva Brandt/Eva Brandt – The Ceramic Artist. Af/by Hans-Henrik Dyhr og s 8 og 10 Talking Pots. Af/by Tom Asmussen).

Lars Calmar · No Illusions. Red. af Anne Marie Knudsen. Tekst af Malou Erritzøe, Jacques Berg & Sidsel Wiis. Galerie Wolfsen, Aalborg 2008. 112 s. ill. ib. 200 kr. (s 5 og 104 Den nøgne sandhed/The Naked Truth. Af/by Malou Erritzøe, s 17-19 og 105-107 Tro hvad du vil, se hvad du kan, fortæl selv resten/Think What You Want, See What You Can, Tell Yourself The Rest. Af/by Jacques Berg).

Lars Calmar - No Illusions. Galerie Wolfsen, Aalborg 2008. [12 s]. ill.

Lars Calmar/Jacob Rantzau. [Vendekatalog]. Galerie Wolfsen, Aalborg 2008. [8 s] incl omslag. ill. (s 2-4 Mageløse mennesker · refleksion over menneskefremstillinger i værker af Jacob Rantzau og Lars Calmar. Af Line Rosenvinge). [Lars Calmar]. [Udstilling på Frederikshavn kunstmuseum].

3 tons ler. 45 unikke skulpturer. Af Søren Vestland. Appetize. Kultur- & Livsstilsmagasin. 100 % Aalborg. 8. årg. 27. udg. 5/2008, s 30-31. ill. [Lars Calmer].

Gutte Eriksen. * 1934 † 2008. [Nekrolog]. Af Henning Jørgensen. keramiske noter. 15. årg. 29/2009, s [1-2].

Gutte Eriksen. * 1918 † 2008. [Mindeord]. Af Lis Ehrenreich. keramiske noter. 14. årg. 28/2008, s [2].

Den blide kalden. Anne Flöche: Nye værker. Af Lise Seisbøll. Nyhedsbrev. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 3/2008, s 4-5. ill.

Anne Flöche. Danmarks keramikmuseum, Middelfart 2008. 35 s. ill.

Still Life, Still Lives. By Edmund de Waal. Ceramic Review. 232/2008, s 48-51. ill. [Michael Geertsen].

Gjerdevik. · drawing, painting & sculpture 2003-007. Stærk, København 2008. 160 s. ill. litt. (s 5-39 The Proof of the Plot is the Twist. [Essay]. By Ditte Vilstrup Holm).

Nils Erik Gjerdevik. GI Strand, København 2008. 64 s. ill. dansk og engelsk tekst. (s 6-7 Forord/Preface. Af/by Helle Behrndt og Pernille Fønnesbech, s 8-15 og 30-37 Et abstrakt alternativ/An abstract alternative. Af/by Christian Foghmar, s 8-12 og 30-34 Gjerdevik i udgangspunktet/Gjerdevik in principle. Af/by Ferdinand Ahm Krag, s 8-16 og 30-38 Gjerdevik – et komparativt studie/Gjerdevik – a comparative study. Af/by Christian Vind og s 56-63 Biografi/Biography).

Floating Stones. [By] Lotte Glob. Watermill Books, Aberfeldy 2008. 137 s. ill. ib. 25 £. (s 4-5 Introduction. By Jayne Ramage). [Lotte Glob]. [Anmeldt af Lise Seisbøll i keramiske noter. 14. årg. 28/2008, s [44-45]].

Floating Stones. Ceramic Review. 232/2008, s 15. ill.

Det uperfekte barn. Red. af Morten A. Skydsgaard og Lise Funder. Steno Museet · Aarhus Universitetsforlag, Århus 2008. 160 s., se specielt s 8-9, 18-19, 32-33, 46-47, 62-64, s 65-73 [*deFORM abNORM – et forlig med den menneskelige diversitet* af Heidi Guthmann Birck], 74-75, 90-92, 93-103 [Misdannelse som kunstværk – en vej til fordybelse og selvforståelse. Af Arnold Schäfer], 104-105, 120-121, 136-137 og 146-147. ill. litt.

Jeanette Stenmann Gøtttsch. Månedens kunstner i juli. Af Lise Seisbøll. Nyhedsbrev. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 2/2008, s 4. ill.

Livsvaser. keramik Jeanette Stenmann Gøtttsch. Odense 2008. [24 s]. ill. (s 3 og 5 Forord/Preface. Af/by Lise Seisbøll).

- Svend Hammershøi - en kunstner og hans tid.* Red. af Anne-Mette Villumsen, Iben Overgaard og Sidsel Marie Søndergaard. Med bidrag af Tove Jørgensen, Ole Nørlyng, Peder Rasmussen, Anne-Louise Sommer, Carsten Thau, Anne-Mette Willumsen og Henrik Wivel. Skovgaard Museet, Øregaard Museum og Næstved Museum, Viborg, Hellerup og Næstved 2008. 160 s. ill. litt. noter. ib. 165 kr. (s 9 Forord. Af Iben Overgaard, Sidsel Marie Søndergaard og Palle Birk Hansen, s 62-85 Drømmen om det gotiske spir. Af Peder Rasmussen og s 88-103 Et skønt virke. Keramikens prøvelaboratorium. Af Anne-Louise Sommer). [Anmeldt af Teresa Nielsen i keramiske noter. 14. årg. 28/2008, s [41-44].].
- Jørgen Hansen.* Lebendige Keramik. Von Rigmor Lovring. neue keramik. 2/2008, s 26-29. ill.
- Jörgen Hansen.* De regreso de Japón/Being back from Japan. Per/by Jörgen Hansen. Arquitectura COAM 354/2008, s 116-119. ill.
- Hegstrup Keramik & Glaskunst.* Juelsminde. uå. [12 s incl omslag]. ill. [Lars Hegstrup og Marianne Hegstrup (glas)].
- Lidt om den bornholmske keramiker Gerd Hiort Petersen.* Af Leif Starostka. Nyhedsbrev. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 2/2008, s 10.
- Traditionsbærer og fornyer* af Peter Tiemroth. Jul på Bornholm. Kulturhistorisk Årsskrift. 2008, s 3-8. ill. [Marie Hjorth].
- Lille portræt af Nina Hole.* Af Lise Horsfeld. Nyhedsbrev. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 1/2008, s 12-13. ill.
- Nina Hole - Retrospektiv.* Af Lise Seisbøll. Nyhedsbrev. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 2/2008, s 2-3. ill.
- Nina Hole.* Retrospektiv. Af Lise Seisbøll m.fl. Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus, Middelfart 2008. 47 s. ill. litt. (s 4-5 Forord/Preface. Af/by Lise Seisbøll, s 6-37 Nina Hole. Af/by Charlotte Melin, 38-41 Strøtanker om en kunstner/Thoughts about an artist. Af/by János Probstner og s 42-45 Monumental brænding/Monumental Firing. Af/by Nina Hole).
- Nina Hole retrospektiv.* Af Malene Leerberg. Kunststoff. 20/2008, s 32-33. ill. [Anmeldelse].
- Min frihed! Min stolthed! Min glæde!* Interview med Nina Hole ved Marianne Asmussen. [Artikel i temanummer om "Kunst, identitet og ligestilling"]. Kvinden & samfundet. 124. årg. 2/2008, s 12-13. ill.
- Entschleunigte Materie.* Das Œuvre von Nina Hole. Von Gabi Dewald. KeramikMagazinEuropa. 30. Jahrg. 5/2008, s 36-39. ill.
- Sverre Tveito Holmen.* Portræt af et af Keramikmuseets bestyrelsesmedlemmer. Af Leif Starostka. Nyhedsbrev. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 3/2008, s 10-11. ill.
- Anvendt kunst/Applied Art.* Af/by Helle Hove. Speaker's Corner. Kunststoff. 20/2008, s 30-31.
- Le Klint.* Design – Håndværk – Historie. Af Mette Strømgaard Dalby. KreativGrafisk Forlag, Odense 2008, s 16, 18 og 22. ill. [P.V. Jensen-Klint].
- Den keramiske proces* af Leif Dalgaard. Kunstmagasinet Janus. 3. årg. 4/2008, s 17-19. ill. [Julie Høm].
- Svend Aage Jessen.* Månedens kunstner i august. Af Leif Starostka. Nyhedsbrev. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 2/2008, s 5.
- Svend Aage Jessen.* Keramisk virke. Af Lise Seisbøll. Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus, Middelfart 2008. 24 s incl omslag. ill.
- Christin Johansson.* By Christin Johansson. køppe gallery, København 2008. [12 s incl omslag]. ill. litt. engelsk tekst.
- La storia delle Ceramiche San Giorgio 1958-2008.* A cura di Luciano Caprile e di Simona Poggi. Ateneo Edizioni. 2008, s 207-219 og 370-371. ill. [Asger Jorn].
- Place fo a Secret.* Kunstindustrimuseet, København 2008. [16 s incl omslag]. ill. (s 4 Place for a Secret. Ceramic sceneries by Gitte Jungersen. By Rikke Rosenberg).
- Kaldahls digitale verden/Kaldahl's Digital World* af/by Anne-Marie Gregersen. Danish Crafts temablade. Fokus. 4/2008, s 13-16 og 25-26. ill. [Martin Bodilsen Kaldahl].
- Spor · Inge-Lise Koefoed.* En billedbiografi/A Pictorial Biography. Af/by Inge-Lise Koefoed. Forlaget North, København 2008. 160 s. ill. litt.
- Havlit stentøj.* Udstilling på Vejen Bibliotek. Af Kirsten Abelsen. Kunst omkring trolden. 17. årg. 1/2008, s 11-12. ill. [Asger Kristensen og Inga Vestergaard Sørensen].

Kroghs fortællinger på Grimmerhus af Claus Domine Hansen. Kunststoff. 17/2008, s 22-23. ill. [Birgit Krogh].

Hvem er vi? Hvem tror vi vi er? Af Henriette Bacher Lind. Nyhedsbrev. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 1/2008, s 15-16. [Birgit Krogh].

Keramikkannuale 2008 af Henriette Westh. kunst & borger. 175/2008, s 1 og 2. ill. [Birgit Krogh].

Signe Lassen. [Afsnit]. I: *Smoke Firing. Contemporary Artists and Approaches*. By Jane Perryman. A&C Black, London 2008, s 81-84. ill.

Ruth Lorentzen. Arthouse, Frederiksberg. uå. [12 s incl omslag]. ill.

Erik Magnussen af Pernille Stockmarr. [Danske designere]. Lindhardt og Ringhof, København 2008. 84 s. ill. litt. register. 250 kr.

Keramikeren/The Ceramist Bodil Manz. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busk, København 2008. 230 s. ill. litt. noter. parallel dansk og engelsk tekst. ib. 299 kr. (s 9-73 *Værkshistorie/The story of her works*. Af/by Bodil Busk Laursen, s 76-92/115 *Transparent Zen/Translucent Zen*. Af/by Garth Clark, s 119-193 *Jeg vil dø med en klump ler i min hånd.../I will die with a lump of clay in my hand...* [Interview med Bodil Manz]. Ved/by Anne Wolden-Ræthinge/Ninka, s 195-201/215 *Stedet/The Place*. Af/by Svend Axelsson, s 216-223 *Curriculum Vitae* og s s 225-228 *Litteratur i udvalg*). [Anmeldt af Jørgen Schou-Christensen i keramiske noter. 14. årg. 28/2008, s [44]].

Bodils bedste. På Kunstindustrimuseet kan man indtil 3. august opleve keramikker Bodil Manz' værker i en retrospektiv udstilling. Keramikker Michael Geertsen anmeldte udstillingen i gående dialog med Kunststoffs udsendte [Charlotte Jul]. Kunststoff. 18/2008, s 28-29 og 42. ill.

Køkkenhaven – Ursula Munch-Petersens store keramikrelief til Vejen Gymnasium af Teresa Nielsen. keramiske noter. 14. årg. 28/2008, s [3-4].

Stærkere end livet. Astrid Noack 1888-1954. Af Hanne Pedersen. Holstebro Kunstmuseums Forlag, Holstebro 2008. 199 s. ill. litt. noter. navneregister. ib.

Bjørn Nørgaard i Kina af Lars Morell. flyaway. 7. årg. 4/2008, s 34-37. ill.

Bjørn Nørgaard i vinterhi af Lise Seisbøll. Nyhedsbrev. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 1/2008, s 18-19. ill. [”En

kantet krukke uden kanter – i sandhed en besynderlig krukke”].

Guðrið Poulsen. [Artikel]. I: Livandi List. 49 nútíðar fýroysk listafólk. Af Inger Smærup Sørensen. myndlist.net, Tórshavn 2008, s 290-293. ill.

Historien om pejsen af Tue Poulsen. Jul i Roskilde. 82. årg. 2008, s 10-11. ill.

Monica Ritterband... og kunsten. Med bidrag af Ole Lindboe og Thomas C. Thulstrup. Kailow Graphic, Rødovre 2008. 280 s. ill. [Website: www.monicaritterband.dk]. *

Kunstneren Allan Schmidt 1923-1989. [Skulptur·Maleri·Grafik·Collage·Keramik]. Af Hanne Pedersen. KunstCentret Silkeborg Bad, Silkeborg 2008. 82 s. ill. litt. hf. [Med citater af Corneille, Jytte Due, Runa J. Kähler, Jean-Jacques Leveque, Allan Schmidt, Ib Sinding og Jean Tessier].

Bente Skjøttgaard. Elements in white. Galerie Maria Lund, Paris 2008. 24 s. ill. fransk og engelsk tekst. (s 4-8 og 13-17 *Bente Skjøttgaard. Elements in white*. Par/by Erik Steffensen).

Elements in White. Bente Skjøttgaard. By Erik Steffensen. Art and Perception 73. 2008, s 96-98 samt forside. ill.

Lone Skov Madsen · Le Plat – The Platter. By Jorunn Veiteberg. Ceramics: Art and Perception 71. 2008, s 93-97. ill.

Colour Groove. Anna Sørensen · Holstebro Kunstmuseum. red. af/Ed. by Folke Kjems. Holstebro Kunstmuseum, Holstebro 2008. 72 s. ill. litt. (s 5-8 *Colour Groove*. Af/by Folke Kjems og s 49-67 *Orkanens øje/The Eye of the Storm*. Af/by Trine Ross). [Anna Sørensen].

Erling Tingkær. Månedens kunstner i september. Af Lise Seisbøll. Nyhedsbrev. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 2/2008, s 5.

*Gertrud Vasegaard * 1913 † 2007*. Af Jørgen Schou-Christensen. keramiske noter. 14. årg. 27/2008, s [1].

Et langt liv i ler. Af Ellen Willer Donatien. Nøglehullet. 24. årg. 2/2008, s 6-11. ill. [Keramikker Ellen Willer Donatien fortæller om sin tid på Lillerød Lervarefabrik, bl.a. en hel del om mester Ejner Petersen].

Dansk keramik. Bode Willumsen (1895-1987). Af Teresa Nielsen. KOT. Kunst omkring trolden. 17. årg. 1/2008, s 7-10. ill.

Sammenhænge. 4 x keramik. Vendsyssel Kunstmuseum, Hjørring 2008. 32 s. ill. (s 3 Forord. Af Marianne Ilkjær og s 4-11 Sammenhænge. Af Louise Mazanti). [Tove Anderberg, Nina Hole og Gregory Miller samt Eva Zethraeus].

Statistics > < Ceramics. New Danish Ceramics. NDC, København 2008. [25 s]. ill. [Michael Geertsen, Turi Heisselberg Pedersen, Steen Ipsen, Gitte Jungersen, Morten Løbner Espersen, Bente Skjøttgaard, Lone Skov Madsen, Anne Tophøj og Flemming Tvede Hansen].

Ler 08. SAK Kunstbygning, Svendborg 2008. [64 s]. ill. (s 1 Hvad skal det til for? Af Bettina Kjøppe, s 2-3 "Den universelle drivkraft" eller "Keramikkens processuelle karakter, i et tidsbaseret felt af performativ ageren". Af Karen Harsbo og s 64 [Tekst om "Ler 08"]. Af Helle Manøe Bjerregaard). [Jane Aksglæde, Signe Bailey, Louise Birch Sørensen, Helle Manøe Bjerregaard, Helen Dahl Hansen, Lea-Mi Engholm, Sigrud Espelien, Ane Fabricius Christiansen, Jakob Fiedler, Ninna Gøtzsche, Anders Munk Gyldum, Jakob Stig Isaksen, Helene Raunsbjerg Keis, Kathrine Kjeldsen Hansen, Anette Kaas, Marie Langaa Pedersen, Merethe Lorenzen, Liselotte Møller, Johan Gottlieb Nørregaard, Marie Thilde Pedersen, Maria Rubinke, Louise Sidelmann, Mette Svane, Vibeke K. Stubbe Teglbjærg og Mariko Wada].

Hillerødkunstnere gennem 200 år. Forord af Sys Sigurd. Tekster af Knud Cornelius og Bjarne Drue-dal. Hillerød Bibliotek, Hillerød 2008. 37 s. ill. (s 1 Forord. Af Sys Sigurd). [Axel Brüel, Mogens Bøggild, Helge Holmskov, Mette Holmskov, Th. Kjølnær, Tue Poulsen og Camille Rishøj Nielsen].

At skabe liv. Nordsjællandske keramikere. [Særnummer af] SkovhusNyt. 26. årg. 4/2008. ill. (s 2 Nordsjællandske keramikere – netværk og faglig dialog, s 2 At skabe liv. Af Dorthe Abildgaard, s 8 Hvor kommer vi fra? Af Geert P. Kisum, s 7 Ordspil og formens dynamik. Af Hannah Koppel, s 12 Hemmeligheder. Af Niels Huang, s 13 At skabe liv. Af Bodil Malte, s 10 Portene. Af Anette Nørregaard Christiansen, s 6 Og der blev liv – Inuitliv. Af Saini Sinivuori, s 4-5 At skabe liv- mønsterkeramik. Af Inger Tribler, s 11 Levende hændelser. Af Annette Valstrøm, s 3 Anne Vejtorp og s 9 Formering. Af Dorrit Worm].

At skabe liv. Nordsjællandske keramikere. [10 keramikere udstiller i Skovhuset]. [Katalog]. 2008. 15 s. ill. (s 2 [Forord]. Af Geert P. Kisum). [Geert P. Kisum, Hannah Koppel, Niels Huang, Bodil Malte, Anette Nørregaard Christiansen, Saini Sinivuori, Inger Tribler, Annette Valstrøm, Anne Vejtorp og Dorrit Worm].

Øen i havet. Hillerød Bibliotek, Hillerød 2008. [21 s]. ill. (s 1 Forord. Af Ole Koefoed). [Ulla Dybeck, Lene Fensholt, Marie Hjorth, Anne Mette Hjortshøj, Else Linde, Helle Lund-Hansen, Mie Mølgaard Madsen, Ejnar Paulsen, Hanne Stange, Anne Stougaard, Pernille Stougaard og Charlotte Thorup].

Midt i kunsten. Region Midtjylland, Viborg 2008. 105 s. ill. [Mette Augustinus Poulsen, Trine Bach Jakobsen, Lone Borgen, Marianne Steenholdt Bork, Helle Bovbjerg, Inger Bruhn, Henriette Duckert, Marianne Fossgreen, Karin Grünberger, Nina Gøtzsche, Ulla Hansen, Aase Haugaard, Helena Hedegaard, Buller Hermansen, Kim Holm, Kirsten Holm, Sverre Tveito Holmen, Sigrud Hovmand, Lone-Lotte Janns, Vibeke Borresen Krog, Birthe Morberg Nielsen, Malene Møller-Hansen, Helle Nørby, Helle Rittig, Marianne Røgild, Lone Teglskov, Jean-Francois Thiérion, Tyge Thomasen, Eva Thomsen, Inge Kejlbjerg Tornvig, Inge Bøgh Trautner, Anne Videbæk, Mariko Wada, Ginette Wien og Karen Winther].

Cultural Connections CC. First Ten Years 1998-2008. Danish Contemporary Classic Ceramics. Cultural Connections, Gt. Missenden 2008. [29 s]. ill. (s 2-4 By Birthe Nørregaard Fraser). [Tove Anderberg, Beate Andersen, Lis Ehrenreich, Gutte Eriksen, Bente Hansen, Aase Haugaard, Bodil Manz, Malene Müllertz, Peder Rasmussen, Jane Reumert, Inger Rokkjær, Alev Siesbye, Gittan Sunden Thommesen, Hans Vangso, Dorte Visby og Ivan Weiss].

Network 07/Network 08. [vendebog]. International Ceramic Research Center Denmark Guldagergaard, Skælskør 2008. [31 + 25 s]. ill. [2007: Anders Munk Gyldum, Susanne Hangaard og Mabel Laugesen samt 2008: Jakob Fiedler, Mia-Maria Gravgaard og Louise Sidelmann].

Ligger fremtiden på Frue Plads? Af Lise Lotte Nielsen. Kunststoff. 18/2008, s 30-35. ill. [Kunsthåndværkermarked på Frue Plads 1984-2008].

Going Places. Keramik/Glas. [Vendebog]. [Afgangskatalog 2008]. Glas & Keramikskolen på Bornholm, Nexø 2008. [48 s]. ill. (s 1 Et øjeblik. Forord. Af Louise Mazanti). [Louise Birch Sørensen, Dan Busted, Sigrud Espelien, Jakob Isaksen, Marie Langaa Pedersen, Margit Mald, Majken Rasmussen og Maria Rubinke].

Alumina. Fabrikens historie og produktion af Stengods, Porcelæn og Fajance 1863-1969. Af Erhard Winge Flensborg. Rhodos [Website: www.rhodos.dk], Humlebæk 2008. 2 bd. 736 s. ill. litt. noter. fabriksmærker og signaturer. registre. ib. 700 kr.

Dahl-Jensen · Sällsamma danska figurer. Av Lillemor Olsson. Antik & Auktion. [Sverige]. 3/2008, s 28-32. ill. litt.

Hjorths Fabrik er blevet større! Af Ann Vibeke Knudsen. keramiske noter. 14. årg. 28/2008, s [25-26].

Made by Denmark. Interview med/with Niels Bastrup [Royal Copenhagen] og/and Peter Normann Nielsen [Holmegaard og Kähler]. Ved/by Anne-Marie Gregersen. Danish Crafts temablad. Fokus. 4/2008, s 3-6 og 20-22 ill.

Opdateret keramik af Libbie Fjelstrup. Politiken Magasinet. 28.12.08, s 10. ill. [Kähler].

Saxbo med de verdensberømte glasurer af Anders Uhrskov. keramiske noter. 14. årg. 28/2008, s [5-6].

Paris ~ København. Det danske Kunstindustrimuseums erhvervelser på verdensudstillingen i Paris 1900. *København ~ Paris.* Det danske Kunstindustrimuseums samling af dansk kunsthåndværk udstillet på Verdensudstillingen i Paris 1900. [Omslagstitel: Paris ~ København. København ~ Paris. Verdensudstillingen i Paris 1900]. Af Charlotte Christensen. Bestandskatalog. Det danske Kunstindustrimuseum, København 2008. 368 s. ill. litt. (s 3-4 Forord. Af Bodil Busk Laursen). [Th. Bindesbøll, H.A. Brendekilde, F.A. Hallin, Svend Hammershøi, Niels Hansen Jacobsen, Effie Hegermann-Lindencrone, Jacob Aal Heuch, Suzette Skovgaard Holten, Carl Jacobsen, Georg Jensen, Elise Konstantin-Hansen, Arnold Krog, Herm. A. Kähler, Herman H.C. Kähler, C.F. Liisberg, Erik Nielsen, Andrea Pedersen, Th. Philipsen, L.A. Ring, Joakim Skovgaard, Niels Skovgaard, Siegfried Wagner, J.F. Willumsen og Juliette Willumsen].

1900 ~ The Year of Art Nouveau. The Danish Museum of Art & Design and the Paris World Exhibition. [Omslagstitel: 1900 ~ The Year of Art Nouveau. Paris ~ København. København ~ Paris]. By Charlotte Christensen. Catalogue of the Collection. Det danske Kunstindustrimuseum, København 2008. 368 s. ill. litt. (s 3-4 Preface. By Bodil Busk Laursen). [Th. Bindesbøll, H.A. Brendekilde, F.A. Hallin, Svend Hammershøi, Niels Hansen Jacobsen, Effie Hegermann-Lindencrone, Jacob Aal Heuch, Suzette Skovgaard Holten, Carl Jacobsen, Georg Jensen, Elise Konstantin-Hansen, Arnold Krog, Herm. A. Kähler, Herman H.C. Kähler, C.F. Liisberg, Erik Nielsen, Andrea Pedersen, Th. Philipsen, L.A. Ring, Joakim Skovgaard, Niels Skovgaard, Siegfried Wagner, J.F. Willumsen og Juliette Willumsen].

PEM Samlingen. Danmarks Keramikmuseums erhvervelse 2008. Af Lise Seisbøll. Danmarks Keramikmu-

seum, Middelfart 2008. 96 s. ill. litt. [Arne Bang, Th. Bindesbøll, Knud Jans, Richard Kjærgaard, Søren Kongstrand, Martin Mortensen, Felix Møhl, Patrick Nordstrøm, Th. Philipsen, Erik Reiff, Karl Schrøder og Bode Willumsen m.fl. samt Alumina (Chr. Joachim og Harald Slott-Møller), Michael Andersen & Søn, Bing & Grøndahl (Tut Fog, Richard Kjærgaard og Ebbe Sadolin), Brack og Sønner, P. Hansen Lillerød, Hegnetslund Lervarefabrik, L. Hjorth (Erik Hjorth, Hans A. Hjorth, Marie Hjorth, Ulla Hjorth, Gertrud Kudielka, Jean Bertrand Tessier og Gertrud Vasegaard), Holbæk Lervarefabrik, Holmegaards Glasværk (Arne Bang), P. Ipsens Enke (P. Bentsen-Petersen, Th. Bindesbøll, Charles Bøgh, Axel Jensen, Georg Jensen, Chr. Joachim, Valdemar Koch, Hans Lund, Aage E. Nielsen og Axel Sørensen), Jydsk Pottemageri, Kolding Lervarefabrik, Den kongelige Porcelainsfabrik (Eva Stæhr-Nielsen), Herm. A. Kähler (Carl Cunningham-Cole, Svend Hammershøi, Karl Hansen Reistrup, Herm. H.C. Kähler, Herm. J. Kähler, Nils Kähler og Signe Steffensen), Møller & Bøgely, N.P. Nielsen, Søholm og H. Wolffsen og Søn]. [Poul Erik Madsens samling af keramik].

PEM Samlingen af Lise Seisbøll. Nyhedsbrev. Venneforeningen Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 1/2008, s 2-4. ill.

Portræt af samleren Poul Erik Madsen. Af Lise Seisbøll. Nyhedsbrev. Venneforeningen Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 6. årg. 1/2008, s 5-6. ill.

Moderne Keramik des 20. Jahrhunderts. Bestandskatalog der Sammlung Hinder[Reimers] des Landes Rheinland-Pfalz. Von Ingrid Vetter. Arnoldsche, Stuttgart 2008. 304 s. ill. litt. sign. personregister. engelsk oversættelse. [Karen Bennicke, Aage Birck, Heidi Guthmann Birck, Anna Kjærsgaard, Peder Rasmussen, Per Rehfeldt og Alev Siesbye].

Ceramics – A lifelong Passion. Collection Peter Siemssen Foundation. Preface by Peter Siemssen. Peter Siemssen Stiftung og Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Ratzbek/Wesenberg og Stuttgart 2008. 312 s. ill. ib. 49,80 €. [Gutte Eriksen, Bente Hansen, Bo Kristiansen, Hans Munck Andersen, Alev Ebüzziya Siesbye og Bjørn Wiinblad]. Tysk udgave 2007. *

La céramique, passionnément. Collection de la fondation Peter Siemssen. Peter Siemssen Stiftung og Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Ratzbek/Wesenberg og Stuttgart 2008. 312 s. ill. ib. 49,80 €. [Gutte Eriksen, Bente Hansen, Bo Kristiansen, Hans Munck Andersen, Alev Ebüzziya Siesbye og Bjørn Wiinblad]. Tysk udgave 2007. *

Gefäß/Skulptur · Vessel/Sculpture. Deutsche und internationale Keramik seit 1946/German and International Ceramics since 1946. Grassi Museum für Angewandte Kunst Leipzig/Grassi Museum of Applied Art Leipzig. Von Olaf Thormann. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2008. 504 s. ill. litt. noter. sign. ib. 49,80 €. [Karen Bennicke, Aage Birck, Sandra Davolio, Else Kamp Jensen, Bo Kristiansen, Bodil Manz, Jørgen Mogensen, Hans Munck Andersen, Lene Regius, Per Rehfeldt, Inger Thing, Barbro Åberg og Gunhild Aaberg].

Ein Platz für Tiere. Die keramischen Tierdarstellungen im Museum für Angewandte Kunst Frankfurt. Red. von Julia Bialucha. Museum für Angewandte Kunst Frankfurt, Frankfurt 2008, s 102-103, 106-107, 130-133. ill. [Bing & Grøndahl (J.P. Dahl-Jensen m.fl.)].

Preisgekrönte neuzeitliche Tee-Keramiken aus Dänemark im Tee-Museum Norden – Sammlung Oswald von Diepholz. Von Roswitha Wand. neue keramik. 4/2008, s 50-51. ill. [Udstillingen „Tid til te – blade til dansk kulturhistori” fra 2005 på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg i Helsingør med bl.a. Karen Bennicke, Ole Jensen, Nicole Kruckenberg, Ursula Munch-Petersen, Ulla Sonne og Ingeborg Westenholz].

Fragiles. Porcelain, Glass & Ceramics. Ed. by Robert Klanten, Sven Ehman and B. Meyer. Die Gestalten Verlag [Website: www.die-gestalten.de], Berlin 2008. 280 s. ill. litt. indeks. ib. 44 €. [Tina Maria Bentsen og Louise Hindsgavl samt Royal Copenhagen].

Masters: Porcelain · Major works by leading ceramists. Lark Ceramics Books [Website: www.larkbooks.com], Asheville 2008. 336 s. ill. hf. 14,99 £. [Bodil Manz og Ann Linnemann].

Slab-built Ceramics. By Coll Minogue. Crowood Press [Website: www.crowoodpress.co.uk], Ramsbury 2008. 112 s. ill. litt. hf. 14,99 £. [Hans & Birgitte Börjeson og Nina Hole].

Speakers Corner af/by Ursula Munch-Petersen. Kunststoff. 17/2008, s 14-17. ill. [Kommentar til ”Keramikens fremtidsformer” (Interview med Martin Bodilsen Kaldahl ved Charlotte Jul) i Kunststoff. 16/2007, s 13-19].

Speakers Corner: ‘Giv os et sprog!’/Give us a language! Af/by Louise Mazanti. Kunststoff. 18/2008, s 20-21. ill. [Kommentar til artiklen ”Speakers Corner” af Ursula Munch-Petersen i Kunststoff. 17/2008, s 14-17].

Brydningstid/A transition period. Interview med/with Jens Lau (Glas & keramikskolen på Bornholm) Elsebeth Gerner Nielsen (Designskolen Kolding) og/and Peter Bysted (Danmarks Designskole) ved/by Kirsten Sørrig. Kunststoff. 18/2008, s 15-19. ill.

Kunst eller kunsthåndværk? Flere og flere kunsthåndværkere skaber konceptuelle værker, der rækker ud efter de abstrakte lag, der normalt kendetegner billedkunsten. Er det en nødvendig udvikling eller opfattes kunsthåndværk stadig som kunstens mindreværdige lillebror? Og vil en kunsthåndværk for alvor kunne etablere feltets status? Kunststoff satte museumsinspektør Christian Holmsted Olesen, kunsthåndværksforsker- og kritiker Louise Mazanti, guldsmed Jytte Kløve og keramikker og landskabsarkitekt Ann Lilja stævne i Kunstindustrimuseets skolestue til kaffe og en diskussion om kunsthåndværk anno 2008. Ved Charlotte Jul. Kunststoff. 17/2008, s 4-9. ill.

2009

Lotte Glob. Transformation. Af/by Lise Seisbøll. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus, Middelfart 2009. 36 s. ill. litt. dansk og engelsk tekst.

Detektivarbejde - fotos fra Hansen Jacobsens atelier i Paris. Af Teresa Nielsen. KOT. 17. årg. 2/2009, s 11-15. ill.

Asger Kristensen. Minimalistische Alchemie. Von Bjarke Regn Svendsen. Portraits. neue keramik. 1/09, s 20-23. ill.

Værker af Pippi-tegneren, Ingrid Vang Nyman. Af Teresa Nielsen. KOT. 17. årg. 2/2009, s 4-6. ill.

Eighteen Scenes from the Life of a Modern Potter. As Danish Potter Peder Rasmussen explains, autobiography is a powerful theme in his work. By Peder Rasmussen. Ceramic Review 235. 2009, s 34-35. ill.

Keramik i lange baner – en mønstring af Vejen Kunstmuseums keramiksamling. Af Teresa Nielsen. KOT. 17. årg. 2/2009, s 8-9. ill.

International Projekt Network 08/09. Guldagergaard, Skælskør 2009. [52 s]. ill. [Camilla Hvidberg, Maria Rubinke og Birgitte Mørk Winther].

Ceramics. From the Collections of the Asian Art Museum. By Aimee Froom & Forrest McGill. Asian Art Museum of San Francisco, San Francisco 2008. 128 s. ill. litt. noter. hf. 17,99 £.

Reading Greek Vases. By Ann Steiner. Cambridge University Press [Website: www.cambridge.org/uk], Cambridge 2008. 366. ill. litt. noter. hf. 17,99 £.

Geschichte der bayerischen Porzellan-Manufaktur Nymphenburg. Bd. 1: Wirtschaftsgeschichte und Organisation. Bd. 2: Werkbetrieb und Personal. Bd. 3: Produktion und Verschleiß. Von Friedrich H Hofmann. Verlag Anton Hiersemann [Website: www.hiersemann.de], Stuttgart 2008. [Reprotryk]. XXVI, 732 s. ill. litt. fabriksmærker. ib. 298 £.

Westerwälder Gebrauchsgeschirr von der Mitte des 19. Jahrhunderts bis in die 1960er Jahre. Band 1: Texte und Firmenverzeichnis. Band 2: Katalog der Gefäße. Nachdrucke ausgewählter Warenverzeichnisse. Bearbeitet von Christine Dippold, Sabine Zühlcke, Dagmar Scheja, Katharina Schütter und Daniela Weyand. Germanisches Nationalmuseum [Website: www.gmn.de], Nürnberg 2008. 374 og 327 s. ill. litt. noter. ib. 150 £.

Un Musée de Céramique Française a Fuping/A museum of French ceramics in Fuping. Lucie-éditions [Website: www.lucie-editions.com], Nîmes 2008. 115 s. ill. 25 £.

Histoire de la faïence fine française 1743-1843. Le triomphe des terres blanches. De Christian Maire. Editions de la Reinette. 519 s. ill. litt. noter. hf. 75 £.

En Provence des poteries aux faïences. De Bernadette de Ressayier et Franck-Alexandre Rozet. Edisud. 2008. 201 s. ill. litt. ib. 35 £.

Histoire de la faïence de Rouen. De André-Arodant Pottier. Molière. 2008. 416 s. ill. litt. 180 £.

Les Céramiques de Raoul Dufy par Gérard Landrot. Langlaude Editions. 2008. 139 s. ill. 39 £.

Delft – Faïence. De Christine Lahaussais et al. Réunion des Musées Nationaux [Website: www.rmn.fr], Paris 2008. 223 s. ill. litt. noter. ib. 80 £.

Studio Pieter Stockmans. Ed. by Jo Rombouts. Pieter Stockmans Foundation. Lannoo. 2008. 128 s. ill. litt. engelsk og hollandsk tekst. ib. 29,95 £.

Lisa Larson · Swedish Ceramic Artist. PIE Books [Website: www.piebooks.com], Tokyo. 01.06.09. 160 s. ill. hf. 19 £.

Chinese Ceramics. Highlights of the Sir Percival David Collection. By Regina Krahi and Jessica Harrison-Hall. British Museum Press [Website: www.britishmuseum.org], London. 20.04.09. 96 s. ill. litt. noter. hf. 13 £.

Chinese Ceramics. A Design History. By Stacey Pierson. V & A Publishing [Website: www.vam.ac.uk], London. 21.09.09. 144 s. ill. litt. noter. ib. 30 £.

Prinzip Monochrom. Lack und Keramik der Song- und Quing-Zeit. Hg. von Monika Kopplin mit Beitrage von Monique Crick, Patricia Frick, Soon-Chim Jung, Monika Kopplin & Dieter Kuhn. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2009. 188 s. ill. litt. noter. ib. 39,90 £.

The Ming Gap and Shipwreck Ceramics in Southeast Asia. Towards a Chronology of Thai Trade Ware. By Roxanna Maude Brown. River Books. 01.12.09. 240 s. ill. litt. ib. 30 £.

Sueharu Fukami. By Erik Thomsen. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2009. 92 s. ill. litt. ib. 35 £.

Athenian Potters and Painters II. Ed. by John H. Oakey and Olga Palagia. Oxbow Books. 01.05.09. 416 s. ill. litt. noter. ib. 70 £.

Italian Renaissance Ceramics. A Catalogue of the British Museum Collection. By Dora Thornton and Timothy Wilson. British Museum Press [Website: www.britishmuseum.org], London 2009. 1-2 [Box set]. 816 s. ill. litt. noter. ib. 122,50 £/175 £.

Die Porzellan-Manufakturen des Thüringer Waldviertels. Eine Privatsammlung von Thüringer Porzellanfiguren des 18. Jahrhunderts im Fuldaer Stadtschloss. Von Gregor K. Stasch. Imhof [Website: www.imhof-verlag.de], Petersberg. 01.03.08. 300 s. ill. litt. noter. ib.

Weißes Gold aus Meißen. Service und Geschirre. Von Till Stahlbusch. 2. überarb. und erw. Auflage. Battenberg Verlag [Website: www.gietl-verlag.de], Regensburg. 20.03.09. 250 s. ill. litt. ib. 34,90 £.

Frankenthaler Porzellan. Von Barbara Beaucamp-Markowsky. Schriftenreihe der Gesellschaft der Keramikfreunde e.V. Düsseldorf. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2008-2009. ill. litt. noter. register. ib. Bd. 1: *Die Plastik*.

2008. 644 s. 98 €. Bd. 2: *Das Geschirr*. Efteråret
2009. 640 s. 98 €. Bd. 3: Beiband *Archivalien* (zu
Bd. 1 und 2). Juni 2009. 240 s. 49 €.

Porzellan aus Schönwald. Von Andrea Hanold.
Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com],
Stuttgart. 30.04.09. 208 s. ill. litt. noter. ib. 49,80 €.
[Website: www.schoenwald.com].

Fürstliche Majolika. Das Majolika-Service für
Herzog Albrecht V. von Bayern. Von Gudrun
Szczebanek. Schriftenreihe der Gesellschaft der
Keramikfreunde, Band III. Hirmer Verlag [Website:
www.hirmerverlag.de], München. April 2009. 320 s.
ill. litt. noter. index. ib. 95 €.

Berliner Terrakottakunst des 19. Jahrhunderts. Von
Katharina Lippold. Gebr. Mann Verlag [Website:
www.reimer-mann-verlag.de], Berlin. Maj 2009.
176 s. ill. litt. ib. 39 €.

Henry van de Velde, Raumkunst und Kunsthandwerk.
Ein Werkverzeichnis in sechs Bänden. Bd. 3: Keramik.
Von Thomas Föhl und Antje Neumann. Triton Verlag
[Website: www.triton.spiderdesign.de], Laubach og
Berlin. Marts 2011. 650-750 s. ill. litt. noter. ib. 240 €.

Norbert Prangenberg. Skulpturen/Fayencen 1995 bis
2007. Von Annegret Laabs. Kerber Verlag [Website:
www.kerberverlag.com] Bielefeld 2009. 144 s. ill.
38 €.

French Porcelain. In the Collection of Her Majesty
the Queen. By Geoffrey de Bellaigue. The Royal
Collection [Website: www.royalcollection.org.uk],
London. 18.05.09. 3 bd. 1296 s. ill. litt. ib. 495 £.

French Porcelain for English Palaces. Sèvres
from the Royal Collection. An illustrated guide.
By Joanna Gwilt. The Royal Collection [Website:
www.royalcollection.org.uk], London. 25.05.09.
200 s. ill. litt. hf. 14,95 £.

Gilbert Portanier · Oeuvre 2000-2008. Von Peter
Nickl & Susan Jefferies. Arnoldsche [Website:
www.arnoldsche.com], Stuttgart. 15.05.09. 160 s.
ill. ib. 49,80 €.

The Art of Worcester Porcelain 1751-1788. Master-
pieces from the British Museum Collection. By
Aileen Dawson. University Press of New England.
2009. 248 s. ill. litt. noter. ib 60 \$.

Modern British Potters & Their Studios. By David
Whiting. A&C Black [Website: www.acblack.com],
London. 01.11.09. 176 s. ill. litt. hf. 29,99 £.

Clarice Cliff for Collectors. By Greg Slater. Thames
& Hudson [Website: www.thameshudson.co.uk],
London. 15.06.09. 256 s. ill. litt. hf. 18,95 £.

Michael Cardew · A Life. By Tanya Harrod. Yale
University Press [Website: www.yalebooks.co.uk],
London. udk 2009. 240 s. ill. litt. noter. ib.

Ann Stokes · Artists' Potter. By Grey Gowrie, Richard
Morphet, Hilary Spurling and Tanya Harrod. Lund
Humphries [Website: www.lundhumphries.com],
London. 28.06.09. 128 s. ill. litt. ib. 35 £.

Bigger, Better, More. The Art of Viola Frey. By
Davira Taraqin et. al. Hudson Hills Press. 01.06.09.
136 s. ill. ib. 30 £.

Outside the Ordinary. Contemporary Art in Glass,
Wood, and Ceramics from the Wolf Collection.
By Amy Miller Dehan. Ohio University Press.
15.05.09. 176 s. ill. 46,95

*250 Tips, Techniques and Trade Secrets for
Potters*. By Jacqui Atkin. A & C Black [Website:
www.acblack.com], London 2009. 160 s. ill. litt.
hf. 16,99 £.

Working with Clay. By Susan & Jan Peterson. 3rd
rev. ed. Laurence King Publishing [Website:],
London 2009. 240 s. ill. litt. hf. 19,95 £.

Techniques Using Slips. By John Mathieson.
Ceramics Handbooks. Bloomsbury Academic
[Website: www.bloomsburyacademic.com],
London. 01.03.09. 128 s. ill. litt. hf. 15,99 £.

Additions to Clay Bodies. By David Binns.
Ceramics Handbooks. A&C Black [Website:
www.acblack.com], London. 15.03.09. 128 s. ill.
litt. hf. 15,99 £.

The Wheel · Thrown and Altered. By Jack
Doherty. Ceramics Handbooks. A&C Black
[Website: www.acblack.com], London. 15.09.09.
160 s. ill. litt. hf. 25 £.

Low-firing and Burnishing. By Sumi von Dassow.
Ceramics Handbooks. A&C Black [Website:
www.acblack.com], London. 16.10.09. 128 s. ill.
litt. hf. 15,99 £.

Clay, Light & Water. By Margaret O'Rorke. A&C
Black [Website: www.acblack.com], London.
02.11.09. 128 s. ill. litt. hf. 15,99 £.

Dry Glazes. By Jeremy Jerneghan. A&C Black
[Website: www.acblack.com], London. 30.11.09.
128 s. ill. litt. hf. 15,99 £.

Alumina. Fabrikens historie og produktion af Stengods, Porcelæn og Fajance 1863-1969. Af Erhard Winge Flensburg. Rhodos [Website: www.rhodos.dk], Humlebæk 2008. 2 bd. 736 s. ill. litt. noter. fabriksmærker og signaturer. registre. ib. 700 kr.

Dette stort anlagte værk om fajancefabrikken Alumina er forfattet af overlæge, dr. med. Erhard Winge Flensburg, der af mange er kendt som en passioneret samler af fajancefabrikken Aluminias produkter. Værket er baseret på forfatterens egen meget store samling af Aluminafajancer og på studier af genstande i de samlinger, der findes på Den kongelige Porcelainsfabrik, på Kunstindustrimuseet og på Sorø Museum. Også andre storsamlere har bidraget med deres fajancer og deres viden, hvad der naturligvis har gjort værket endnu mere interessant.

Værket er i to bind på tilsammen mere end 700 sider og er rigt illustreret med over 1.600 fotos af udvalgte genstande og stelopstillinger, fotograferet af Helle Brendstrup.

Værket er tilrettelagt således, at første bind omfatter Aluminias historie fra 1863 til 1969 med beskrivelse af, hvad der blev produceret på fabrikken i de forskellige tidsperioder: Starten på Christianshavn i 1863, flytningen til Frederiksberg i 1869, købet af Den kongelige Porcelainsfabrik 1882, de brogede fajancers periode til ca. 1930, den ændrede produktion efter genoprettelsen af økonomien, først i ca. 1932 og senere igen ca. 1960. Her kommer de mange illustrationer til deres ret, og man genser med glæde mange af de ting, man som ansat på Alumina selv har haft i hænderne, da de blev produceret. På grund af det store antal illustrationer kan visse af bogens sider minde om et frimærkekatalog, men det er uundgåeligt, og det gør heller ikke noget – man vil ikke undvære en eneste af illustrationerne!

Desværre har man ved den grafiske tilrettelæggelse af bogen givet illustrationer og tekst en svag baggrund af dekorationer, og det virker meget forstyrrende, når man vil studere illustrationerne nærmere og læse teksten.

Andet bind indeholder en komplet gengivelse af Aluminias formnummer- og dekoraionsnummer-protokoller samt en oversigt over de benyttede fabriksmærker og kunstnersignaturer. Hertil kommer fire registre: Et personregister, et produktionsteknisk register, et form- og genstandsregister samt endelig et dekoraions- og motivregister.

Det er herligt, at teksten i bind 2 ikke som i bind 1 har en baggrund af dekorationer, da man derved bedre

kan koncentrere sig om at læse teksten i alle disse kataloger og registre, men det havde nok været nyttigt for forståelsen, hvis forfatteren ved eksempler havde vist, hvordan disse registre benyttes. Hvis man sætter sig ind i systematikken – og det kræver interesse og vedholdenhed – kan man ud fra bundmærkningen af en given genstand finde frem til oplysninger om ophavsmanden til form og dekoration samt til genstandens fremstillingsår.

Fortegnelsen over fabriksmærkets udvikling og de benyttede kunstnersignaturer kan yderligere tjene til at tidsfæste genstanden og til at finde frem til kunstneren bag den. Tilsvarende fortegnelser findes også i andre bøger om Alumina, men i denne bog er de takket været en stor indsats fra forfatterens side mere omfattende end i de tidligere fortegnelser og er nyttige i sammenhæng med form- og dekoraionsforte-gnelserne.

I denne sammenhæng burde det nok have været nævnt – men forfatteren har måske ikke haft mulighed for at gennemgå referaterne fra bestyrelsesmøderne – at bestyrelsen på direktør Christian Christensens foranledning på dets møde 19. januar 1933 vedtog at samle fabrikernes mange navne til et officielt navn: ”Den kongelige Porcelainsfabrik & Fajancefabrikken Alumina A/S”. Samtidigt vedtog man at mærke de forskellige produkttyper således: Porcelæn og stentøj: Tre bølgelinier med krone over, Fajance: ”A” med tre bølgelinier igennem, Jernporcelæn: Cirkel med tre bølgelinier.

På bestyrelsesmødet 12. september 1961 foreslog direktør Erik Lindgren, at den officielle firmabetegnelse for alle produkter skulle være ”Den kongelige Porcelainsfabrik A/S”, og at porcelænsmærket ”Krone og bølgelinier” også benyttedes i forbindelse med fajancevarer. Bestyrelsen var enig, men henviste sagen til behandling på den kommende generalforsamling. Hvorfor denne mærkning først gennemførtes i 1969 vides ikke.

Forfatteren skriver i indledningen, at fajancefabrikken og porcelainsfabrikken først blev fusioneret i 1969, men det er nu ikke rigtigt. Rent juridisk skete fusionen vel, da Fajancefabrikken Alumina A/S i 1882 købte Den kongelige Porcelainsfabrik, og de to fabrikker fik fælles bestyrelse. Rent praktisk skete det i et forløb gennem mange år i det tyvende århundrede, idet man sammenlagde afdelinger på de to fabrikker i Smallegade, når det var rationelt.

I øvrigt siger forfatteren i sit forord, at ”dette værk om Alumina først og fremmest er tænkt som en håndbog for de mange samlere, for museerne og for de handlende”, og hertil er værket fortrinligt. Men

værkets historiske oplysninger er desværre ikke af ligeså stor kvalitet, idet de undertiden er kuriøse, ofte mangelfulde og somme tider urigtige.

Blandt de kuriøse er, at forfatteren har en fikse idé, en kæphest, som han allerede red i sin første bog om Alumina fra 1990, nemlig at ordet ”fajance” ikke er korrekt og ikke er dækkende for de produkter, som fremstilledes på fabrikken Alumina, og at produkterne rettelig burde kaldes ”stengods”. Det er nu ikke en stor opdagelse, idet alle interesserede i Aluminias produkter meget vel har vidst, at fabrikken ikke producerede det klassiske tinglasurglaserede keramiske produkt, som kaldes fajance, men det engelske produkt, som teknisk kaldes feldspatfajance. Det har Alumina gjort fra sine allerførste dage, hvor englænderen William Edwards i 1863 blev ansat til at starte en fabrik, der skulle fremstille hans hjemlands produkt i Danmark.

Forfatteren driver sin fikse idé så vidt, at han i sin bog overalt erstatter ordet ”fajance” med ordet ”stengods”. Den eneste undtagelse er vist, at han ikke foreslår, at man med mere end 100 års tilbagevirkende kraft ændrer fabrikkens firmanavn fra ”Fajancefabrikken Alumina” til ”Stengodsfabrikken Alumina”.

Alle med bare den mindste smule teknisk viden ved, at ordet ”fajance” ikke er helt korrekt, men de er ligeglade. Alle uden teknisk viden kender ikke til problemet, og de er også ligeglade – de interesserer sig kun for produkterne.

For en person, der som ingeniør har arbejdet på Alumina, virker forfatterens fikse idé mildt sagt kuriøs. For samlere må det være forvirrende, at fabrikken og andre forfattere kalder produkterne ”fajance”, mens denne forfatter betegner dem ”stengods”.

Forfatterens omtale af fabrikkens historie er nogenlunde dækkende for den periode, som Bredo Grandjean behandler i sin bog om Alumina fra 1963. Det er enhver forfatters ret at bruge de tilgængelige kilder, og det skal da heller ikke bebrejdes forfatteren af dette værk, at han i sin historiske gennemgang til en vis grad baserer sig på Grandjeans bog. Men man savner i værket en udførlig beretning om årsagen til Aluminias kriser omkring 1932 og 1960, hvor man i bestyrelsen var meget tæt på at nedlægge fabrikken, og en omtale af, hvordan man klarede krisen. Forfatterens omtale af, hvad der i øvrigt historisk hændte på Alumina i 1960'erne og 1970'erne er dertil ofte mangelfuld.

Som en person med intern viden om Alumina savner man tit oplysninger. Et eksempel: Thorkild Olsen omtales blot som maler og keramik, men det oplyses ikke, at han var en fremragende overglasurkünstler og dertil en meget betydningsfuld person som kunstnerisk leder på porcelainsfabrikken, og at

han var Nils Thorssons direkte konkurrent om at være den vigtigste kunstner i Smallegade. Det manglende samarbejde mellem de to skabte ofte problemer, og Thorkild Olsens vigtige stilling burde have været omtalt.

Et andet eksempel er, at det er forkert, at forfatteren omtaler Nils Thorssons stilling som kunstnerisk leder af Alumina således, at man må tro, at han var ansvarlig for enhver kunstnerisk udfoldelse på fajancefabrikken. Sådan var det ikke. Hans forgænger Christian Joachim var kunstnerisk direktør, men da han efter sin afskedigelse fratrådte i 1933, blev Nils Thorsson som hans efterfølger ikke kunstnerisk direktør, men kunstnerisk leder. Det betød, at han var ansvarlig for, at det kunstneriske niveau ikke forringedes og for, at der fremkom forslag til nye ting til produktion, men han havde ikke ansvaret for, hvad der blev godkendt til produktion eller for ansættelsen af nye kunstnere – det ansvar beholdt den administrerende direktør Christian Christensen.

Da tiden nærmede sig, hvor Christian Christensen skulle pensioneres, foreslog han bestyrelsen, at der ved siden af ansættelsen af en ny administrerende direktør også ansattes en kunstnerisk direktør, og han foreslog til dette job arkitekten Erik Herløw, som i tiden var velkendt som designer og underviser.

Erik Herløw ønskede af hensyn til sin karriere andetsteds ikke et heltidsjob som kunstnerisk direktør, og han blev ansat som kunstnerisk konsulent i 1955. Det betød, at han med reference til den administrerende direktør blev pålagt ansvaret for det kunstneriske samarbejde med kunstnerne, og at han skulle give forslag til, hvilke produkter, der skulle optages i produktion. Nils Thorsson havde som før det teknisk-keramiske ansvar for, at de producerede genstande ikke med tiden blev kunstnerisk forringet, og for at undgå misforståelser blev der udsendt en skriftlig instruktion herom.

Det er en mangel ved værket, at Erik Herløw slet ikke er omtalt. Det var for eksempel den nye administrerende direktør Erik Lindgren og Erik Herløw, der fik idéen til at etablere et lille værksted med unge kunstnere i 1958, og det var de to, der udvalgte og ansatte seks unge keramikere til at arbejde med en ny serie kunstfajance, der blev kaldt Tenera. Det var således ikke Nils Thorssons forslag at oprette Teneraafdelingen, men han blev bedt om at hjælpe de unge keramikere med de tekniske problemer. Han blev efter kort tids forløb uenig med de unge kunstnere, og samarbejdet med dem gik over til udviklingsafdelingen, som i øvrigt i samme tidsperiode var blevet pålagt at varetage det daglige samarbejde med kunstnerne.

Det var Erik Herløw, der i de kommende mange år foreslog at ansætte de kunstnere, der kom til at præge

Alumina, og det var oftest udviklingsafdelingen, der involverede Nils Thorsson i det kunstneriske samarbejde med dem, når der var brug herfor. En undtagelse var dog kunstfajanceserien Baca, hvortil Nils Thorsson udviklede en ny teknik, og hvor han i øvrigt havde et meget tæt samarbejde med 3-4 kunstnere.

Alt dette er ikke sagt for at nedvurdere Nils Thorsson. Han var min meget gode ven og samarbejdspartner i mange år, og jeg betragter ham som den betydeligste fajancekunstner i Europa i midten af det tyvende århundrede. Men at kalde perioden fra ca. 1930 til 1969 for "Nils Thorssons periode" er overdrevet og ikke korrekt, og det skyldes vel, at forfatteren ikke har haft mulighed for at indhente tilstrækkelige oplysninger om forholdene.

Sammenfattende kan man sige, at værket om Alumina er en uvurderlig bog for de samlere, museumsfolk og ejere af antikvitetsbutikker, der ønsker at vide mere om bestemte genstande, og de er i stand til at finde oplysninger om dem i værket. Gengivelsen af protokollerne er også nyttige for alle os, der gerne vil vide mere, og den righoldige samling af illustrationer er herlig og meget anvendelig.

For de personer, der ønsker konkret og udtømmende viden om Aluminias nyere historie, er værket desværre ikke det rette sted at søge oplysninger. Det er ærgerligt, at det forholder sig således. Vi mangler fortsat et værk, der kan benyttes som reference, når man har brug for historiske oplysninger om Alumina og om baggrunden for de produkter, der fremstilledes på fabrikken, og om de kunstnere, der arbejdede på en af Danmarks betydeligste keramiske virksomheder.

Leif Lautrup-Larsen

Redaktørens bemærkning: Leif Lautrup-Larsen blev ansat med Alumina som arbejdsområde 1953, leder af fabrikkernes fælles udviklingsafdeling 1958, teknisk direktør 1983, pensioneret 1996. Forfatter til bogen: Stentøj - Den kongelige Porcelainsfabrik [2007].

Svensk keramik under 1900-talet. En uppslagsbok om keramik, företag och signeringar. Red. av Bengt Nyström med Karin Linder, Jan Norrman och Anika Tegnér. Bokförlaget Forum [Website: www.forum.se], Stockholm 2008. 239 s. ill. litt. sign. og fabriksmærker. Keramisk ordlista. Ortregister.

Hidtil har man for svenske keramiske mærker og signaturer måttet ty til *Porslinsmärken* af S.E. Vingedal, der udkom første gang i 1977 og som senest er revideret i 1982. Denne har nu fundet sin afløser med opslagsbogen *Svensk keramik under 1900-talet*, der er udarbejdet af det meget stærke forfatterteam med Bengt Nyström i spidsen som

redaktør og med Karin Linder, Jan Norrman og Anika Tegnér som bidragydere.

Bogen er meget fint opbygget og indeholder, hvad man kan forlange af et sådant opslagsværk: *Förord · En inledande läsanvisning · En keramisk kavalkad från 1890 till idag · Uppslagsdel · Keramik och verkstäder, fabriker, firmor · Signeringar [Bogstavssigneringar · Signeringar med bilder] · Keramisk ordlista · Litteratur om svensk keramik och svenska keramik under 1900-talet · Museer · Ortregister · Författarpresentationer.* Bogen har det, mange opslagsværker ofte mangler: En praktisk vejledning i anvendelsen, som også bidrager til en forståelse af dens opbygning.

Bogens registre med *Bogstavssigneringar, Signeringar med bilder* og *Ortregister* øger anvendeligheden, når man skal identificere ophavsmanden m/k eller den keramiske virksomhed bag et stykke keramik.

Beskrivelserne af de enkelte keramikere og keramiske virksomheder er meget informative trods deres meget beskedne omfang. Oplysningerne om den enkelte keramikere eller kunstner omfatter i muligt omfang navn, fødselsår og eventuelt dødsår, en karakteristik af den pågældendes virke, uddannelse og praktik, firmanavn eller atelier, ansættelsesforhold ved forskellige foretagender, en kort beskrivelse af produktionen, udstillinger og offentlige udsmykninger og indkøb samt litteraturhenvisninger. Hertil kommer så signaturer såvel i streg samt i muligt omfang som foto udover der i et vist omfang vises et eksempel på den pågældendes arbejde. Noget tilsvarende gælder for de keramiske virksomheder.

Mange af signaturerne og mærkerne er gengivet som affotograferinger fra genstande, hvilket på sin vis er rigtig godt, da man får en god fornemmelse af, hvordan det vil se ud, når man får en ting i hænde af den pågældende keramikere eller virksomhed, idet man her får stofligheden med. Desværre er ikke alle fotos lige tydelige, udover at gengivelserne er meget små, for selv om det måske svarer til det problem, som man står over for, når man har et stykke keramik af den pågældende i hånden, så skulle gengivelsen helst være en hjælp, men det kan der forhåbentlig rådes bod på i en ny udgave. Layouteren har måttet tage flere hensyn, såvel bogens funktionalitet som dens omfang og dermed overskueligheden, men jeg synes nok, at der er taget lige vel rigeligt hensyn til det pladsbesparende, for det er alligevel ikke en bog man tager i lommen, når man går på loppemarked, men en der står i ens håndbogsbibliotek.

Uagtet disse kommentarer, så vil *Svensk keramik under 1900-talet* fremover være en uundværlig håndbog for museer og samlere samt auktionshuse og antikvitetshandlere. For os på den anden side af

Øresund vil den også være uundværlig, idet megen god svensk keramik gennem årene har fundet vej herover, såvel fra de store fabrikker som Rörstrand og Gustavsberg, men også fra de mindre værksteder, især de skånske. Jeg synes, at forfatterne har gjort et rigtig flot stykke arbejde.

Vi finder selvfølgelig også danske keramikere og kunstnere i bogen. Danskere, der har haft deres virke i Sverige, men også svenskere, der er flyttet til Danmark, og som vi opfatter som danske udover de, der i perioder har virket i Danmark, således bl.a. Astrid Anderberg, Sigvard Bernadotte, Svenning Bertelsen, Vilhelm Bjerke-Petersen, Bente Brosbøl Hansen, Ernst Christensen, Märta Doller, Karsten Eriksen, F.A. Hallin, Gerhard Henning, Thorvald Brix Isager, Kai Krebs, Grete Möller, Peder Möller, Patrick Nordström, Gunnar Nylund, Signe Persson-Melin, Ursula Printz Mogensen, Harald Salomon, Kirsten Sejer-Pedersen, Eva Stæhr-Nielsen, Carl-Harry Stålhane, Björn Wiinblad og Lisa Yde.

Dog kan vi på den anden side af Sundet også komme med nye oplysninger, idet den meget fine skånske keramiker Rolf Palm (f 1930), som Keramikens Venner har besøgt to gange, ikke længere driver sit keramiske værksted i Mölle og desværre ikke længere er udøvende keramiker, mens keramikeren Stig Carlsson (f 1932), som vi også har besøgt, døde i første halvdel af 2008. Dette viser, hvor svært det er at holde et sådant opslags-værk opdateret, men det giver også plads for nye udgaver, som vi kun kan glæde os til med baggrund i dette pionerarbejde.

Gunnar Jakobsen

Gefle Porslinsfabrik. Vardagsporslin med færgglædje og stil. Av Tord Gyllenhammar och Björn Holm. Albinsson & Sjöbergs Bokförlag [Website: www.fabas.se], Karlskrona 2008. 114 s. ill. 299 SEK.

Skawonius. Sven Erik Skawonius som formgivare i konstindustrin. Till 100-årsminnet av konstnärens födelse. Av Märta Holkers. Karlskrona Porslinsmuseum. Albinsson & Sjöbergs Bokförlag [Website: www.fabas.se], Karlskrona 2008. 83 s. ill. litt. kilder. 249 SEK.

Ulla Viotti. Ur jorden – till jorden. Av Jan Torsten Ahlstrand, Dan Lekberg, Janet Mansfield, Kim Nicklasson och Beate Sydhoff. Förord av Sune Nordgren. Bokförlaget Signum /Atlantis [Website: www.atlantisbok.se], Stockholm 2008. 215 s. ill. English summaries. 320 SEK.

Tre böcker som handlar om keramik och keramiska konstnärer i Sverige, men olika generationer, olika sätt att se på och konstnärligt forma keramik, med

olika utgångspunkter och målsättningar, olika samtider.

Gefle Porslinsfabrik började som kakelfabrik på 1800-talet men ombildades för tillverkning av bruksgods i flintgods på 1910-talet. Efter svårigheter under krigsåren skedde en nystart i början av 1920-talet då de stora konstnärliga framgångarna inleddes med Arthur Percys verksamhet. Boken är skriven av två verkliga experter på Gefleporcelain, den ene välkänd antikexpert, den andra ordförande i Gefleporcelainets vänner. Det har borgat för en god sakkunskap som tar upp de många bords- och te-/kaffeserviserna men också den långa raden av konstnärer som bidragit till fabriken välkända produkter, idag åtråvärda samlarobjekt.

Framgångarna kom med att målaren Arthur Percy började vid fabriken 1923 förmedlad av Svenska Slöjdföreningen. Han satte en konstnärlig prägel på konstgodset men ritade flera modeller och mönster till bordsserviser och annat nyttogods. Mest välkänd är hans modell AO med mönstret *Vinranka* i flytande blått. Man kan i priskuranterna se hur Percy påverkar produktionen och andra konstnärer. Serviserna hör till kategorin ”vackrare vardagsvara”, det avsett funktionella bruksporslin för vardagsbruk som redan dessförinnan tagits upp av Wilhelm Kåge och Arthur Hald vid de båda stora fabriken Gustavsberg resp. Rörstrand. Annars låg Gefle som god trea vad gäller servismodeller, över 800 genom åren. Andra konstnärer var bl.a. Kjell Blomberg, Dorothy Clough, Lillemor Mannerheim, Berit Ternell, Eugen Trost, Maggie Wibom m.fl. och inte minst verkmästaren och glasmästaren Björn Holmström.

Fabriken förvärvades av Upsala-Ekeby 1935 och ingick i den dominerande koncernen i Sverige efter uppköpet av Karlskrona och Rörstrands porslinsfabriker. Många av formgivarna fick nu större arbetsfält och formgav både serviser och konstobjekt för de andra fabriken inom koncernen. Boken avslutas med ett utförligt register över konstnärer samt ett efterlängtat Dekor- och modellregister över serviser, bruks- och konstgods. Det bygger på Gyllenhammars tidigare förteckning från 1996, men är väsentligt utökat, vilket säkert kommer att glädja alla samlare.

Gefles alla konstnärer verkade i en tid då keramiken skulle vara funktionell och vardagsnära, även konstkeramiken präglades av en vardagsglädje.

Sven Erik Skawonius hör till denna tid, välkänd som glaskonstnär och keramiker. Han ritade glas för Kosta under två perioder 1933-35 och 1944-50, ofta i tjockt klarglas med blåstrade dekorer som utnyttjade ljusets brytningseffekter. Under åren däremellan knöts han till Upsala-Ekeby som behövde förnya sin prydnads-

keramik och han kom att arbeta vid UE även på femtio- och sextiotalen, då som konstnärlig ledare.

Hans brukskonst, ofta i organiska former och välstämda färger, liksom de nya former som kom fram till utställningen H55 i Helsingborg förnyade UEs produktion under femtiotalet. Skawonius formgav serviser för Karlskrona och var även verksam som scenograf i flera år samt i ett par omgångar direktör för Svenska Slöjdföreningen.

Man känner här vilket trendbrott *Ulla Viotti* innebar, när hon framträdde på 1960-talet. Hon tillhörde visserligen en yngre generation, men framstår som en irrationell estet med en annan syn på funktionalitet.

Ulla Viotti var en av de första i Sverige som ägnade sig åt fri skulptural keramik. Hon intar en särställning med sin skulpturkonst i lera med många keramiska installationer och skulpturer, massiva väggar och byggen i tegel i olika röda nyanser. Hon har arbetat med sitt starkt jordnära material i samklang med naturen i över femtio år. Det var efter studieår i Jaffa och resor i Mellanöstern hon lämnade brukskeramiken för fria konstnärliga verk i stengods och tegel, de flesta en på en gång skulpturer, väggreliefer och arkitektur.

Men det började med bruksföremål. Efter utbildningen vid konstfack 1956 började hon så småningom i egen ateljé. Hon arbetade med bruksting i stengods, ofta skålar och stora fat med former hämtade från naturen. Vid mitten av 1960-talet flyttade hon till Gamla Vadköping i Örebro, den förste innehavaren av krukmakarverkstaden. Ett nytt perspektiv på keramik upplevde hon vid ett par besök i Israel vid mitten av 1960-talet. Hennes keramik fick nu en annan karaktär, en frigörelse från traditionella former och hon började sätta samman former i lera till stora gobelänger och reliefer.

I det internationella 1960-talets Sverige slopades gränsen mellan konsthantverk och konst, mellan traditionell keramik och keramisk konst. Herta Hillfon, Anders B. Liljefors var några andra keramiker som prövade nya vägar. Ulla Viottis väggreliefer i stengods heter nu *Lerorgel* (1968), *Stenlandskap* (1969), *Stenansikten* (1970), *Förstenade* (1969), *Mänskligt landskap* (1975), *Gestalter* (1985). Det är nu de blir till konst i miljö, ofta som kontrast i tidens funktionella, lätt sterila offentliga miljöer, bankpalats, vårdcentraler, skolor.

På 1980-talet började Ulla Viotti arbeta med tegel, något som helt förändrar hennes formspråk. Hon börjar nu också ett samarbete med den danske Hans Pedersens Teglværk i Egernsund. Teglet ställer nya krav och blir till fri skulptur, en tegelmur, en relief på en vägg, en *Rikets trasmatta* i Riksdagsbiblioteket eller ett konstverk i ett parklandskap – alla lika

uttrycksfulla och tankeväckande. Uppseende var den långa, ringlande *Telemuren*, som förband Tele Sønderjylland huvudkontor med museet i Aabenraa, invigd 1993. Den 18 000 kolbrända teglen murades upp av konstnären och flera murare i en böljande magnifik rörelse av en imponerande kraftfullhet i stadsmiljön. I höstas blev den nedplockad. Man har velat flytta muren, hoppas att den kan sättas upp igen och bevaras som ett exempel på en modernitet.

De olika författarna belyser Ulla Viottis gärning, både nationellt och internationellt, på ett spännande sätt. De ger både den nödvändiga bakgrundsväven av årtal och utbildning och händelser i livet som intressanta och tankeväckande perspektiv på hennes konstnärskap. Boken är försedd med en utmärkt summary på engelska.

Bengt Nyström

Majolica og Fajance 1300-1750. Spanien – Italien – Frankrig. Bestandskatalog ved Ulla Houkjær. Det danske Kunsthistorisk Museum, København 2005. 244 s. ill. litt. noter. indeks. hf. 225 kr.

Tin-Glazed Earthenware 1300-1750. Spain – Italy – France. By Ulla Houkjær. Det danske Kunsthistorisk Museum, København 2005. 244 s. ill. litt. noter. indeks. hf. 225 kr.

Kunsthistorisk Museets samlingar av äldre keramik från Spanien, Italien och Frankrike presenteras i en tilltalande volym, författad av museumsinspektör Ulla Houkjær och med fotografier av Pernille Klemp.

Boken är uppdelad i en del som beskriver de olika områdenas keramiska historia och respektive samlings tillkomst och en katalogdel med fylliga texter och fotografier i färg. I inledningen ges en intressant genomgång av fajanssamlingarnas framväxt där den största delen införskaffades då Emil Hannover var museumsdirektör 1906-1923. Han var en av samtidens ledande experter inom det keramiska området och utgav bl a trebandsverket *Keramisk handbok*, som fortfarande är grundläggande i ämnet på danska tillsammans med Erik Lassens *Keramik* som utkom 1968. Ulla Houkjærs arbete med samlingen med omfattande referenser till aktuell forskning på området har också inneburit att många av föremålen blivit omdaterade och ibland fått ändrad tillverkningsort.

När Kunsthistorisk Museet grundades 1890 fanns det ett stort intresse för den äldre keramiken och samlingarna byggdes upp med förebilder som Victoria & Albert i London och Museum für Kunstgewerbe i Berlin. En av avsikterna var att samlingarna skulle ge inspiration till samtidens konsthantverkare och konstindustriella

formgivare och även användas i undervisningen vid konstskolorna.

Fajans eller majolika är namn på samma sak - ett lergods glaserat med en täckande tennhaltig glasyr som sedan kunde dekoreras, aningen på den obrända glasyren med så kallade starkeldsfärger eller på det redan brända glasyrskiktet med en rikare skala av så kallade överglasyrfärger eller muffelfärger, det senare ett dekorationsätt som började användas först under 1700-talet. De olika benämningarna har en historisk bakgrund som förenklat innebär att det tennglaserade lergodset generellt kommit att kallas fajans medan man i Italien talar om majolika. Namnet kommer av Mallorca, den ö som var stapelplats för de stora mängder fajans som tidigt importerades från Spanien. Tekniken i sig utvecklades i Främre Orienten och spreds senare till Spanien genom att islamiska krukmakare slog sig ner i landet.

Kunsthistoriemuseets samlingar av fajanser från Spanien, Italien och Frankrike presenteras i land för land med avsnitt om den historiska bakgrunden, fajansens stilutveckling och samlingarnas tillkomst-historia. Kartor visar de viktigaste tillverkningsområdena och talrika hänvisningar till bilder i katalogdelen gör att det är lätt att få en uppfattning om hur de olika områdenas keramik ser ut. Signerade eller av andra skäl intressanta undersidor är också avfotograferade. Katalogen har utförliga beskrivningar av alla föremål, med jämförelser med andra samlingar och med litteraturhänvisningar, som dock inte alltid återfinns i litteraturlistan i slutet av boken. Det finns också ett avsnitt om hur fajans tillverkas och en ordlista som reder ut begreppen.

Från Spanien, som står för den mest omfattande samlingen, finns drygt 100 föremål, varav ca hälften är kakelplattor för vägg- eller golvbeklädnad, som i tid spänner från 1200-talet till 1700-talet. De mest betydande tillverkningsorterna finns representerade i samlingen som på så vis kan ge bild av stilutvecklingen i spansk keramik. Här finns den lysterkeramik som exporterades från först Malaga och senare från Manises, bl a en utsökt albarello dekorerad i blått och kopparlyster, gjord under 1400-talet, och prov på den mera lokala tillverkningen från Talavera och Toledo.

I Italien tillverkades egentlig fajans från början av 1400-talet, till en början under stark påverkan av det gods som kom från Spanien. Innan dess hade man bl a i Orvietoområdet gjort ett vitengoberat lergods med dekorer i grönt och mangan som sedan glaserades med en genomsiktig blyglasyr. På många platser framställdes ett likaså blyglaserat gods där motivet ristades in i den våta leran, sgrafitto.

När fajanstekniken fått fäste i landet fanns det verkstäder i mer än 150 städer i ett huvudområde som

sträckte sig mellan Venedig och Rom. Firenze är en av de städer som tidigt började göra fajanser med gotisk-morisk prägel. I samlingarna finns representativa föremål därifrån, liksom från Faenza, Deruta, Castel Durante, Venedig för att nämna några viktiga områden. Redan när museet började sin insamling var intresset stort för så kallade istoriati, fajanser med målade mytologiska eller historiska motiv. Åtta praktfulla fat från Urbino finns i samlingen. Flera har målarsignatur och det är intressant att få motiven förklarade och följa fatens historia och målarnas öden.

Samlingen av äldre fransk fajans är inte på långt när lika omfattande men innehåller representativa prov på tillverkningen från de mera betydande franska fabrikerne Nevers, som tidigt anställde italienska arbetare för att få igång en fajanstillverkning, Rouen och Moustiers. Ett avsnitt i boken ägnas den franske keramikern Bernard Palissy och hans egensinniga och ofta kopierade keramik med dekorer i hög relief, där Kunsthistoriemuseet har flera fat i Palissys stil.

Majolika og fajance är trevlig läsning och kan med sitt rika bildmaterial och innehållsrika texter både användas som introduktion till fajansens historia i Europa och som fördjupning inom området med sina hänvisningar nyare forskning.

Annika Tegnér

Frühstück bei Hofe · 100 Jahre fürstliches Porzellan. Die Großherzoglich-Hessische Porzellansammlung Darmstadt 1908-2008. Von Alexa B. Christ & Bettina John-Willeke. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2008. 104 s. ill. litt. noter. hf. 29,80 €.

Der har i de senere år flere gange været fokus på nydelsmidler som te, kaffe og chokolade, på deres historie, produktion og udbredelse til Europa og på serveringsritualer og udviklingen af nyt tilbehør til drikkenes indtagelse i forskellige perioder. I Danmark blev temaet f.eks. berørt i udstillingerne "Tid til te. Blade af en dansk kulturhistorie" på Handels- og Søfartsmuseet i 2005 og i "Kaffe og kage, te og chokolade" på Museet på Koldinghus i 2007 (med publikation).

Nu knytter en tysk publikation sig til skildringerne af drikkenes kulturhistorie. I Darmstadt findes en privat porcelænsamling, der tidligere tilhørte storhertugerne af Hessen-Darmstadt. Siden 1908 har den været offentlig tilgængelig, udstillet i et rokokopalæ i Darmstadt, Prinz-Georg-Palais. I anledning af samlingens 100 års jubilæum arrangeredes en udstilling, og fra den foreligger nu et meget smukt og velillustreret katalog. Det omhandler en helt speciel side af vanerne

omkring indtagelsen af kaffe, te og chokolade i 1700-tallets anden halvdel.

Emnet er de små pragtservicer, som det blev mode blandt europæiske fyrstefamilier at bestille hos de førende porcelænsfabrikker til indtagelse af de tre nye, kostbare drikke. Der er tale om de såkaldte déjeuner servicer, altså morgenmadsservicer, beregnet til en eller to personer. De består som regel af 5 til 12 dele. I sættene indgår der altid en bakke, en eller to par kopper og en eller flere kander, specielt formet til en af drikkene, samt sukkerskål og mælke- eller flødekande og af og til små fade m.m. Alt er udsøgt og kostbart dekoreret i tidens mest moderne stil og udformet så eksklusivt, som de enkelte fabriker formåede. Déjeuner sættene hørte til i fyrsteboligernes privatgemakker, i boudoirret, hvor de indgik i en lang række ritualer i forbindelse med fyrsternes morgentoilette. Her havde de en rolle at spille parallelt med andre af tidens luksusprodukter som f.eks. toiletgarniturer med kamme og dåser af sølv, guld og andre kostbare materialer.

Kataloget indledes med to korte essays. Det første, skrevet af Alexa-Beatrice Christ, medarbejder ved samlingen, omhandler de nye ritualer i denne morgenmadstradition og det ceremoniel med udspring i fransk hofetikette, der opbyggedes omkring en fyrstes tidlige morgentimer. Beskrivelsen er her specielt knyttet til en dynastisk koncentreret skildring af netop personkredsen ved Darmstadts lokale hof. Det er naturligvis interessant lokalt, men fremstillingen havde vundet ved at inddrage mere generelt stof og fokusere mere indgående på de genstande, der er publikationens hovedemne. Dette opvejes imidlertid noget i det andet essay, skrevet af samlingens leder, Bettina John-Willeke. Her berøres kort den ofte beskrevne historie om, hvornår og hvorledes råvarerne kakao, kaffe og te fandt vej fra fjerne verdensdele til Europa, og i denne skildring indflettes flere passager om tilberedning og servering af drikkene. Derefter følger bogens egentlige katalog med 63 numre, dog ikke alle tilhørende Darmstadt-samlingen.

Genstandene er smukt afbildet og kort, men fyldestgørende beskrevet. Billedsiden er en øjenfynd, og man overraskes og betages af samlingens og de indlånte værkers kvalitet og dekorationernes raffinement. Her findes pragtservicer fra periodens førende europæiske fabrikker som Meissen, Nymphenburg, Wien, Sévres, St. Cloud, Berlin, St. Peterborg og Frankenthal m.m. De stammer primært fra perioden ca. 1730 til 1795. To numre viser også danske eksempler, en smuk déjeuner med fugledekorationer fra 1795 og et sæt med russiske prospekter fra 1844, begge fra Den kongelige Porcelainsfabrik. I 1844 er moden blandt fyrster ellers for længst ebbet ud, efter at de tre drikke

har vundet udbredelse i mere almindelige samfundslag.

Det er en bog, der som sagt er en øjenfynd og også giver læseglæde. Æsteten kan let bruge et par timer på den og vende tilbage til den med mellemrum, mens han/hun med gysen kan tænke på, hvordan skikke forandres, og de drikke, der engang blev nydt med andagt og elegant ceremoniel, nu ofte slynges i halsen fra et papbæger af en person ”on the road”.

Ulla Houkjær

Museumsinspektør, cand.mag. og mag.art. Det danske Kunstindustrimuseum

Frankenthaler Porzellan. Von Barbara Beaucamp-Markowsky. Schriftenreihe der Gesellschaft der Keramikfreunde e.V. Düsseldorf. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2008-2009. ill. litt. noter. register. ib. Bd. 1: *Die Plastik*. 2008. 644 s. 98 €. Bd. 2: *Das Geschirr*. Efteråret 2009. 640 s. 98 €. Bd. 3: Beiband *Archivalien* (zu Bd. 1 und 2). Juni 2009. 240 s. 49 €.

Reiss-Engelhorn-Museerne i Mannheim [Website: www.rem-mannheim.de] har en porcelænsamling, som omfatter mere end 4400 stykker europæisk porcelæn, hvoraf hen ved 1000 er fra Frankenthal. Det er denne del af samlingen, som dette fantastiske bestandskatalog i tre bind omhandler, hvor man med det udkomne bind 1 starter med samlingens og fabrikkens historie samt i særdeleshed figurerne, mens bind 2 vil dække servicet og endelig et tredje bind med arkivalier. Bestandskataloger over andre dele af museets store porcelænsamling er også planlagt.

Ludvig XV af Frankrig ophøjede i 1753 fabrikken i Vincennes til kongelig manufaktur og fik samtidig som den eneste i Frankrig ret til at fremstille hvidt dekoreret porcelæn, også selv om man ikke på daværende tidspunkt formåede at fremstille noget sådant. Det havde Paul Anton Hanong (1700-1760) formået i sin fajancefabrik i Strassburg siden 1751, men måtte – uanset en petition til Ludvig XV – indstille produktionen.

Hanong kom da i kontakt med den pfalziske kurfyrste Carl Theodor (1724-1799), der residerede i Mannheim, Carl Theodor var netop i færd med at strukturere sit kurfystedømme i merkantilistisk retning og ville vel også som mange andre af datidens herskere have en porcelænsfabrik i sit rige. Hanong fik den 26. maj 1755 det ønskede privilegium.

Hanong fik overdraget en tom dragonkaserne i Frankenthal til produktionen. Opbygningen af fabrikken og ledelsen af denne blev overdraget til hans ældste søn Carl Franz Paul (1731-1757). Allerede efteråret 1755 kunne fabrikken levere det første

porcelæn til hoffet i Mannheim. Frankenthal formåede således at optage produktionen uden de sædvanlige særdeles bekostelige startvanskeligheder. Dog var markedsvilkårene blevet vanskelige trods privilegiets beskyttelsestold, men også på grund af hård regional konkurrence.

Ved Carl Franz Pauls død i 1757 overtog Hanongs yngste søn, Joseph Adam (1734-1800) ledelsen af fabrikken, som han overtog i 1759. Af finansielle årsager måtte han i 1762 afhænde fabrikken til kurfyrst Carl Theodor.

Under familien Hanong producerede Frankenthal alt, hvad man kunne forestille sig i datiden: Service, figurer såvelsom galanterivarer mv. Hanong'erne forsøgte at øge afsætningen ved at sælge fabrikkens varer gennem annoncer i den parisiske presse ligesåvel som man havde lagre i Aachen, Mainz, Frankfurt, Haag, Nancy, Basel og Livorno, men lige meget hjalp det.

Selv med kurfyrstens overtagelse ændrede fabrikkens situation sig ikke, selv ikke med mange opgaver for hoffet og trods en beslutning om at diplomatiske gaver udelukkende skulle være i form af porcelæn fra Frankenthal.

Kunstnerisk søgte man at lægge sig op ad forbilledet Meissen forenet med stilen i Vincennes og senere Sévres, da kurfyrsteparrets smag orienterede sig mod det franske hofs.

I 1794 bliver Frankenthal besat af franskmændene og fabrikken forpagtet ud. Da fabrikken igen i 1796 kommer tilbage til kurfyrsten, blev produktionen næsten indstillet, arbejderne sendt hjem med ventepenge, for i 1798 efter direktørens død at blive afskediget eller pensioneret. Den formelle nedlæggelse af fabrikken skete den 27. maj 1800, hvilket måske også var et hensyntagen til den nye kurfyrstes anden porcelænsfabrik, Nymphenburg, som overtog enkelte af formene fra Frankenthal, hvilket også er beskrevet i dette værk.

I bogens historiske del gennemgås endvidere også modellørerne, bossierne og malerne, så vi får et indblik i, hvilke betydelige modellører, fabrikken har beskæftiget, heriblandt Carl Gottlieb Lück, der havde stor betydning for fabrikken i 1760'erne. Den sidste betydelig modellør var Johann Peter Melchior, som allerede i 1793 flyttede til Nymphenburg.

Som i andre tilsvarende værker er der stærk fokus på genstandene [katalogdelen er på godt 550 sider] og således i dette bind på figurerne. Reiss-Engelhorn-Museernes bestand af Frankenthal-porcelæn stammer ikke som for flere af de andre store tyske museers vedkommende fra det lokale fyrstehus, idet dette i

slutningen af 1700-tallet forlagde residensen fra Mannheim til München, da Pfalz og Bayern i 1777 går i personalunion, hvor kurfyrsten tog sit elskede Frankenthal-porcelæn med sig til München. Nej, det er opkøb af større private samlinger eller gaver, der er årsagen til denne store enestående samling, som også overlevede Anden Verdenskrigs ødelæggelser, hvilket desværre ikke var tilfældet for enkelte andre større samlinger af Frankenthal-porcelæn.

Det er første gang, at denne betydelige samling bliver beskrevet samt ikke mindst første gang at Frankenthal gøres til genstand for en så omfattende gennemgang. Forfatteren, Barbara Beaucamp-Markowsky har bearbejdet samlingen meget grundigt og i muligt omfang fundet frem til lignende stykker i europæiske og amerikanske samlinger. De enkelte genstande er beskrevet såvel med hensyn til faktuelle oplysninger om den enkelte genstand, men også med oplysninger om bemaling og tilstand, sammenlignelige eksemplarer i andre samlinger samt derudover litteraturhenvisninger for hver enkelt figur.

Frankenthals porcelæn afspejler i sine figurer, enkeltpersoner, par og grupper, datidens hverdag lige fra almindelige hverdagssituationer hos borger og tjenerskab til den mere elegante verden ved hoffet, udover jagtscener og mytologiske scener mv.

Samtlige fotografier er nyoptagelser og må siges at gøre bogen til en fryd for øjet, da det er fremragende optagelser, hvor genstandene fremtræder flot og ydes retfærdighed med store gengivelser, udover at der tillige er en hel del fine detailfotos. Så man kan kun sige – endnu et pragtværk fra Hirmer Verlag.

Tilføjes skal det, at Großherzoglich-Hessischen Porzellansammlung i Darmstadt, hvis samling bl.a. består af kun 100 stykker Frankenthal-porcelæn, i 2006 publicerede [Arnoldsche] bestandskataloget „*Frankenthaler Porzellan in der Großherzoglich-Hessischen Porzellansammlung Darmstadt*“ udgivet ved Alexa-Beatrice Christ.

Gunnar Jakobsen

Villeroy & Boch · Dekorative Fayencen aus Luxembourg vom Art Déco bis zu den 1960er Jahren · *Faïences décoratives du Luxembourg de l'Art Déco aux Années 1960.* Von/par Jana Lisa Buhrow, Boris Fuge & Carlo Sente. 2. udg. Musée d'Histoire de la Vill de Luxembourg. Deutscher Kunstverlag [www.deutscherkunstverlag.de], Berlin 2008. 200 s. ill. fabriksmærker. CD-Rom. 24,90 €.

Et katalog med et meget specielt keramisk emne er udkommet fra Det historiske Museum i Luxembourg. Det drejer sig om en samling på 442 stykker keramik

fra fabrikken Villeroy & Boch (grundlagt 1748) i Septfontaines, fajancer som ægteparret Édouard og Catherine Simon-Schmit har indsamlet fra 1980'erne og i 1997 donerede til museet, hvor man i 2007 indrettede en hel sal til samlingen. I Danmark er Villeroy & Boch i dag nok bedst kendt for deres mønstrede porcelænsservicer som Design Naif, Fleurence eller Petits Fleurs, men det er ikke den slags keramik, der her er tale om.

Samlingen omfatter dekorative fajancer fra Art Deco perioden frem til 1960'erne, et materiale, som er stort set ukendt her. I stil og smag ligger fajancerne meget langt fra dansk tradition. De overvejende ensfarvede stykker er i kraftige kulører og har halvmatte eller skinnende glasurer, der dækker fladerne fuldstændig ensartet.

Kataloget er skrevet med paralleltekst på fransk og tysk. Det indledes med ca. 30 sider, hvor introducerende afsnit beskriver både selve det at samle og præcis denne samlings karakter og tilkomst, men også, hvad der stilistisk kendetegner Art Deco keramik. Derefter følger korte, grundige biografier over de repræsenterede kunstnere. På de følgende næsten 100 sider findes store farveoptagelser af et udvalg af enkeltgenstande fra samlingen med et opslag per side blot ledsaget af yderst summariske oplysninger. Denne ødselhed med billedmaterialet kan forekomme ude af trit med genstandenes kvalitet, især fordi kataloget afsluttes med en fuldstændig samlingsoversigt med små farvebilleder og indførsler for hver enkelt ting, hvor meget således repeteres.

Oversigten er opdelt kronologisk og efter kategorier. Fajancerne er kategoriseret efter deres anvendelse. En speciel gruppe er således fajancer relateret til temaet Luxembourg, en anden gaveartikler til jubilæer etc. og endnu en fajancer med religiøs tilknytning som Madonnafigurer eller vievandskar. Grupperne er underinddelt i typer, f.eks. bonboniéer, skåle, vaser, krukker, urtepotter, kander, lysestager, askebægre og tobaksdåser og mange forskellige figurer: dyr, fugle, fisk, menneskefigurer m.m. Blandt figurerne dominerer fugle, katte, hunde, heste, hjorte og afrikanske dyr, børn, musikanter og dansere. Det afrikanske tema dukker også op i en serie Congohoveder, de tidligste fra 1930'erne. Hovedparten af de monokrome genstandene er i farver som stærk rød, sort, gullig, cremefarvet, turkis og gulgrøn. Dekorationerne er fåtallige og som regel enten enkle lineære mønstre eller guldstafferinger.

For danske læsere ligger kvaliteten i publikationen primært i muligheden for at stifte bekendtskab med et helt ukendt og væsensfremmed materiale, skabt ud fra centraleuropæiske Art Deco traditioner. Teksten har også nogle pointer i beskrivelsen af grundmekanismer i privat samlervirksomhed. Katalogets layout er som

skabt for samlere, der kan bruge billedsiden til reference, mens tekstsiden er for summarisk.

Bogens samlede layout er dog meget påtrængende i en urolig og farvestærk stil, der lægger sig imellem museumspublikation og salgskatalog. Stilen er formodentlig valgt for at tegne den periode, samlingen dækker; men det virker ikke ægte, og den visuelle overdrivelse fremmer ikke forståelsen. De meget store farveoptagelser af enkeltgenstande, som fylder det meste af kataloget, kunne synes en bedre sag værdig, og det er ærgerligt, fordi der er så mange andre aspekter af den gamle fabriks historie, der med større ret kunne fortjene en sådan publikation.

Ulla Houkjær

Museumsinspektør, cand.mag. og mag.art. Det danske Kunstindustrimuseum

The Fishleys of Fremington. A Devon Slipware Tradition. By John Edgeler. Cotswolds Living Publications [Website: www.cotswoldsliving.co.uk], Winchcombe 2008. 143 s. ill. litt. hf. 25 £.

Bogen tager udgangspunkt i 1700-tallets lertøjstradition i det nordlige Devon, som beskrives parallelt med Fishley-familien og Fremington Pottery samt dets efterfølgere, som er bogens hovedtema. Bogen indledes således med en kort beskrivelse af områdets lertyper og deres anvendelse samt varettyper og dekorationer.

Der er fotos af fint sgraffito-dekorerede kander, som oftest specielt fremstillet til mere velhavende kunder i forbindelse med barnedåb eller bryllup, hvorfor man har passet godt på disse, der ofte stadig er i familiens eje som familieklenodier. Disse fine kander, oftest med en tekst og dekoration, kan ikke tages til udtryk for den mere almindelige produktion af ydmyge varer, der indgik i lokalbefolkningens daglige husholdning. Disse hverdagsvarer blev der ikke gjort meget ud af, som oftest var de blot simpelt glaserede med en blyglasur, og gør dermed ikke meget væsen af sig, hvorfor kun få har overlevet den daglige brug og er kasseret, når de blev for skårede eller revnede og ikke længere kunne tjene deres formål.

Fremington Pottery blev etableret omkring 1800 af George Fishley (1770-1869). Han startede med at leje et eksisterende pottemageri, som han drev frem til 1811, hvor han for 78 £ og 15 shilling købte et lille landbrug med $\frac{3}{4}$ acre [1 acre = 4.047 m²] jord til. Uagtet det beskedne jordtilliggende, svarende til 3-4 lidt større villahaver, var der alligevel plads til landbrugsdrift og køkkenhave, så man trods det meget beskedne areal i det store og hele var selvforsynende med mange levnedsmidler, hvilket formentlig var et væsentligt supplement til familiens daglige udkomme.

Læseren følger det daglige arbejde i pottemageriet, lige fra opgravningen af leret i de nært beliggende lergrave, bearbejdningen af leret for at øge dets plasticitet ved hjælp af en hestetrukken lermølle og derefter en yderligere bearbejdning bl.a. for at fjerne al luften fra leret. Endelig drejningen af genstanden, i visse tilfælde med anvendelse af pølseteknikken, derefter en tørring forinden glaseringen. Til sidst kunne man fylde ovnen. Brændingen gik op til 900° C og varede godt et døgn, og først efter en afkøling af ovnen kunne man på femtedagen tømme den, hvilket normalt tog tre mand en hel dag.

Det beskrives, hvorledes man sikrede sig at holde temperaturen, hvilket krævede stor dygtighed af pottemageren, enten han nu kunne se det på flammerne, eller han anvendte primitive hjælpemidler. Segerkegler, som nutidens keramikere disponerer over, havde de ikke, men brænde med stor sikkerhed kunne de.

Herefter følger en oversigt over de standardvarer, beholdere og andre produkter til brug i den daglige husholdning, som blev afsat på lokale markeder, heriblandt markedet i Barnstable, som eksisterer den dag i dag. Man fyldte vognen og spandt hesten for, vel den samme som trak lermøllen og drog til marked.

Læseren stifter bekendtskab med flere generationer af Fishley'er og deres keramik, som i begyndelsen ikke havde den store finish, men efterhånden nåede det ypperlige. Det oprindelige Fremington Pottery lukkede i 1912, da George Fishleys barnebarn, Edwin Beer Fishley (1832-1912) døde, idet arvingerne ønskede at sælge pottemageriet. Hans barnebarn, William Fishley Holland (1889-1969), der var pottemager og arbejdede i pottemageriet, måtte fortsætte andetsteds og drev frem til sin død forskellige pottemagerier under forskellige navne. Det sidste pottemageri med tilknytning til familien var Fishley Holland Pottery, der blev drevet af William Fishley Holland frem til hans død i 1969 og lukkede helt i 1977.

Forfatteren har endvidere interviewet en række keramikere, der har deres værksted i det nordlige Devon, og som fortæller om livet som pottemager i dag, således bl.a. Cliwe Bowen og Philip Leach. Bogen slutter med en oversigt over de signaturer og mærker, som har været anvendt af Fishley'erne gennem årene. Dekorationer analyseres, såvel med hensyn til herkomst som motiver og med speciel fokus på sgraffito-dekorationerne for at afslutte bogen med ordliste og litteraturliste.

Bogen er særdeles velskrevet og absolut spændende læsning. Hertil kommer, at den er velillustreret med store og gode fotos af mange genstande.

Forfatteren John Edgeler beskæftigede sig allerede med *The Fishleys of Fremington* i bogen om *Michael Cardew and the West Country Slipware Tradition* [anmeldt i *keramiske noter* 27/2008], idet familien Cardew havde deres sommerbolig i Saunton og kendte Edwin Beer Fishley fra markedet i Barnstable, men aflagde også af og til Fremington Pottery et besøg. Senere lærte Michael Cardew at dreje hos William Fishley Holland, mens denne drev Braunton Pottery.

Gunnar Jakobsen

Michael Cardew and Stoneware. Continuity and Change. By John Edgeler. Cotswolds Living Publications [Website: www.cotswoldsliving.co.uk], Winchcombe 2008. 158 s. ill. litt. hf. 25 £.

John Edgeler udgav i 2007 sin første bog om keramikeren Michael Cardew (1901-1983) *Michael Cardew and the West Country Slipware Tradition* [anmeldt i *keramiske noter* 27/2008], hvis fortsættelse *Michael Cardew and Stoneware · Continuity and Change* nu foreligger. To rigtig gode og informative bøger, der er et væsentligt bidrag til historien om Michael Cardews liv og værk.

Michael Cardew forlader Winchcombe Pottery i 1939, hvor det forudgående bind slutter, hvilket er udgangspunktet for *Michael Cardew and Stoneware*. Vi følger derefter Cardew til Wenford Bridge Pottery i Cornwall, hvor han arbejdede frem til 1942. I 1942 forlader han Wenford Bridge til fordel for Guldkysten i Afrika, hvor han underviser ved Achimota College i Alajo [nu Ghana] frem til 1945 og dernæst 1945-1948 Volta Pottery i Vumë Dugame [nu Nigeria]. Herefter vender han tilbage til England, hvor han først er en kortere periode - med en tilbagevenden til lertøj - ved Kingwood Pottery i Surrey i 1948, for dernæst at dele sin tid mellem Wenford Bridge Pottery og Nigeria. I årene 1952-1965 koncentrerer han sig om at få Abuja Pottery Training Centre i Nigeria op at stå. I 1965 vender han tilbage til Wenford Bridge Pottery, hvor han arbejder frem til sin død i 1983.

På trods af de langvarige ophold i Afrika udstillede han regelmæssigt i England og var derfor også godt orienteret om, hvad der skete inden for keramikens verden i hjemlandet.

Der fortælles om Michael Cardews problemer med at fremstille stentøj i Volta Pottery i Vumë Dugame ud fra de forhåndenværende materialer, specielt mangelen på kaolin var et problem, idet mange "pots" revnede under afkølingen af ovnen uanset hvor langsomt dette skete. Resultatet var meget vellykket, når de holdt, men produktionen fra denne periode er meget begrænset.

Erfaringerne fra tiden i Afrika var væsentlige for tilblivelsen af hans bog *Pioneer Pottery*, der udkom første gang i 1969 [genudgivet af A&C Black i 2002 – anmeldt i *keramiske noter* 17/2003] og som er en bog for fortrinsvis udøvende keramikere.

Bogen er suppleret med en artikel af Liz Moloney om hans tid med Abuja Pottery Training Centre i Nigeria, et interview med Alan Caiger-Smith om dekoration og form samt interviews med Svend Bayer, Clive Bowen, Mike Dodd og Mark Hewitt, som alle er påvirket af Michael Cardew.

Endelig slutter bogen med Michael Cardews glasur-opskrifter fra såvel Afrika som Cornwall – her er ingen hemmelighedskræmmeri såvel som en oversigt af de af ham anvendte former samt monogrammer, der har været anvendt af Abuja-pottemagerne. Hertil kommer så, at bogen er rigt illustreret med fotos af såvel Michael Cardews stentøj fra de forskellige perioder, som bogen dækker samt også eksempler på de afrikanske pottemageres arbejder.

De to bøger dokumenterer på udmærket vis Michael Cardews liv og keramiske virke. Ikke mindst giver de et meget fint indblik i, hvad der inspirerede ham. De mange fotografier af hans arbejder bidrager til at give læseren et godt indblik i hans livsværk.

Gunnar Jakobsen

Richard Batterham Töpfer/Potter. Red. af Franz Niehoff. Forord af Hans Rampf og med bidrag af Richard Batterham Heinz Spielmann, Thomas Stangier, Rudolf Strasser og David Whiting. *Schriften aus den Museen der Stadt Landshut* 26. Museen der Stadt Landshut [Website: www.landshut.de/museen], Landshut 2008. 144 s. ill. litt. parallel tekst på tysk og engelsk. ib. 24,80 €.

Denne bog, der er udkommet til en udstilling på Museum im Kreuzgang i Landshut, var en stor overraskelse for mig, for hvor ofte bliver der udgivet en bog om en keramikere, som måske nok er bevidst om sin kunnen, men som er så beskedene som Richard Batterham. Jeg har siden 1991 besøgt Richard Batterham i landsbyen Durweston i Dorset en del gange og altid fundet smukke funktionelle ting, som også var til at betale, for det er Batterhams særkende.

Richard Batterham er født den 27. marts 1936 og gik fra 1949-1954 på Bryanston School i Blandford i Dorset, hvor han blev indført i pottemagerfaget af skulptøren Don Potter. Efter endt militærtjeneste arbejdede han som mange andre pottemagere en tid, 1957/58, i Leach Pottery hos Bernhard Leach i St. Ives i Cornwall, hvor han bl.a. arbejdede sammen med Hamada Shōjis søn Hamada Atsuya og Dinah Rose

Dunn. Her fik han, trods den korte tid han var der, udviklet sine evner som drejer ved produktionen af Leach Potterys standardvarer samt i øvrigt en allround erfaring, som var nødvendig for at kunne etablere eget værksted.

Richard Batterham er som mange andre keramikere præget af sit ophold i St. Ives og i særdeleshed af Leach's filosofi, men er absolut sig selv i sine arbejder.

Richard Batterham, along with Ray Finch at Wincombe Pottery, is the most senior British potter still working to have adhered closely to the philosophical credos of Bernhard Leach and Michael Cardew about usefulness, truth to materials and creative integration, faithful to the ethos that hand-made pots offer a viable and practical alternative to industrial production in modern age. [David Whiting].

Richard Batterhams 'pots' er letgenkendelige – man er aldrig i tvivl, når man har en Batterham 'pot' foran sig, selv om de altid er usignerede. Uanset om hans 'pots' ikke er unika, men serielt fremstillede, så har hver 'pot' sin egen karakter. Sammenligner man de 'pots', som gennem årene har været gengivet i forskellige publikationer, så kan det være vanskeligt at se, om tingene er fremstillet i det ene eller andet årti og det helt tilbage til 1960'erne. Richard Batterham arbejder støt videre upåvirket af modeskift og tro mod sine idéer.

Som David Whiting skriver i sit essay, så fandt Richard Batterham hurtigt ud af, hvad han ville og gjorde det og sådan er det stadig: *The shapes were clear and succinct. Decoration was, from the outset, confined to cutting and faceting, to beating, combing, incising and ridging, the surfaces deepened by his range of ashes, irons and underlying slips.*

I 1959 slår Richard og hans kone Dinah sig ned i Durweston, hvor han bygger sin første 2-kammerovn. Da de i 1966 flyttede til større forhold, bygger han en 4-kammerovn til fyring med olie suppleret af træ, baseret på den originale koreanske type, som man anvendte i St. Ives. Denne ovn er dog senere reduceret til en 3-kammerovn.

Richard Batterham fylder sin ovn 5 gange om året og årets produktion består af 5000 stykker keramik. En produktion som gennem en del år skulle forsørge en familie på 7.

I et indledende essay, som Richard skrev i 1981 beskriver han sit forhold til keramikken, og under hvilke betingelser han arbejder. Der lægges stor vægt på, at såvel tilberedningen af leret er i orden såvel som de efterfølgende processer er af stor vigtighed. Han har en ganske bestemt arbejdsrytme, således starter han efter en brænding på at dreje nye ting, kun få modeller, først de mere simple for at komme op i

omdrejninger igen efter at have været beskæftiget med andre dele af processen adskillige uger, idet der kan være 10-12 uger mellem hver brænding om vinteren, mens sommeren følger lidt andre rytmer, hvor haven, som betyder meget for ham, tager sin tid.

Til drejningen anvendes ikke en elektrisk drejeskive, for som han siger: *The wheel is a kick wheel, without the relentless force of an electric, or even a treadle one, and asks for kindness in use rather than force.*

Der drejes 'pots' i forskellige størrelser, da ovnen har behov for små 'pots', store 'pots', 'pots' for de kolde dele og 'pots' til specielle glasurer, 'pots' som han specielt ønsker at fremstille samt bestillingsvarer – alt planlagt omhyggeligt på forhånd. Så tidligt som i 1967 betegnede Michael Casson Batterham og Ray Finch som værende de to bedste drejere af 'pots' i serieproduktion. Et skudsmål som blev gentaget af keramikeren Mike Dodd under et besøg på dennes værksted i 2005.

Det er tid til at stoppe med drejningen for at brænde, når der er tilstrækkelig mange tørre 'pots' til at fylde ovnen. Så godt som alle 'pots' bliver forglødet, hvad der tager to dage at pakke og brænde og to mere til at afkøle, imens skal glasurerne være blandede. I alle glsurbrændinger anvendes der op til 10 forskellige glasurer, kolde, mørke jernglasurer og forskellige træskeglasurer, som gør det muligt at anvende al plads i ovnen. Selve glaseringen tager 2-3 dage, pakning og forberedelsen af brændingen andre tre dage. Som tidligere nævnt, så anvendes der olie til opvarmningen, mens der anvendes træ i starten, bl.a. til at tørre ovnen op og varme den op med og til sidst for at få spredt varmen. Hele processen fra pakningen af ovnen til forglødning og til udpakningen af glsurbrændingen tager tre uger, så det er en langsommelig proces, der måske nok ville kunne afkortes, men som Batterham siger: *Pots last a very long time, and their making should not be rushed.*

I Storbritannien findes stadig en række keramikere, som fremstiller brugskeramik af meget høj kvalitet til overkommelige priser, som Richard Batterham, Muchelney Pottery og Wincombe Pottery. Briterne værdsætter deres keramik og køber den, så derfor eksisterer sådanne værksteder fortsat, enten de nu er enmandsdrevne som Batterhams eller der er nogle få ansatte som i Muchelney Pottery og Wincombe Pottery.

Bogen er flot illustreret med mere end 100 'pots', som samleren Rudolf Strasser har købt siden 1988 under besøg i Durweston, besøg han beskriver fint i sit essay, jo man får virkelig fornemmelsen af Richard og Dinah. Dinah var som keramikeren en god sparringspartner for Richard og havde derfor også stor forståelse for den ro, som Richard har behov for. Det var således altid Dinah, som tog telefonen, når man

ringede for at få en aftale om et besøg. Dinah betød uendelig meget for Richard, men desværre blev hun alvorlig syg og døde i 2007.

Det er en meget smuk bog med velskrevne essays, som jeg har læst med stor fornøjelse – en rigtig dejlig bog for én, der holder meget af Richard Batterhams 'pots'.

Tilføjes må det, at dele af "Sammlung Rudolf Strasser" i 2000 er flot beskrevet i et udstillingskatalog fra Museen der Stadt Landshut i "Die Welt der Gefässe – Zeitgenössische Keramik", hvor man ser bredden i denne fine samling, som museet erhvervede i 2003.

Gunnar Jakobsen

Gefäß/Skulptur · Vessel/Sculpture. Deutsche und internationale Keramik seit 1946/German and International Ceramics since 1946. Grassi Museum für Angewandte Kunst Leipzig/Grassi Museum of Applied Art Leipzig. Von Olaf Thormann. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2008. 504 s. ill. litt. noter. sign. parallel tysk og engelsk tekst. ib. 49,80 €.

"*Gefäß/Skulptur · Vessel/Sculpture*" er udgivet i anledning af en meget omfattende udstilling på Grassi Museum für Angewandte Kunst i Leipzig. Bogen viser et repræsentativt udpluk på omkring 400 objekter af museets samling af keramik fremstillet efter slutningen af Anden Verdenskrig af hen ved 275 keramikere og kunstnere fra fortrinsvis Europa. Hvor omfattende samlingen egentlig er, fremgår desværre ikke af bogen.

Bogen indledes med et udmærket essay skrevet af Olaf Thormann om keramikens og samlingens udvikling efter Anden Verdenskrig efterfulgt af spændende beskrivelser af tre af samlernes bevæggrunde for at samle samt for at skænke deres samlinger til lige netop Grassi Museum.

Fotografen har gjort et rigtig godt stykke arbejde, idet de udvalgte genstande står meget fint med store halvtil-helsides farvegengivelser. Endvidere er biografidelen suppleret med rigtig gode fotos af den enkelte keramikers/kunstners/virksomheds signatur/er og/eller mærke/r.

Bogens titel står som en kort formel, for hvilken vej den kunstneriske keramik er slået ind på efter afslutningen af Anden Verdenskrig. En udvikling fra det funktionsbestemte – beholderen – med høj æstetik i sig selv over mod den keramiske skulptur eller endog installationen eller det konceptuelle, hvor den praktiske anvendelse er mindre væsentlig.

Den tyske keramik bevægede sig efter krigen i forskellige retninger, hvilket havde flere årsager. Mange tyske keramiske værksteder lukkede under og umiddelbart efter slutningen af krigen. Jødiske keramikere var enten fordrevet eller endte i KZ-lejre, regionale traditioner forsvandt som følge af bl.a. tvangsfordrivelse fra de tidligere tyske områder. Selv om man havde et fælles grundlag før krigen, enten man nu stod for det regionale eller var påvirket af Bauhaus-bevægelsen, hvis kendetegn var god materialeudnyttelse og velformede nyttige produkter, så kom adskillelsen mellem øst (DDR) og vest (BDR) til at spille en meget stor rolle. Noget der prægede keramikken i Østtyskland var især materiale-mangel og manglende tekniske udviklingsmuligheder. Forskelligheder er der, men en nøje beskrivelse af disse vil kræve et nærmere studie af bogen og nok også et endnu bredere materiale, da det selvfølgelig er det ypperligste, der er udvalgt til udstillingen.

Grassi Museum für Angewandte Kunst i Leipzig havde fra sin grundlæggelse i 1874 og frem til begyndelsen af Anden Verdenskrig opbygget en særdeles omfattende og absolut fremragende samling af keramik, som kunne dokumentere keramikens udvikling med fine eksempler gennem indkøb på verdensudstillingerne og på Grassi-messerne. Grassimesserne blev i 1920 grundlagt af den daværende ledelse på Kunstgewerbemuseum og var tænkt som et kvalitativt alternativ til byens kommercielle messer. Grassimesserne stiledede meget højt, og slap man gennem den strenge bedømmelse, blev det betragtet som en slags blåstempling. Messen blev afholdt frem til 1956, men er nu genoptaget.

Efter krigen søgte man fortsat at indkøbe nutidens keramik, bl.a. på Grassi-messerne, men delingen mellem Øst og Vest og de deraf opståede politiske forhold gjorde, at indkøbene næsten udelukkende indskrænkede sig til fortrinsvis anskaffelse af keramik af DDR-keramikere.

1963-1965 fik museet på initiativ af den unge galleriejer Peter Hagenah i Bremen som gave tilført værker af såvel yngre som ældre vesttyske keramikere, hvilket inspirerede museet til at foretage nyindkøb af DDR-keramik, en indkøbspolitik som fortsatte frem til sidst i 1980'erne, mens keramik af vesttyske keramikere mangler fra denne periode, men dette gælder forunderligt nok også keramik fra de øvrige socialistiske brødrelande bag Jerntæppet. Således blev der mellem 1966 og 1989 indkøbt keramik af bl.a. Walter Gebauer (1907-1989), Hedwig Bollhagen (1907-2001), Heiner Hans (1911-1991) og Gerda (1911-2000) Körting, Karl Jüttner (1921-2006), Gertraud Möhwald (1929-2002) og Karl Fulle (f. 1950).

De sidste år før murens fald i 1989 stod i forfaldets tegn, museet forfaldt og indkøbene indskrænkedes. Efter murens fald søgte man med nyindkøb og gaver at udfylde de store huller, som samlingen havde fået i DDR-tiden og dermed etablere en mere repræsentativ samling af såvel tysk som udenlandsk keramik fra anden halvdel af det 20. århundrede, men anskaffelserne var sporadiske indtil man i 1996/97 modtog en større gave af især tysk keramik fra 1950'erne og frem til 1990 fra ægteparret Heidermann, som tidligere havde drevet et galleri i Bonn. I 1999 i forbindelse med museets 125 års jubilæum disponerede museet en sidste gang over midler til nyerhvervelser, idet byens midler siden er gået til reovering af museumsbygningen.

Museet er nu godt på vej takket større eller mindre donationer fra samlere, således bl.a. med stor støtte fra Lotte Reimers, som brænder for keramikken og hvis egen samling "Sammlung Hinder|Reimers" langt om længe igen er blevet tilgængelig, om end i begrænset omfang, i Schloss Villa Ludwigshöhe i nærheden af Edenkopen.

Ægteparrene Czichon og Crueger har begge tilgodeset Grassi Museum, førstnævnte med 80 moderne tyske keramiske værker samt japansk keramik til teeceremoni, mens Crueger-parret, som tidligere havde doneret deres meget fine samling af japansk keramik fra det 20. århundrede til Museum für Asiatische Kunst i Berlin, har doneret museet en samling på 500 stykker keramik af en meget høj international standard, hvilket indebærer, at museets samling af keramik er blevet kraftigt styrket og efterhånden forekommer mere systematisk end umiddelbart efter murens fald. Ikke uvæsentlig har støtten været fra Lotte Reimers, på hvis anbefaling Crueger-samlingen er endt på Grassi Museum.

Selv om samlere er med til at udfylde huller i samlingen, så kræver det en styring, idet samlere har deres favoritter samt måske begrænsede midler, hvorfor en samling må suppleres med nyindkøb.

Om den keramiske situation i dag skriver Olaf Thormann "... the overall situation has deteriorated again for many ceramicists since the 1990s when a large number of collectors and aficionados of the ceramics scene provided both encouragement and a stable economic basis that in turn gave ceramicists the freedom to experiment and develop further. However, the market has long since shrunk considerably. The interest in highly individual objects has dwindled – leaving the field to normed wares. Lack of money for acquisitions at museums and other public institutions has paralysed important sponsoring mechanisms. At the same time, specialist classes in ceramics that were once

so important have lost their specific focus and power to attract or have simply ceased to be.”

Samlingen omfatter derfor i dag - udover keramik af østtyske keramikere - keramik af fremtrædende tyske keramikere som Bruno (1914-2003) og Ingeborg (1919-1998) Asshoff; Karin Bablok (f 1964); Richard Bampi (1896-1965); Jan Bontjes Van Beek (1899-1969); Antje Brüggemann-Breckwoldt (f 1941); Albrecht (1928-1960), Görg (f 1930) og Otto Hohlt (1889-1960); Kap-Sun Hwang (f 1963); Horst Kerstan (1941-2005); Gabriele Koch (f 1948); Beate Kuhn (f 1927); Young-Jae Lee (f 1951); Uwe Löllmann (f 1955); Lotte Reimers (f 1932); Karl (f 1929) og Ursula (1932-2008) Scheid; Margarethe Schott (1911-2004); Kyra Spieker (f 1957); Hildegard Storr-Britz (1915-1982) samt Gerald (f 1925) og Gotlind (f 1932) Weigel m.fl. Hertil kommer så en perlerække af udenlandske keramikere som Claude Champy (f 1944), Jean Cocteau (1889-1963), Carmen Dionyse (f 1921), Elizabeth Fritsch (f 1940), Ewen Henderson (1934-2000), Walter Keeler (f 1942), David Leach (1911-2005), Jim Malone (f 1946), Janet Mansfield (f 1934), Colin Pearson (1923-2007), Gilbert Portanier (f 1926), Lucie Rie (1902-1995), Janet Tchalenko (f 1942) og Ulla Viotti (f 1933).

Man kan ikke umiddelbart sige, at dansk keramik er rigt repræsenteret, nok mere tilfældigt, afhængigt af de forskellige samleres interesser eller tilfældige møder med dansk keramik, men samlingen rummer eksempler på dansk keramik af meget høj kunstnerisk kvalitet. Repræsenteret i bogen er Karen Bennicke, Aage Birck, Sandra Davolio, Else Kamp Jensen, Bo Kristiansen, Bodil Manz, Jørgen Mogensen, Hans Munck Andersen, Anders Nyborg, Lene Regius, Per Rehfeldt, Inger Thing, Barbro Åberg og Gunhild Aaberg.

En flot præsentation af en samling af høj standard, som både dækker det tyske og det europæiske, men hvor der også fortsat er plads til vækst, såfremt den skal være mere repræsentativ, men absolut en samling vi forhåbentlig vil høre mere til fremover.

Gunnar Jakobsen

Confrontational Ceramics. The Artist as Social Critic. By Judith S. Schwartz. A & C Black [Website: www.acblack.com] & University of Pennsylvania Press, London & Philadelphia 2008. 256 s. ill. litt. index. ib. 30 £.

Preface · 1 War and Politics: Societies run amok · 2 The Social and Human Condition: Internal and external realities · 3 Gender Issues: Sexuality and psychosexuality - guilty pleasures and the return to the body · 4 The Environment: Confronting decay and indifference · 5

Popular and Material Culture: Consumerism, the marketplace and Disneyland aesthetics.

'Konfronterende Keramisk Kunst' er bogens titel, og mon ikke læseren/beskueren får syn for sagen. Judith Schwartz har udvalgt 228 kunstneres værker fra 1970'erne og frem til 2008, de fleste fra det 20. århundrede. Kunstnerne er fra 30 forskellige lande, overvejende fra USA, hvilket vel er et meget naturligt valg for en amerikansk kunsthistoriker. Judith Schwartz har udvalgt kunstnere, der med leret som udtryksform, har kommenteret den verden, vi lever i. Hun har emneinddelt værkerne i de fem ovennævnte temaer med hovedvægten i afsnittet om det sociale og menneskelige. Judith Schwartz har givet hvert emneområde sin indledning, men ellers har hun valgt at lade kunsten tale sit eget sprog og fået kunstnerne til at beskrive deres egne værker. Dermed bliver det politiske, det sociale budskab, som de enkelte værker udtrykker, desto mere intens og vedkommende.

I nutidskunsten udtrykkes menneskets aggression, seksualitet, angst og magtesløshed, hvilket også kommer til udtryk i bogens keramiske kunst.

This ground-breaking book looks at the use of ceramic art as a confrontational tool, where artist's work comments on social issues. It is essentially a massive overview of the ceramic scene from this perspective, showcasing typical pieces of work by ceramic artists alongside their statements explaining their approach. Essentially an art book, this is very much about how work is used to confront people with the truth and comment on social issues. [Judith Schwartz].

Kendte keramikere og kunstnere som Michael Flynn, Jean Fontaine, Antony Gormley, Jeff Koons, Carol McNicoll, Richard Notkin, Grayson Perry, Imre Schrammel, Paul Scott, Richard Slee og Peter Voukos såvel som mindre kendte kunstnere finder vi i bogen. Der er ofte tale om mixed-media værker, hvor der ud over ler er anvendt andre materialer som metal, træ, glas og plast. Enkelte kunstnere fra Skandinavien er kommet med, dog ingen fra Danmark. Lidt skuffende, da Jørgen Haugen Sørensen ville have været naturlig at medtage, men også kunstnere og keramikere som Lars Calmer, Peter Carlsen, Heidi Guthmann Birck og Louise Hindsgavl m.fl. ville have været naturlige valg, hvis forfatteren havde haft kendskab til dem, hvilket jeg tvivler på, hun har. Men sådan er det jo med denne type bøger – det kan ikke andet end blive lidt tilfældigt, hvem der kommer med, når man tænker på, at bogen forestiller at dække hele jordkloden.

Biografierne af bogens kunstnere findes på forlagets website "www.acblack.com" under bogens titel, hvilket selvfølgelig er en løsning. Men hvad sker der den dag, bogen er udsolgt? Mon en IT-medarbejder så en dag rydder op på websiten? Det havde måske været

en lidt bedre løsning at have vedlagt en CD-Rom med de 228 biografier, eller endnu bedre, at have brugt de nødvendige sider hertil sidst i bogen.

Billedkvaliteten er upåklagelig, hvad der absolut er afgørende for en sådan bog. Det må siges at være en flot præstation af Judith Schwartz at have fundet frem til de mange nutidskunstnere, som anvender leret i deres kunst. En absolut overraskende og spændende bog.

Barbro Haar

A Guide to Collecting Studio Pottery. By Alistair Hawtin. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2008. 128 s. ill. litt. index. hf. 16,99 £.

Introduction · A Brief History of the Development of Studio Pottery · Why Collect Contemporary Ceramics? [Collecting for passion – Collecting as an investment] · Whose Work should I Collect? · How Do I Start Collecting? · Recognizing by Style and Developing an Eye for a Pot · Which Types of ceramics Should I Collect? [Functional Ceramics – Non-functional Ceramics] · Collecting to a Theme · Who Are the Makers? · Should I Buy Perfect or Damaged Items? · Where Can I Buy Ceramics? · Collecting Complementary Items · Which Book Would Help Me with My Collecting? · Displaying Your Collection · Recommended Reading and Bibliography · Glossary · Useful Websites · Museums and Galleries · Index.

Nogen mener måske umiddelbart, at en bog om at samle på keramik er overflødig! Hvorfor så *A Guide to Collecting Studio Pottery*? Først og fremmest får man en god og spændende oplevelse med en samler, hvor samlerglæden er smittende. Herudover indeholder bogen også mange gode råd om selve det at skabe en samling. Hvad skal man samle på? Skal det være i investeringsøjemed? Hvor køber man tingene, direkte fra værksted eller gallerier, hos antikvitetshandlere eller marskandisere, på loppemarkeder eller på [net]-auktion? Hvordan anbringer/udstiller man samlingen?

Bogen er ydermere krydret med en række interviews med forskellige samlere, som giver deres syn på det at samle, hvordan startede samlingen, hvilke favoritter har den pågældende, hvilke kriterier danner grundlag for anskaffelsen af et stykke keramik, hvilke nulevende keramikeres arbejder vil være fremtidens antikviteter, hvilke mindre kendte keramikere vil kunne anbefales, samt hvilke keramiske værker anses for at have ikonstatus?

Spændende er det at læse, hvilke såvel afdøde som nulevende keramikeres arbejder forfatteren og de interviewede anser for at være fremtidens mulige antikviteter.

Der er selvfølgelig mest fokus på britiske keramikere, men også amerikanske, japanske samt enkelte danske nævnes også. Følger man lidt med i, hvad der sker i England, så er det spændende nok, men som én siger, så er der dem, man drømmer om at anskaffe, og så dem, der ligger inden for ens økonomiske rækkevidde, og det er jo en hel anden sag. Forestillingen om, hvad der kan blive fremtidens antikviteter, er derfor interessant, specielt da flere af Keramikens Venners medlemmer køber keramik, når de er i London. Om forfatterens og de interviewedes bud på fremtidens antikviteter holder, vil kun tiden vise.

En nulevende engelsk keramik, som er kendt fra *keramiske noters* spalter, nævnes af flere, og det er Richard Batterham, der er af Bernhard Leach's skole. Richard Batterham (f 1936) producerer udelukkende ting til brug i husholdningen og til særdeles rimelige priser. Tingene har unika-karakter, men produceres i serier og er usignerede, men vil umiskendeligt kunne identificeres som værende af Richard Batterham. Flere medlemmer kender hans meget smukke brugsting fra Keramikens Venners Sverigestur i 2000, hvor vi besøgte Galleri Granberger, der havde en separatudstilling med ham. En anden keramik, som vi har stiftet bekendtskab med i Danmark, er Walter Keeler (f 1942), som var med på en udstilling i Galleri Nørby i 1995, hvorfra vi kender hans lidt skæve udtryk.

Få danskere bliver nævnt, for selv om vi har adskilligt flere fine keramikere, så har de ikke hidtil formået at slå igennem på verdensplan, som bl.a. Alev Siesbye, Bodil Manz og Gutte Eriksen. Heldigvis bliver der skrevet meget om danske keramikere, såvel ældre som yngre, i de førende udenlandske keramiske tidskrifter, så hvem ved, måske er der flere verdensnavne på vej. Der peges først og fremmest på Bodil Manz, som i meget høj grad præger bogens forside med et meget flot arbejde samt ikke mindst Gutte Eriksen og så danskfødte Anita Hoy, som vel i det store og hele er ukendt i Danmark, idet hun levede og arbejdede størstedelen af sit liv i England. Derudover nævnes af en enkelt Gitte Jungersen og Anne Mette Hjortshøj.

Selv om kun få danske keramikere er nævnt i bogen, så behøver vi danskere nødvendigvis ikke drage til udlandet for at købe god keramik. Forfatterens og de interviewedes kendskab til dansk keramik er begrænset og Danmark har jo ualmindeligt mange rigtig fine keramikere, som måske er lidt upåagtede i udlandet, efterhånden dog heldigvis flere med vind i sejlene internationalt. Der mangler helt klart en større engelsksproget præsentation af dansk keramik, hvad der er lidt ærgerligt, når man ved, hvor lille det danske marked er, og hvilke muligheder der kunne ligge uden for Danmark med en rigtig god præsentation. Lad os håbe, når det nu hidtil ikke har kunnet lade sig

gøre at skabe interesse for udarbejdelsen af en samlet fremstilling om værkstedskeramikens historie i Danmark, at Kunstindustrimuseets kommende bestandskatalog med *Dansk værkstedskeramik 1930 til i dag* vil være med til at fremme dansk keramik i udlandet.

Jeg synes, at det har været en spændende og tankevækkende læsning og kan varmt anbefale bogen til såvel begyndere som den mere garvede samler.

Gunnar Jakobsen

Collector's Logbook. By Linda Lambert & Michael Lambert. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2008. 112 s. spiralbind. 9,99 £.

Mange kunne måske have nytte af denne logbog, der er en notesbog, hvor man kan notere og dermed fastholde oplysningerne omkring det enkelte stykke keramik i ens samling, specielt når det drejer sig om unika/værkstedskeramik. For hvor langt rækker hukommelsen, efterhånden som samlingen vokser! Hvem husker præcist historien om, hvorledes det enkelte stykke keramik er erhvervet.

Der er i logbogen plads til en beskrivelse af 50 genstande og til hver genstand er der afsat et opslag. På venstre side er der plads til at indklæbe et foto eller mulighed for at lave en tegning af genstanden. Herefter er der plads til en beskrivelse genstanden (materiale, teknik og størrelse mv).

På højre side anføres købsomstændigheder, såsom købsdato; pris; keramikeren/designeren/kunstnerens navn og adresse, telefonnummer, e-mailadresse og website. For gallerikøb noteres galleriets navn, adresse, etc. Endelig er der afsat plads til noter, fx fremstillingsår, proveniens (fx ved auktionkøb hvis oplyst/kendt). Supplerende oplysninger kunne være om kunstneren har givet genstanden et navn, har den eventuelt været med på udstillinger, er den afbildet/beskrevet i kataloger, tidsskrifter eller bøger. Hertil kommer så plads til oplysning om, hvor man har gemt eventuelle yderligere oplysninger på sin computer.

Opbygningen vil absolut kunne anvendes af de fleste, selv om man vel også kunne forestille sig det gjort på anden vis, men samlinger og behov vil være forskellige, så denne måde at organisere oplysningerne om det enkelte stykke keramik forekommer rimelig.

Man kan måske mene, at det er en lidt gammeldags måde at registrere sin samling på i disse IT-tider, men det er måske nok lidt mere charmerende og lettilgængeligt, end hvis man først skal have tændt PC'en! - Købsprisen kan man jo udelade, hvis andre

ikke skal have indsigt i, hvad man har givet for sine erhvervelser.

Gunnar Jakobsen

Industrielle Keramikberufe. Bundesinstitut für Berufsbildung (BIBB)/Bertelsmann [Website: www.wbv.de], Bielefeld 2008. 262 s. ill. litt. hf. 22,50 €.

Denne tyske bog er på forsiden prydet med: AUSBILDUNG GESTALTEN
Industrikeramiker Anlagentechnik,
Industrikeramikerin Anlagentechnik,
Industrikeramiker Dekorationstechnik,
Industrikeramikerin Dekorationstechnik,
Industrikeramiker Modelltechnik,
Industrikeramikerin Modelltechnik,
Industrikeramiker Verfahrenstechnik,
Industrikeramikerin Verfahrenstechnik.

Hvis man skulle være i tvivl, gøres der i forordet opmærksom på, at denne bog omhandler det tyske uddannelsessystem for keramikere og keramikereinder. Det oplyses tillige, at bogen er udarbejdet af Bundesinstitut für Berufsbildung i samarbejde med eksperter og ekspertinder.

Med sine 262 sider gennemgår bogen til mindste detalje og med stor grundighed, hvordan unge mennesker kan blive indført i den angiveligt spændende teknik, der anvendes på en fabrik.

Hvis nogen af læserne hermed skulle få lyst til at starte en skole for unge mennesker, der skal lære keramiske produktionstekniker, så er dette simpelt-hen bogen. Forinden bør man dog bemærke, at her i Danmark har vi kun én lille porcelænsfabrik i Glostrup (Royal Copenhagen), hvor økonomien understøttes ved, at bl.a. Megamussel og Prinsesse fremstilles i Thailand.

Den udmærkede keramikuddannelse på Designskolen Kolding blev som bekendt nedlagt, og på den tilsvarende designskole i København er man oppe på et kunstnerisk niveau, hvor man ikke fordyber sig i den slags, så Glas & Keramikskolen på Bornholm er nok den eneste danske institution, hvor man kan få en egentlig grundlæggende keramisk uddannelse omend den ikke har et industrielt sigte.

Tilbage i tiden gik fabrikkens overglasurmalereleverne på Teknisk Skole, hvor jeg en i periode medvirkede, men ellers blev de fleste andre ansatte oplært på stedet og man har aldrig haft et så struktureret og grundigt uddannelsessystem i Danmark indenfor det industrielle område, som det er beskrevet i denne bog. Den tyske holdning til specialarbejderuddannelse er måske en medvirkende årsag til, at Tyskland stadig

har store keramiske fabrikker, hvorimod den største porcelænsfabrik i Danmark ikke har meget over hundrede producerende medarbejdere - på fordeling.

Bogen er ikke en lærebog, der giver oplysninger om "hvordan man udfører tingene i praksis", men den giver derimod meget tilbundsående anvisninger til underviseren om, på hvilke måder og områder der skal undervises.

Bogen er med få gode tekniske illustrationer opstillet både skematisk og systematisk.

Erik Linnet

Die Kunst des Raku. Geschichte. Künstler. Oberflächen. Tone und Massen. Schneller Brand. Räuchern. Von Jacques G. Peiffer. [Oversat fra fransk efter „Le Raku · Art et pratique des cuissons rapides“ - Dessain et Tolra, 2002]. Hanusch [Website: www.hanusch-verlag.de], Koblenz 2009. 130 s. ill. litt. ib. 32 €.

Raku kender vi alle, men nogen kunne måske ønske sig en uddybning af emnet, hvilket man absolut får med denne bog, hvor man får serveret såvel historien som det tekniske, men ikke mindst det kunstneriske, idet bogens tekst er ledsaget af fine fotos af arbejder af Frankrigs mange rigtig gode raku-keramikere. Læseren introduceres til et utroligt væld af forskellige udtryk og tekniske muligheder inden for raku-teknikken. Fremhæves må keramikere som Dominique Bajard, hvis figurer minder om antikke bronzer; Pierre Bayle med sine glatpolerede terra sigillata ting; Roger Capron med sine fantasifulde figurer og skulpturer; Claude Dutertre med sine fint modellerede dyr, for nu blot at fremhæve nogle få. Herudover er der selvfølgelig gengivelser af skåle mv til teceremonier.

Bogen, der udkom på fransk i 2002, er skrevet med stor indsigt og grundighed af Jacques G. Peiffer, som leder fajancefabrikken Saint-Jean l'Aigle i Longwy og mestrer såvel den teoretiske som det praktiske. Bogen er veldisponeret og velillustreret med flotte fotos af de mange værker, som vi introduceres til.

Er man tyskkyndig og til raku, så er det absolut en anbefalelsesværdig bog, hvor det tekniske er på plads med mange gode instruktive fotos. Hertil kommer så mange gode praktiske tip undervejs.

Gunnar Jakobsen

bøger på vej – Danmark

Keramik & Tegl. Knabstrup – en fabrik med liv og ler. Red. af Lene Floris og Peter Korsgaard. Jernløse Lokalhistoriske Arkiv og Holbæk Museum [Klosterstræde 18, 4300 Holbæk - sekretariat@holbmus.dk]. Marts 2009. 304 s. ill. litt. ib. 295 kr.

Dansk værkstedskeramik 1930 til i dag. Bestandskatalog ved Bodil Busk Laursen. Dansk og engelsk udgave. Det danske Kunstindustrimuseum, København. 2010.

Spor i Keramikken & Keramiske Profiler. Af Ane Maria og Annimi Holst Schmidt. Rhodos Humlebæk. 2010.

keramiktidskrifter - websites

www.kunststuff.dk [Kunststuff]
www.kunsthåndverk.no [Kunsthåndverk].
www.craftscouncil.org.uk [Crafts]
www.ceramic-review.co.uk [Ceramic Review]
www.ceramic-society.co.uk [Ceramic in Society]
www.craftarts.com.au [craft arts international]
www.ceramicart.com.au [Ceramic Art and Perception]
www.ceramicsmonthly.org [Ceramics Monthly – USA]
www.studiopotter.org [Studio Potter-USA]
www.pottery-making.org [Pottery Making-USA]
www.claytimes.com [Clay Times – The Journal of Ceramic & Trends & Techniques-USA]
www.ceramics.de[Neue Keramik]
www.keramikmagazin.de [Keramik Magazin]
www.revue-ceramique-verre.com [la revue de la céramique et du verre].

**køb af engelske, tyske og franske bøger
udenlandske antikvariater og boghandlere
med stor keramisk afdeling**

Beklageligvis er der ingen danske boghandlere, som har en større afdeling med udenlandsk keramisk litteratur, men de fleste vil kunne skaffe tingene hjem.

En anden mulighed er at bestille bøgerne direkte fra forlagene, hvor enkelte forlag giver en mindre rabat ved direkte bestilling, men normalt kommer man til at betale den vejledende udsalgspris, hvilket også er tilfældet for en række titler fra internetboghandelen **www.amazon.co.uk**, men oftest sparer man her 20-30 % af den vejledende bogladepris i England, men hvor der så tillægges 25 % dansk moms ved levering i Danmark. Hertil kommer så porto, som er en kombination af et fast beløb tillagt et beløb per bestilt bog, hvorfor besparelsen vil være større jo flere bøger man bestiller. Betalingen sker med Visa eller andet betalingskort. Skal man alligevel til England, så vil det kunne betale sig at få bøgerne leveret til en engelsk adresse, idet man afhængigt af ordrens størrelse og leveringsfrist ofte sparer portoen, men ikke mindst momsen, idet der ikke er moms på bøger i England. Hvis man på **www.amazon.co.uk** søger under "ceramics", så finder man mere end 3000 titler om keramik, så **www.amazon.co.uk** er tillige en god søgebase, såfremt man ønsker at finde frem til engelsksproget litteratur om en enkelt keramiker, et værksted eller en fabrik samt bøger af teknisk karakter.

www.blackwell.co.uk og **www.whsmith.co.uk** er også leveringsdygtige af engelsksprogede bøger, men hvis omsætning på Danmark er så lille, at de ikke skal opkræve moms ved levering til Danmark. Til gengæld synes de ikke at yde rabatter.

Amazon kan også klare tyske og franske bøger fra henholdsvis **www.amazon.de** og **www.amazon.fr**, som ikke giver rabat, men vil formentlig under alle omstændigheder være billigere og hurtigere end ved bestilling gennem en dansk boghandler. Nye tyske bøger kan man også finde frem til på **www.buchhandlung.de**.

I Storbritannien, Tyskland, Frankrig og Belgien findes en række særdeles velassorterede boghandlere mv, der har et større udvalg af keramisk litteratur, hvoraf følgende skal nævnes:

London - Foyles

113-119 Charing Cross Road, London WC2H 0EB
Website: www.foyles.co.uk
E-mail: orders@foyles.co.uk
Tlf +44 (0) 20 7437 5660
Fax +44 (0)20 7434 1574

London - Shipley

70 Charing Cross Road, London WC2H 0BB
Website: www.artbook.co.uk
E-Mail Shipley: artbook@compuserve.com
Tlf: +44 (0) 207 836 4872

London - Henry Pordes Books

58-60 Charing Cross Road, London WC2H 0BB
Website: www.henrypordesbooks.com
Email: info@henrypordesbooks.com
Tlf: + 44 (0) 20 7836 9031

London - Sims Reed Ltd.

43a Duke Street St. James's, London SW1Y 6DD
Website: www.books.simsreed.com
E-mail: info@simsreed.com
Tlf: +44 (0) 20 7930 5566

London - Thomas Heneage Art Books

42 Duke Street, St. James's, London SW1Y 6DJ
Website: www.heneage.com
E-mail: artbooks@heneage.com
Tlf + 44 (0) 20 7930 9223 Fax: +44 (0) 20 7839 9223

London - Waterstones

203/206 Piccadilly, London SW1Y 6WW
Website: www.waterstones.com

Berlin - Kunstbuchhandlung Galerie 2000

Knesebeckstrasse 56-58, D-10719 Berlin
Tlf 030 / 883 84 67 og Fax 030 / 882 44 32

Berlin - Bücherbogen am Savignyplatz

Stadtbahnbogen 593, D-10623 Berlin
Website: www.buecherbogen.com
E-mail: info@buecherbogen-berlin.de
Tlf 030 / 312 19 32 og Fax 030 / 313 72 37

Berlin - Frölich & Kaufmann Verlag und

Versand GmbH - internetboghandel
Willdenowstrasse 5, D-13353 Berlin
Website: www.froelichundkaufmann.de
E-mail: art@froelichundkaufmann.de
Tlf 030 469 06 20

Hamborg - Sautter + Lackmann

Admiralitätsstrasse 71/72, D-20459 Hamborg
Website: www.sautter-lackmann.de
E-mail: info@sautter-lackmann.de
Tlf 040 / 37 31 96 og Fax 040 / 36 54 79

Karlsruhe - Buchhandlung Kurt Götz

Körnerstrasse 24, D-76135 Karlsruhe
Website: www.goetzbuch.de
E-mail: bestellung@goetzbuch.de
Tlf +49 721 / 85 97 16

Karlsruhe - Artservice Internationale Kunstbücher Verlags-GmbH - internetboghandel
Haid-und-Neu-Strasse 5A, D-76131 Karlsruhe
Website: www.art-service.de
E-mail: info@art-service.de
Tlf +49-0721-9812084

Köln - Buchhandlung Walther König
Ehrenstraße 4, D-50672 Köln
Tel. 0221 / 20 59 6-29 og Fax 0221 / 20 59 6-40
Website: www.buchhandlung-walther-koenig.de
E-mail: order@buchhandlung-walther-koenig.de
Der findes Walther König boghandlere i flere andre større tyske byer, således bl.a. i Düsseldorf og i Frankfurt.

Höhr-Grenzhausen - Hanusch & Ecker
Westerwaldstraße 1, D-56203 Höhr-Grenzhausen
Website: www.hanusch-ecker.de
E-mail: info@hanusch-ecker.de
Tlf +49-02624-6292 og Fax +49-02624-7760

Bruxelles - Posada art books
29 Rue de la Madeleine, B-1000 Bruxelles
Website: www.posada.be
E-mail: artbooks@posada.be
Tlf +32 (0)2 511 08 34

Bruxelles - La Librairie des Galeries
Galerie du Roi, 2 Koningsgalerij, B-1000 Bruxelles.
Tlf +32 (0)2 511 24 12.

Paris - Musée des Arts Décoratifs
Palais du Louvre, 107 rue de Rivoli , 75001 Paris

New York - Ursus Books Ltd.
981 Madison Ave., New York, NY 10075.
Website: www.ursusbooks.com
E-mail: ursus@ursusbooks.com
Tlf (212) 772-8787

køb af antikvariske bøger

Størstedelen af de nordiske antikvariater er tilsluttet **www.antikvariat.net**, som er meget brugervenlig. Tilsvarende gælder også de tyske **www.zvab.com** og **www.booklooker.de**. For den engelsksprogede verden findes **www.abebooks.com** og **www.rarebookfinder.co.uk** samt **www.BookFinder.com**.

***Keramikmuseum – Grimmerhus
vil udvide
af Lise Seisbøll***

Danmarks Keramikmuseum har pladsproblemer. Siden museet åbnede i 1994, har det udviklet sig til Nordvestfyns kulturelle hovedattraktion, og det er i dag et internationalt anerkendt museum med mange årlige udstillinger, talrige aktiviteter og en samling på 2500 værker skabt igennem de seneste 125 år.

Ikke alene mangler museet plads til at kunne vise publikum den rige æstetiske arv, som samlingerne rummer; også de talrige muligheder for aktiviteter med ler og keramik, som nutidens publikum kalder på, har indtil videre været afholdt på et ret begrænset plan fordi, der mangler kvadratmeter til bedre udfoldelser.

I samarbejde med Middelfart Kommune har museet engageret byggerådgiver Jørn Kaltoft Nielsen fra firmaet Leif Hansen Rådgivende Ingeniører a/s til at gennemføre en række tekniske og juridiske undersøgelser med henblik på at udskrive en arkitektkonkurrence. Arkitektkonkurrencen gennemføres med støtte fra Realdania, der lægger vægt på, at en udvidelse af museet skal vise, hvordan man på en mønsterværdig

måde kan indpasse nyt byggeri i de nuværende freddede bygningsrammer og det omgivende kulturmiljø.

Konkurrencen udskrives efter EU's regler for projektkonkurrencer, hvor der efter annoncering prækvalificeres fem teams, der skal konkurrere om opgaven. Vinderforslaget skal danne grundlag for tilvejebringelse af anlægsfinansieringen.

Udgangspunktet for udvidelsen er en betragtelig forøgelse af museets areal. Et centralt krav til konkurrencedeltagerne vil være, at enhver tilføjelse til Grimmerhus skal ske med meget nænsom hensyntagen til de eksisterende, helt unikke bygninger, der i dag huser museet, den gamle bydel næved og de omkringliggende naturområder.

Danmarks Keramikmuseum holder til på Grimmerhus, det gamle enkesæde til Hindsgavl Slot i Middelfart, og har siden 1994 virket som Nordens eneste specialmuseum for moderne keramisk kunst, kunsthåndværk og design.

Grimmerhus blev opført i 1856-57 efter tegninger af arkitekt Johan Daniel Herholdt. Såvel den smukke arkitektur som dens naturskønne placering lige ned til Lillebælt og med Kongebroskoven som nærmeste nabo skaber de ideale rammer for museets udstillinger af især helt moderne keramisk samtidskunst.

Medlemsarrangementer i Keramikvens Venner (fortsættes)

- Arrangement:** *Bustur fra Århus til Hobro, hvor Mariagerfjord Kunstforening udstiller 18 af Danmarks bedste keramikere udvalgt af direktøren for Det danske Kunstindustri-museum, Bodil Busk Laursen. Efter at have set udstillingen går turen videre til Barbro Åbergs værksted i Ry.*
- Dato og mødetidspunkt:** Lørdag den 29. august 2009, kl 11.30 [busafgang].
- Mødested:** Flybussens stoppested på banegårdspladsen ved Århus banegård, hvor bussen holder.
- Afslutning:** Århus banegård kl. ca 17.30
- Fortæring:** Husk at medbringe madkurv og drikkevarer til frokosten
- Deltagere:** Medlemmer fortrinsret. Minimum 20 deltagere og maximum 25 deltagere.
- Pris:** 200 kr for medlemmer og 300 kr for ikke-medlemmer.
- Arrangør og turlleder:** Hans-Henrik Dyhr.
- Tilmelding og betaling:** Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest fredag den 31. juli 2009. Betaling til kassereren senest samme dag.
- Om arrangementet:** På udstillingen i Hobro deltager Per Ahlmann, Beate Andersen, Karen Bennicke, Martin Kaldahl Bodilsen, Christian Bruun, Ane-Katrine von Bülow, Bente Hansen, Louise Hindsgavl, Gerd Hiort Petersen, Nina Hole, Steen Ipsen, Bodil Manz, Hans Munck Andersen, Malene Müllertz, Peder Rasmussen, Jane Reumert, Charlotte Thorup og Gunhild Aaberg.

På Barbro Åbergs værksted venter der sig en stor oplevelse. Vi skal bl.a. se hendes modellerede bådformer, hjul og kugler samt andre tredimensionale former og høre hende fortælle om tilblivelsesprocessen.

Medlemsarrangementer i Keramikvens Venner (fortsat)

- Arrangement:** *Bustur til udvalgte keramiske værksteder i Vestsjælland med besøg hos Hans & Birgitte Börjeson i Fulby, Bodil Manz i Starreklinte og Birgit Krogh i Nykøbing S.*
- Dato og mødetidspunkt: Lørdag den 25. april 2009, kl 08.45. [Bussen afgår præcis kl 09.00].
- Mødested: Hjørnet af Stockholmsgade og Oslo Plads skråt over for Østerport Station, hvor bussen holder.
- Afslutning: Kl. ca 17.30 på hjørnet af Stockholmsgade og Oslo Plads.
- Fortæring: Husk at medbringe madkurv og drikkevarer til frokosten
- Deltagere: Medlemmer fortrinsret. Minimum 20 deltagere og maximum 25 deltagere.
- Pris: 250 kr for medlemmer og 300 kr for ikke-medlemmer.
- Arrangør og turlleder: Hans-Henrik Dyhr.
- Tilmelding og betaling:** Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest tirsdag den 31. marts 2009. Betaling til kassereren. Den endelige deltagelse registreres først, når beløbet er kassereren i hænde.
- Om arrangementet: På turen besøger vi tre af landets bedste keramiske værksteder og bliver præsenteret for både saltglaseret stentøj, transparente smukt dekorerede porcelænsskåle samt grafiske keramiske arbejder.
-
- Arrangement:** *Rundvisning ved Merethe Bloch og Peter Tybjerg på deres udstilling på Sjællands Keramikmuseum.*
- Dato og mødetidspunkt: Søndag den 28. juni 2009, kl 14.00.
- Sted: Palæfløjen, Stændertorvet 3 c, 4000 Roskilde.
- Deltagere: Medlemmer fortrinsret. Maximum 25 deltagere.
- Pris: 40 kr pr. person, der opkræves under besøget.
- Tilmelding: Tilmelding til sekretæren er nødvendig.
- Tilmeldingsfrist: Senest tirsdag den 23. juni 2009.
- Om arrangementet: Merethe Bloch er kendt for sine flotte okseblods- og celadonglasurerer på især porcelænsskåle samt for sine store bygningsudsmykninger. Peter Tybjerg arbejder især med store krukker med en spændende stoflighed, der er inspireret af den islandske natur, hvor han opholdt sig i sine unge dage. Merethe Bloch og Peter Tybjerg har fælles værksted i Assens.

Bestyrelse:

Hans-Henrik Dyhr, formand
Erik Linnet, næstformand
Anne Rosengaard Jørgensen,
sekretær
Inger Tribler, kasserer
Gunnar Jakobsen
Brian Erhardtson, suppleant
Turi Heisselberg Pedersen,
suppleant

Formand:

Hans-Henrik Dyhr
Billensteinsvej 33
7120 Vejle Øst
Tlf 75 81 40 80

Sekretær:

Anne Rosengaard Jørgensen
Ved Stampedammen 31
2970 Hørsholm
Tlf.: 45 86 86 09
E-mail: anne.knud@post.tele.dk

Kasserer:

Inger Tribler
Frederik d. VII's vej 14
3450 Allerød
Tlf.: 48 28 04 16
E-mail: tribler@kunst.dk
Giro: 9 46 17 87

*"keramiske noter" udgives af
"Keramikvens Venner" og
udkommer to gange årligt,
henholdsvis primo marts og
primo august.*

ISSN 1603-0664

*Redaktør af "keramiske noter
29/2009" er Gunnar Jakobsen med
tak til de, der har leveret stof til dette
nummer samt til Barbro Haar og
Hans-Henrik Dyhr for gode
kommentarer.*

Redaktionen afsluttet 03/03/09.
